

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden ja kosteikkojen yleissuunnitelma

Kemijokivarren kylät: Kostamo, Oinas, Arvospuoli, Tapionniemi,
Vuostimo, Kiemunkivaara–Autioniemi ja Saunavaara

Merja Lipponen

Lapin elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskuksen julkaisu

4/2011

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden ja kosteikkojen yleissuunnitelma

Kemijokivarren kylät:
Kostamo, Oinas, Arvospuoli, Tapionniemi, Vuostimo,
Autioniemi–Kiemunkivaara ja Saunavaara

Merja Lipponen

4/2011

Lapin elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskuksen julkaisuja

ISBN 978-952-257-285-1 (painettu)
ISBN 978-952-257-286-8 (PDF)
ISSN-L1799-3865
ISSN 1799-3865 (painettu)
ISSN 1799-3873 (verkkajulkaisu)

Kuvat: Merja Lipponen
Taitto: Ritva-Liisa Hakala

Kopijyvä Oy

Kuopio 2011

Sisällys

1	Johdanto	5
2	Suunnittelualan erityispiirteitä	6
	Maisema	6
	Kemijoki	7
	Kosteikot ja tulvaniityt	8
	Kasvillisuus ja eläimet	9
	Maankäyttö	11
	Maiseman- ja luonnonhoidon haasteet	13
3	Menetelmät	14
	Aiemmat suunnitelmat ja Kemijoen varren kylien valinta suunnittelukohteeksi	14
	Ohjausryhmä	14
	Yhteistyö ja vuorovaikutteinen suunnittelu	14
	Maastotyöt	14
	Kohteiden luokittelu	14
4	Kohdekuvaukset ja hoitosuositukset	19
5	Yhteenveto	74
6	Yleisiä hoitoperiaatteita maatalouden ympäristötuen erityistukialueilla	75
	Peruskunnostus	75
	Laidunnus	76
	Niitto	77
	Kulutus	78
	Suojavyöhykkeet	78
	Tulvaniittyjen ja kosteikkojen hoito	78
7	Hoidon toteutus ja rahoitus	79
	Maatalouden ympäristötuen erityistuet	79
	Ei-tuotannollisten investointien tuki	79
	Tukea yhdistykselle	79
	Muut rahoituskanavat	79
	Rakennusperinnön hoito	80
	Lampaita mökille	81
	Kiitokset	82
	Yhteystietoja	83
	Lähteet	84
	Liite	85
	Liite 1. Miten maatalouden ympäristötuen erityistukea haetaan?	85
	Kuvailulehti	86

1 Johdanto

Luonnon monimuotoisuuden ja kosteikkojen (LUMO) yleissuunnittelu on maa- ja metsätalousministeriön rahoittama valtakunnallinen hankekokonaisuus, jonka tarkoituksena on parantaa maaseutu ympäristöjen vesistönsuojelua sekä auttaa arvostamaan, säilyttämään ja palauttamaan luonnon monimuotoisuuden ja maiseman kannalta tärkeitä kohteita. Samalla tavoitteena on kannustaa viljelijöitä ja yhdistyksiä hakemaan maatalouden ympäristötuen erityistukea viljelyn ulkopuolelle jääneille kohteille.

Maatalous on muokannut lappilaista maisemaa ja luonut erilaisia avoimia ja puoliavoimia elinympäristöjä, joihin on sopeutunut joukko ihmisen toiminnasta hyötyviä eliölajeja. Perinteisen maankäytön, esimerkiksi laidunnuksen ja niiton, vaikutuksesta alueiden lajisto on muovautunut erityislaatuiseksi. Viimeisten vuosikymmenien aikana tapahtuneet maankäytön muutokset muokkaavat maisemaa ja eliölajistoa nyt uudella tavalla. Peltojen pensoittuessa sulkeutuvat kyliä ympäröivät avoimet viljelymaisemat. Kun lisäksi luonnonniityt ja laitumet jäävät pois käytöstä ja kasvavat umpeen, heikentyvät perinteisestä maankäytöstä riippuvaisten eliöiden elinmahdollisuudet. Suomen uhanalaisista eliölajeista peräti 28 prosenttia suosii erilaisia perinnebiotooppeja; ketoja, niittyjä, hakamaita ja metsälaitumia. Kemijoen kuten muidenkin suurten pohjoisten jokien varsille on kehittynyt runsas tulvaniittyjen kirjo, joka tuo oman lisänsä myös lajistoon.

Monessa Kemijokivarren kylässä aktiivinen maatalous pitää edelleen yllä monipuolista peltomaisemaa. Peltoviljelyyn sopivat alueet ovat pääosin käytössä ja näkymät useassa kyläkeskuksissa melko avarat. Sen sijaan pienet, vähätuottoisemmat pellot ja jokivarren pehmeöpohjaiset niityt ja laitumet ovat pensoittuneet nopeasti laidun- ja niittokulttuurin hii-vuttua. Maatalouden viimeaikainen kehitys on näin Kemijokivarressakin vaikuttanut monien lajien elin-tilaan, ja samalla se on köyhdyttänyt maisemaa vähentäen kyläympäristöjen pieniipiirteisyyttä.

Tässä yleissuunnitelmassa on kartoitettu niitä Kemijokivarren niittyjä, laitumia ja vanhoja peltoja reunametsineen, joiden tilaa voidaan parantaa aktiivisilla hoitotoimilla ja joiden hoitoon erityisympäristötuen hakeminen on perusteltua. Suunnitelmassa on lisäksi kartoitettu peltoalueita, joille suojavyöhykkeen perustaminen vesiensuojelullisista syistä on perusteltua. Kemijokivarren kylissä vesiensuojelun kannalta parhaaseen tilanteeseen päästään hoitamalla peltojen alapuolisia tulvaniittyjä ja leveitä reunavyöhykkeitä, jotka keräävät kiintoaineksen ja ravinteet pois valumavesistä.

Suunnitelmassa esitetyt hoitosuosituksukset ovat suuntaa antavia ja sovellettavissa maanomistajalle ja viljelijälle mielekkään lopputuloksen löytämiseksi. Tässä suunnitelmassa on pyritty esittelemään edustavimpia kohteita suunnittelualueelta. Suunnitelma ei ole kattava, ja alueelta löytyy hyviä hoitokohteita varmasti myös suunnitelman ulkopuolelta. Suunnitelmassa esitettyjen hoitotoimenpiteiden toteutus on aina vapaaehtoisia.

2 Suunnittelualueen erityispiirteitä

Suunnittelualue sijaitsee Kemijoen keskijuoksulla Kemijärven ja Pelkosenniemen kunnissa. Alue on kooltaan 3 400 hehtaaria, ja kattaa noin 30 kilometrin matkan jokivartta Pelkosenniemen eteläosista Arvospuolen ja Saunavaaran kylistä Kemijärven järvioltaan pohjoispuolelle, Kostamon kylään saakka. Lisäksi suunnittelualueeseen kuuluvat kuntarajalla sijaitseva Kiemunkivaara-Autioniemi ja Kemijärven puolelta Kostamon lisäksi Oinas, Tapionniemi ja Vuostimo.

Suunnittelualue on rajattu siten, että mukaan on saatu maatalousvaltaisia ja kulttuurihistoriallisesti merkittäviä kyläympäristöjä ja mahdollisimman kattavasti Kemijoen saaria ja rantoja tulvaniittyineen ja rehevine kosteikkoineen.

Maisema

Kallioperä on maiseman perusta. Pelkosenniemen alueella kallioperä on varsin ravinteista, ja kuuluu niin sanottuun Lapin liuskevivivyöhykkeeseen.

Kemijärven alueella kallioperä koostuu puolestaan happamista kivilajeista, kuten graniitista. Kallioperän päälle on maaperän eri aineksista muovautunut viimeisen jääkauden aikana se maisema, jonka me näemme. Jääkauden aikana kerrostuivat mm. vaarat ja laajat moreeniselänteet sekä harjumuodostelmat Kemijokea kehystämään. Kemijokivarsi jäi jään sulettua historiallisen itämeren korkeimman rannan alapuolelle. Mannerjään sulamisvesistä muodostui Kemijokeen Pelkosenniemen kohdalle laaja suistoalue, jonne jäätikkövedet kerrostivat valtavia määriä hiekkaa, soraa ja silttiä. Mairijoki suunnittelualueen pohjoisosissa virtaa tällaisen kerrostuman läpi.

Vesi kuljettaa, lajittelee ja kasaa edelleen maainesta ja muokkaa siten jatkuvasti maisemaa. Kemijoen keskiosuus kuitenkin on rauhallinen. Suunnittelualueella rannat ovat varsin alavia, ja monia pienempiä jokia yhtyy tällä jokiosuudella suurempaan. Mairijoki laskee Kemijokeen Saunavaaran pohjoispuolella, Vuostimossa virtaa Pyhäjoki ja Tapioniemen pohjoispuolella Javarusjoki. Itäpuolella Arvosjoki, Lismajoki ja Kalkiaisjoki puolestaan keräävät vedet laajoilta suomalaisilta. Jokien yhtymäkohdissa sekä monin paikoin jokivarressakin on ra-

Kuva 1. Kemijokivarren asutus on syntynyt joen tuomien viljavien maiden äärelle.

vinteikkaita ja viljavia, vuosituhansien aikana jokien reunamilleen kerrostamia hiesun ja saven sekaisia maita, mikä on ollut perustana myös pysyvän asutuksen ja maatalouden syntymiselle.

Kylät ovat sijoittuneet Kemijoen varteen parhaiden viljelysmaiden äärelle nauhamaisesti, kuten lappilaiselle jokivarsiasutukselle on ollut tyypillistä. Rantapeltojen takana maisemaa kehystävät vaarat, ja Pyhätunturikin näkyy muutamin paikoin jokivarresta. Paikoin taas vaarat näyttävät nousevan suoraan joesta. Saunavaaran ja Kiemunkivaaran kohdalla rannat ovat jyrkkiä. Kylien väliset jokiosuudet ovat harvempaan asuttuja, ja paikoin laajat aapasuot ulottuvat miltei jokirantaan saakka.

Kemijoki

Kemijoki on Suomen pisin joki, yli 500 kilometrin mittainen. Se padottiin sähköntuotannon tarpeisiin toisen maailmansodan jälkeen. Ensimmäinen voimalaitos valmistui Isohaaraan 1948. Kemijärven säännöstely aloitettiin 1960-luvulla, kun Seitakorvan voimalaitos valmistui. Seitakorvan voimalaitos säännöstelee voimakkaimmin veden korkeutta myös suunnittelualueella. Pohjoisosassa joki on noin 200–500 metriä leveä, ja rantaviiva lähes samal-

la paikalla kuin ennen säännöstelyä. Eteläosassa vanhat tulvan kasaamat lietsaaret ja -niemet ovat jääneet veden alle. Suunnittelualan eteläpäässä Kostamon kylän kohdalla joki on jo osa Kemijärveä ja levittäytyy suvantoon lähes kilometrin levyisenä.

Kemijoen ekologinen tila on arvioitu voimakkaasti muutetuksi (Lapin ympäristökeskus 2010). Säännöstelyn myötä vedenkorkeus ja virtausolosuhteet ovat muuttuneet aikaisemmasta. Luonnontilaisessa Kemijoessa veden vuosittaiset virtaus- ja korkeusvaihtelut olivat todella suuria. Vesivarastoina toimivia järviä oli vähän, joten muutokset esimerkiksi sadeoloissa heijastuivat nopeasti alapuolisille jokiosuuksille. Keväällä toukokuussa vesi oli korkeimmillaan jäiden sulaessa, kevättulvan huuhtoessa rantoja ja saaria. Säännöstely on tasannut virtaamaa. Vesi on edelleen korkealla keväisin, mutta tulvahuippu ajoittuu kesäkuulle. Toisaalta kesän matalanveden jakso puuttuu, ja talvella vedenkorkeus laskee tasaisen voimakkaasti sähkönkulutuksen kasvaessa. Kemijoki oli Suomen suurin lohijoki. Lohen nousu tyssäsi ensimmäiseen rakennettuun patoon, ja nykyisin lohikantaa pidetään yllä kalaistutuksin. Vaikutuksia on ollut myös syyskutuisiin kaloihin, kuten siikaan ja muikkuun. Kun vesi on syksyllä matalalla, on suojaisia kutupaikkojakin harvassa.

Kuva 2. Kemijoki virtaa keskimmaisellä jokiosuudellaan varsin rauhallisena.

Kemijoen keskiosuuden kemiallinen vedenlaatu on todettu erinomaiseksi. Vedenlaatua heikentävät voimakkaimmin maa- ja metsätalouden hajakuormitus koko Kemijoen Rovaniemeltä Pelkosenniemelle ulottuvaa keskiosuutta ajatellen (Lapin ympäristökeskus 2010). Suunnittelualueella maatalouden osuus jäänee varsin vähäiseksi, sillä tilakoot ovat pieniä verrattuna eteläiseen Lappiin. Typpeä ja fosforia huuhtoutuu erityisesti keväällä sulamisvesien ja syksyllä syysateiden aikaan. Peltoeroosio on vähäistä niiden ympärivuotisesta kasvipeitteisyydestä johtuen. Sen sijaan hienojakoisesta aineksista muodostuneet jokitörmät ovat eroosioherkkiä, ja ne sortuvat helposti jokiveden matkaan. Hienojakoisin aines kulkeutuu alapuolisissa lahdelmissa ja suvannoissa pohjaan ja liettää niitä.

Kosteikot ja tulvaniityt

Luonnontilaisissa joissa kevättulva on kaiken muun elämän perusta. Tulva tuo mukanaan runsaasti ravinteista eloperäistä lietettä. Säännöllisesti tulvan

alle jäävät niityt ovatkin luonteeltaan reheväkasvuisia, ja niistä saatiin perinteisesti hyvä talviheinä eläimille. Erityisesti jokien suvantokohdissa, kuten Kostamon edustalla joen tuoma aines kasautui laajoiksi tulvaniityksiksi ja niemiksi, jotka sittemmin jäivät veden alle säännöstelyn alettua. Voimakasvirtaisilla jokiosuuksilla on niilläkin muodostunut tulvaniityttä, vaikkakin ne ovat olleet usein kapeita. Raivaamalla jokivarren pajukkoa tulvaniityttä kuitenkin laajennettiin, ja näin ylempänäkin Kemijoen varressa oli runsaasti jokakevähäisen tulvan alle peittyviä niitymaita. Paikoin tulvaniityt muodostuivat joen ja rannan väliin pareittain, niiden väliin jäi putaaksi sanottu jokiosuus. Säännöstely on muuttanut Kemijoen rantoja ja niiden eliöstöä pitkälle Kemijärven yläpuolella. Alkuperäisiä tulvaniityttä peittää monin paikoin avovesi tai vesikasvillisuus. Rantavyöhyke on siirtynyt ylemmäs, ja myös uusia kosteikkoalueita on syntynyt vanhoille rannoille. Usein tulvaniitystä on jäljellä korkein rantatörmä tai tulvavalli, jonka takainen niitty on muuttunut saraikoksi tai vesikasvillisuuden valtaamaksi luonnon kosteikoksi. Saravyöhyke kuvastaa hyvin kevättulvan

Kuva 3. Matalavetisiin kosteikoihin rajatutuvat avoimet tulvaniityt ovat myös linnustollisesti arvokkaita.

vaikutusvyöhykettä. Sarat kestävät hyvin myös jäätymistä ja jään aiheuttamaa painetta veden pinnan laskiessa talvella (Kääriäinen, Pirinen & Siira 1997). Saraikon takaiset rannat ovat monin paikoin pensoituneet, kun rantapeltojen ja tulvaniittyjen käyttö on loppunut. Luontaiset tulvaniityt ja kosteikot toimivat ensiluokkaisina veden puhdistusjärjestelminä niiden sitoessa yläpuolisilta alueilta huuhtoutuneita ravinteita. Perinteisesti, niittäen tai laiduntaen hoidettuna, ne paitsi keräävät tehokkaammin ravinteet talteen, ovat myös merkittävä osa kylämaisemaa.

Kasvillisuus ja eläimet

Kasvillisuus

Kemijokivarren kasvillisuuteen vaikuttaa voimakkaimmin tulvavesi. Tulvavalleilla ja niiden takaisilla tulvatasangoilla on omaleimainen lajistonsa, ja kasvillisuus vaihtelee tulvaveden korkeuden mukaan. Veden pinnan tasossa alimpana sijaitsevat kortetulvaniityt ja saravaltaiset tulvaniityt. Kun nousee vesirajasta ylemmäs vuorottelevat maisemassa ensin kosteat heinätulvaniityt, sitten tuoreet heinä- ja suurruohotulvaniityt, ja kaikkein korkeimmilla tulvavalleilla tavataan kuivia, monilajisia pienruohoniittyjä.

Tulvaniityillä kasvaa monia uhanalaisia ja harvinaisia lajeja. Näistä osa viihtyy myös muilla perinnebiotoopeilla. Jotkut lajit, kuten laaksoarho (*Moehringia lateriflora*) ovat riippuvaisia tulvan tuomista ravinteista. Tataarikohokki (*Silene tatarica*) viihtyy puolestaan karummallakin kasvualustalla, mutta huonona kilpailijana vaatii tasaisin väliajoin paljaita uusia kasvupaikkoja. Näitä sille luovat rantapenkköjä kuluttavat jäät. Rantatörmässä ja niityillä tavataan myös villivehnién sukuun kuuluvia

Kuva 4. Tataarikohokki (*Silene tatarica*).

siperianvehnää (*Elymus fibrosus*) ja lapinvehnää (*Elymus mutabilis*), jotka nekin niin ikään viihtyvät tulvan ja jään vaikutuspiirissä. Kuivilla tulvaniityillä ja pihakedoilla tavataan harvinaisia saniaisiin kuuluvia noidanlukkoja, jotka helposti tukahtuvat kookkaampien lajien alle. Kesän aikana suunnittelualueelta löydettiin useita uusia ketonoidanlukon (*Botrychium lunaria*), ahonoidanlukon (*Botrychium multifidum*) ja pohjannoidanlukon (*Botrychium boreale*) kasvupaikkoja. Monet näistä kasvoivat pienialaisilla kauniisti kukkivilla pihakedoilla tai tulvavalleilla. Kaikki edellä mainitut uhanalaiset tai silmälläpidettävät lajit hyötyvät alueiden hoidosta niittämällä tai laiduntamalla.

Kuva 5. Ketonoidanlukko (*Botrychium lunaria*).

Kuva 6. Ahonoidanlukko (*Botrychium multifidum*).

Osa niittyjen lajeista on siirtynyt kyläteiden ja peltojen pientareille alkuperäisten kasvupaikkojen muuttuessa tai umpeutuessa. Myös näitä ympäristöjä kannattaa hoitaa, sillä matalakasvuiset runsaskukkaiset pientareet ovat osa kaunista kylämaisemaa, ja niillä on suuri merkitys myös monille hyönteislajeille. Kissankellot, päivänkakkarat, apilat, virnat ja kärsämöt tarjoavat ravintoa perhosille, pistiäisille, kovakuoriaisille ja monille muille pienille siivekkäille. Myös umpeutuneiden niittyjen ja laidunmaiden hoito kannattaa, sillä maaperän siemenpankki itää vielä kymmenenkin vuoden jälkeen.

Linnut

Kemijoki toimii keväisin ja syksyisin muuttaville linnuille valtavyhlänä, vuoroin etelään, vuoroin pohjoiseen. Erityisesti keväisin tulvivat pellot, niityt ja aikaisin sulavat rehevät lahdemat tarjoavat runsaasti ravintoa ja levähdyspaikkoja matkaajille. Joutsenet, hanhet ja sorsalinnut tankkaavat pelloilla ja tulvaniityillä ennen kuin katoavat ympäröiville suoaukeille. Aikaisemmin sulavilla pelloilla on suuri merkitys muuttomatkan uuvuttamille linnuille, kun ne tarvitsevat runsaasti ravintoa pesintää varten. Arvospuolen kylässä suunnittelualueelle sisältyy arvokas Lintuniemen alue, joka on osa laajaa Kemihaaran soiden IBA-alueita (Important Bird Area). Myös Lintuniemen itäpuolella virtaava Arvosjoki on osa linnuille merkittävää alueesta. Arvosjoen suulle, kylätien laitaan on rakennettu muutama vuosi sitten lintutorni, josta voi tarkkailla jokisuistossa pesivää lajistoa.

Sorsalinnut jäävät mielellään pesimään kosteikkoja ympäröiville matalakasvuisille rantaniityille. Ne kuitenkin välttävät pensaikkojen valtaamia sulkeutuneita alueita. Suunnittelualueella on monia vanhoja ja käytössä olevia tulvaniittyjä, joiden hoidolla on suuri merkitys sorsalintujen pesintämenestykseen. Useimmat lajeista ehtivät keväällä aloittaa pesinnän ennen tulvahuippua, sillä säännöstelyssä vesistöissä tulva on korkeimmillaan vasta kesäkuussa. Rantojen hoidon merkitys korostuu, kun pajukkoa raivaamalla saadaan lisää sopivia pesimisympäristöjä korkeimman tulvaveden yläpuolelle. Myös kahlaajat; kuovit, taivaanvuohet, lirot ja sirrit tulevat mielellään pesimään hoidetuille rantaniityille. Uhanalaisluokituksessa vaarantuneeksi luokiteltu lapinsirri (*Calidris temminckii*) on aikoinaan kuulunut Kemi-

jokivarren pesimälinnustoon, mutta kadonnut sopivien elinympäristöjen harvinaistuttua. Laji voitaisiin saada jälleen pesimään alueen matalakasvuisilla hiekkapohjaisilla rantaniityillä niitä ahkerasti hoitamalla. Aivan puhtaaksi pajuista ei rantoja kannata raivata, sillä pienet puu- ja pensasryhmät rantavyöhykkeessä tarjoavat suojaa poikasille. Kohdekarttoihin on merkitty lintusymbolein linnustollisesti arvokkaita kosteikkoja. Osa alueista on jo hoidon piirissä ja nykyisellään arvokkaita lintualueita. Suuri osa alueista hyötyisi niihin rajoittuvien tulvaniittyjen hoidosta.

Monet maatalousympäristöissä viihtyvistä linnuista elävät täällä pohjoisilla rajoillaan. Pikkulinnut ruokailevat mielellään pellon reunamissa siemeniä ja hyönteisiä etsien, ja esimerkiksi kivitasku ja västäräkki käyttävät kivaitoja ja -kasoja tähytyspaikkoinaan. Pienet kolopesijät kuten tiaiset tarvitsevat lahoja pystypuita, joihin kaivaa pesäkoloja. Kiurut, kottaraiset ja tuulihaukat olivat vielä 1970- ja 1980-luvuilla varmoja pesijöitä Kemijokivarren kylissä. Kiurun liverrys tai tuulihaukan lekuttelu peltoaukeiden yllä, on tällä vuosituhannella käynyt harvinaisemmaksi (www.lintuatlas.fi). Myös lantakasoilla ruokaileva kottarainen on harvinaistunut ulkona laiduntavan karjan myötä. Pääskyet ovat edelleen varsin yleisiä suunnittelualueella, ja esimerkiksi törmäpääskyille löytyy edelleen sopivia pesäpaikkoja tulvaveden syövyttämistä rantapenkoista. Kottaraisia ja tuulihaukkoja voidaan auttaa pesäpönttöjen avulla. Tuulihaukan pönttö on edestä avoin neliön mallinen laatikko (sivut noin 30 senttimetriä). Paras paikka tuulihaukanpöntölle on pelto- tai niitty-

Kuva 7. Suopöllön voi nähdä päiväaikaan pelto- ja niittyaukeiden yllä saalistamassa.

aukean keskellä olevassa korkeassa puussa tai la-
don seinässä. Kottaraisten pöntön suuaukon tulisi
puolestaan olla halkaisijaltaan noin viisi senttimet-
riä. Lisää ohjeita pönttöjen rakentamiseen löytää
esimerkiksi Bird Life Suomen www-sivuilta (www.
birdlife.fi)

Hyönteiset

Tulvaniityt ja muut perinnebiotoopit, peltojen reu-
nukset ja avoimet saarekkeet ovat tärkeitä monille
hyönteislajeille. Yli puolet uhanalaisista päiväperho-
sista on erilaisten perinnebiotooppien lajeja. Useim-
mat tavallisistakin päiväperhosista ovat riippuvaisia
avoimista tai puoliavoimista lämpimistä niityistä,
joilla kasvaa jotakin lajille tyypillistä ravintokasvia.
Rantatädyke, apilat, metsäkurjenpolvi, nurmitatar ja
orvokit ovat esimerkkejä tärkeimmistä. Suunnittelu-
alueelta ei päiväperhosseurantatietojen mukaan ole
havaintoja uhanalaisista lajeista (www.luomus.fi).
Inventointivuonna Oinaan kylän tulvaniityltä ta-
vattiin kuitenkin harvinaistunutta keltatäplähiipijää
(*Carterocephalus palaemon*).

Niin linnut kuin hyönteisetkin pitävät pienipiirteisistä
ja vaihtelevista elinympäristöistä. Perinnebiotoop-
peja, LUMO-kohteita ja kylämaisemaa hoidettaes-
sa monipuoliset hoitotavat ovat valttia. Hyönteisis-
tä monet vaativat paahteista ympäristöä. Tehokas
laidunnus pitää kasvillisuutta matalana ja luo pai-
koin jopa paljaan maan laikkuja hiekkapohjaisille
niityille. Tästä hyötyvät esimerkiksi maamehiläiset

Kuva 8. Metsäkurjenpolvi houkuttelee monia perhoslajeja
kuten harvinaista keltatäplähiipijää (vasemmalla) ja sinisiipiä
(oikealla).

Kuva 9. Sinitoukohärkä (*Meloe violaceus*).

ja kovakuoriaisista toukohärät. Laitumista hyötyvät
lantakuoriaiset, jotka puolestaan ovat esimerkiksi
kottaraisten herkkua. Kovakuoriaisista monet lajit
vaativat avoimen paahteisen elinympäristön lisäksi
myös lahoavaa puuainesta selviytyäkseen. Pohjoi-
sista kovakuoriaisista silmälläpidettävä pajusepikkä
(*Rhacopus sahlbergi*) on riippuvainen paksurunkoi-
siksi kasvavista pajulajeista kuten raidasta tai ha-
lavasta. Keloutuneissa koivuissa elävät vaarantu-
neeksi luokitellut koivukauniainen (*Dicerca furcata*)
ja idänkukkajäärä (*Leptura nigripes*). Jos koivuun
on lisäksi iskenyt taulakääpä, voi sieltä löytyä myös
kääväkkäällä elävä vaarantuneeksi luokiteltu kova-
kuoriainen, sysipimikkä (*Upis ceramoides*) (Mattila
2010). Rantoja hoidettaessa on siis perusteltua rai-
vata komeiden paksurunkoisten maisemapuiden ja
lahopökelöiden ympäristöä reilulla kädellä. Toisaal-
ta kannattaa myös paksurunkoisempia pajuja jättää
pystyyn johonkin kulmaan niittyä, sillä niilläkin on
oma erityinen lajistonsa.

Maan käyttö

Kemijokivarressa on jälkiä useista kivikautisista
asuinpaikoista. Tuolloin elämäntapa oli liikkuva, ja
paikkaa vaihdettiin vuodenajan mukaan. Saalis-
eläinten mukana kulkevan eränkäyntikulttuurin mer-
kitys alkoi vähentyä, kun talonpoikauskulttuuri alkoi
levittäytyä pohjoisen lapinkyliin. Pysyvä asutus
syntyi Kemijokivarteen 1600-luvulla. Kun ihmiset
asettuivat pysyville asuinsijoille, muuttui metsästys
ensisijaisesta elinkeinosta yhdeksi muiden elin-
keinojen joukossa, joilla leipä pyrittiin turvaamaan.

Kuva 10. Rinneriittä Kiemunkivaarassa. Kuva kohteesta 22.

Rehevät jokivarsien tulvaniityt tarjosivat karjalle ravintoa, ja ravinteikkaat maat raivattiin pelloiksi. Ohra oli Pohjois-Suomen valtavilja. Ruis, nauris ja peruna olivat myös tärkeitä viljelykasveja (Rytkönen 1990). Tulvaniityt olivat haluttuja, määräsihän niiden pinta-ala lopulta myös karjamäärän, joka voitiin talven yli ruokkia. Karjanlannalla puolestaan lannoitettiin viljapellot. Niistä käytiinkin todellisia taistoja, ja joutuivat jotkut käräjillekin useamman kerran riitojaan selvittämään. Luonnonniittyjen merkitys maataloudessa säilyi 1950-luvulle. Sen jälkeen niiden käyttö on vähitellen hiipunut, ja useimmat tulvaniityt ovatkin jääneet peltoviljelyn ulkopuolelle metsittymään.

Metsät ovat tarjonneet myös elannon monelle 1900-luvulta lähtien. Savotat ja tukinuitto työllistivät paljon väkeä vielä 1970-luvulle saakka. Vuostimon pohjoispuolella sijaitsi uiton vastuu, jossa tukit koottiin suuriksi lautoiksi venekuljetusta varten. Monin paikoin uittokulttuuri näkyy myös kasvillisuudessa. Vastuut, vanhat tiet, lanssi- ja taukopaikat näkyvät

maisemassa edelleen, ja usein näillä paikoin myös kasvillisuus on ympäristöstään poikkeavaa. Niitty-lajisto on säilynyt runsaana.

Valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä ovat Arvospuolen, Saunavaaran, Kiemunkivaaran, Oinaan ja Tapionniemen kylät (www.rky.fi). Lapin kulttuuriympäristöohjelmassa (Lokio 1997) kaikki suunnittelualueen kylät on luokiteltu arvokkaiksi kulttuuriympäristöiksi. Vanhaa peräpohjalaista rakennuskantaa on jäljellä kaikissa kylissä, vaikka Lapin sodassa vuosina 1944–1945 osa kylistä poltettiin. Joskus saattoi mukana olla onnenkantamoistakin, jos oma tupa säästy. Esimerkiksi Saunavaarassa raja poltettujen ja säästyneiden talojen välillä kulkee Oinaan tilan puolivälissä. Tilan vanha päärakennus, samoin kuin kylä sen toiselta puolelta poltettiin, kun taas tilan toinen tupa sekä sen puoleinen osa kylää säästyivät liekeiltä. Joen itäpuolella saksalaiset olivat maltillisempia, ja polttivat etupäässä heinälatoja. Arvospuolen kylä säästy kokonaan, sillä kylään ei vielä 1940-luvulla johtanut tietä.

Tällä hetkellä suunnittelualueella on yhdeksän aktiivista lammas- tai nautatilaa sekä lukuisia hevos-tiloja. Peltoja hoidetaan paljon myös maataloustukien ulkopuolella, sillä useilta pelloilta heinä niitetään porotalouden käyttöön. Tällöin ei useinkaan käytetä lannoitteita eikä maata käännetä. Tällä on ollut suuri merkitys maatalouden ohella avaran viljelymaiseman säilymiseen. Maa on Kemijoki-varressa hyvin vettä läpäisevää, eikä peltoja ole yleensä tarvinnut ojittaa. Säännöstelyn myötä talvinen pohjaveden korkeus on matalalla, ja keväällä vedet imeytyvät nopeasti maahan. Rantapelloilla on varsin leveät reunavyöhykkeet, sillä säännöstelyn myötä veden alle tai vaivaamaksi jäi paljon vanhoja niittymaita.

Maiseman- ja luonnonhoidon haasteet

Suunnittelualueen kylien ympäristössä on runsaasti entisiä pelto- ja laidunmaita, jotka ovat pensoittuneet perinteisen maanviljelykulttuurin hiipumisen myötä. Niittokoneiden koon kasvaessa ovat vaikeammin viljeltävät, alavat ja kiviset rantapellot jääneet vähitellen maatalouskäytön ulkopuolelle. Kun laiduneläinten määrä on pienentynyt ja sisäruokinta yleistynyt, ovat vanhat tulvaniityt ja hakamaat jokivarsilla monin paikoin kasvamassa umpeen. Viljeltyjenkin peltojen reunamille, jokitörmien päälle, on usein kasvanut nauhamaisia puu- ja pensasvyöhykkeitä, jotka sulkevat jokimaiseman.

Vaikka maanviljelys on elinkeinona menettänyt merkitystään suunnittelualueella, löytyy jokivarresta ja lähikylistä edelleen maatiloja, jotka etsivät aktiivisesti uusia laidun- ja peltoalueita. Lisäksi rekisteröidyt yhdistykset voivat hoitaa kylämaisemia maatalouden erityistukirahoituksella. Viljelymaisemien hoidon ohella myös vanhan rakennuskannan vaalimisella ja uudisrakentamisen sovittamisella nykyisiin kylämiljöihin on merkittävä vaikutus alueen maisemakuvan kehityksessä.

3 Menetelmät

Aiemmat suunnitelmat ja Kemijokivarren kylien valinta suunnittelu-kohteeksi

LUMO-yleissuunnittelu on valtakunnallinen hankekokonaisuus, jota rahoittaa maa- ja metsätalousministeriö. Lapin ympäristökeskuksessa suunnitelmia on aiemmin tehty Ylitornion Kainuunkylään ja Pekanpään, Sallan Kelloselkään, Aatsinkiin ja Saijaan, Kemijärven Juujärvelle ja Luusuaan, Tervolaan sekä Torniojokivarteen. Lapin ELY-keskuksen koolle kutsuma maakunnallinen ohjausryhmä valitsi keväällä 2010 uudeksi yleissuunnittelualueeksi Kemijoen jokivarsikylät: Kostamo, Oinas, Tapionniemi, Vuostimo, Autioniemi–Kiemunkivaara, Saunavaara ja Arvospuoli. Alueen valintaa uudeksi suunnittelualueeksi tukivat jokivarren maisemalliset arvot, alueen lukuisat perinnebiotoopit ja erityistukisopimusten lukumäärä. Merkittävänä tekijänä valinnan yhteydessä pidettiin lisäksi viljelijöiden ja kyläyhdistysten aktiivisuutta ja yhteistyökykyä.

Ohjausryhmä

Luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelun ohjausryhmässä jatkoivat aiempinakin vuosina mukana olleet Kaija Kinnunen (MTK-Lappi), Osmo Saloniemi (Lapin ELY-keskus), Marjut Kokko ja Päivi Lundvall (Lapin ELY-keskus, Ympäristö ja luonnonvarat). Lisäksi mukana oli Markku Heikkilä (Kemijärven ja Pelkosenniemen maaseututoimisto).

Yhteistyö ja vuorovaikutteinen suunnittelu

Suunnittelutyö käynnistyi neljässä kyläillassa, jotka pidettiin 14.–17.6.2010 Pelkosenniemellä, Vuostimossa, Oinaalla ja Kostamossa. Tällöin käytiin läpi hankkeen perusteita ja merkittiin kartalle viljelykäytön ulkopuolelle jääneitä vanhoja niitty- ja laidunmaita. Yleisötilaisuuksiin kutsuttiin kaikki kyläläiset tiedottamalla hankkeesta paikallislehdessä, kuntien ja ELY-keskuksen nettisivuilla

sekä Lapin Radiossa. Kyläyhdistyksille ja alueen viljelijöille toimitettiin lisäksi kutsut tilaisuuksiin kirjeitse. Maastotöiden aikana kyläläisten kanssa keskusteltiin inventoitavien alueiden maankäytön historiasta ja nykyisistä hoitomahdollisuuksista. Samalla käytiin läpi rahoitusmahdollisuuksia ja jaettiin asiaan liittyviä esitteitä. Maastokauden aikana suunnittelija esitteli hanketta Kemijärven Papatuspäivien yhteydessä 3.7.2010 ja kertoi samalla myös perinnebiotoopeista ja auttoi kasvinäytteiden tunnistamisessa. Suunnittelijan työpiste oli Kemijärven maaseututoimistossa, joten kohdealueita ja yleissuunnittelua voitiin tarpeen mukaan esitellä helposti viljelijöille ja muille kiinnostuneille. Painosta tullutta uunituoretta LUMO-raporttia esiteltiin vielä avoimessa yleisötilaisuudessa Kemijärven kaupungintalolla.

Maastotyöt

Ennen maastotöitä suunnittelija kiersi alueella yleiskuvan saamiseksi. Esiselvityskartta laadittiin alueelta aiemmin tehtyjen selvitysten perusteella. Karttaan merkittiin uhanalaisten lajien esiintymät, suojeluohjelma-alueet, Natura 2000 -alueet, kiinteät muinaisjäännökset sekä kulttuurihistoriallisesti arvokkaiksi luokitellut ympäristöt.

Maastotyöt teki biologi Merja Lipponen kesä-elokuussa 2010. Maastossa tarkastettavat kohteet valittiin karttatarkastelun, vanhojen erityistukisopimusalueiden ja kyläläisten vinkkien perusteella. Lisäksi Lapin perinnemaisemat-julkaisussa (Kalpio & Bergman 1997) mainitut kohteet käytiin tarkastamassa maastossa. Käytössä olivat peruskartat ja vanhat isojakokartat 1900-luvun alkupuolelta. Maastotyöt pyrittiin kohdentamaan jokivarteen ja kyläkeskuksiin. Kylien väliset alueet jäivät vähemmälle tarkastelulle. Koska maastokauden aikana ei pystytty aivan kattavasti tarkastelemaan koko aluetta, suunnittelualueella ja sen ulkopuolella on varmasti vielä arvokkaita ja hoidon arvoisia kohteita, joiden hoitoon voi hakea erityistukia.

Kohteiden luokittelu

Yleissuunnitelman kohteet on luokiteltu kasvillisuuden, maisematekijöiden ja nykyisen tai aiemman maankäytön mukaan erilaisiin elinympäristötyyp-

Perinnebiotoopeiksi on luokiteltu alueet, joiden historiasta ja/tai kasvillisuudesta voidaan suoraan päätellä niiden olleen joskus perinteisen maankäytön eli niiton tai laidunnuksen piirissä. Alueet ovat nykyisiä tai entisiä niittyjä, hakamaita ja metsälaitumia. Luokittelussa on huomioitu erityisesti huomionarvoisten kasvilajien esiintyminen kohteella.

Muut LUMO-kohteet ovat pääasiassa vanhoja peltoja, joiden viljelykäyttö on loppunut, ja jotka ovat maisemallisten ja luonnonarvojensa puolesta syytä ottaa hoidon piiriin.

Reunavyöhykkeet ja saarekkeet ovat erilaisia pellon ja metsän, pellon ja tien sekä pellon ja vesistön tai kosteikon välisiä reunavyöhykkeitä sekä peltojen metsäsaarekkeitä. Reunavyöhykkeet tai saarekkeet voivat olla maisemaltaan avoimia niittyjä, puoliavoimia, hakamaisia tai kerrostuneita, joissa puuston ja pensaikon lisäksi on avoimia niitty laikkuja. Reunavyöhykkeen leveys voi olla leveimmillään 20 m.

Tulvapellot ja kosteikot ovat linnuston kannalta arvokkaita kohteita. Tulvapellot ovat viljelykäytössä olevia peltoja, joille tulva keväisin nousee, ja jotka ovat hyviä muutonaikaisia ruokailu- ja levähdysalueita. Suunnitelmaan on merkitty symbolein myös luonnontilaisia kosteikkoja ja säännöstelyn myötä ohutturpeisiksi sara- ja pajuluhdiksi muuttuneita entisiä tulvaniittyjä, jotka rajoittuvat rantapeltoihin ja laitumiin. Alueet ovat arvokkaita lintujen pesimäalueina sekä muutonaikaisina levähdys- ja ruokailualueina, ja hyötyvät niihin rajoittuvien avoimien rantaniittyjen hoidosta. Kosteikot ja tulvaniityt pidättävät yläpuolisilta pelloilta tulevaa ravinnekuormaa ja kiintoainesta, ja ovat siten myös vesistönsuojelun kannalta tärkeitä luontaisia puhdistusjärjestelmiä.

Hoidossa olevat kohteet ovat jo nimensä mukaisesti hoidon piirissä. Osaa kohteista hoidetaan maatalouden ympäristötuen erityistuilla.

peihin. Kohteista on laadittu lyhyt yleiskuvaus, jossa kuvataan niiden tärkeimmät piirteet ja luonnehditaan kasvilajistoa. Täydellistä kasvillisuusinventointia ei siis ole tehty, vaan huomiota kiinnitettiin pääasiassa niihin niittykasvilajeihin, jotka kuvaavat kohteen laidunhistoriaa. Uhanalaiset (Suomen lajien uhanalaisuus 2000) ja huomionarvoiset (Pykälä ym. 1994) lajit on tekstissä *kursiivilla*. Kullekin kohteelle on annettu lisäksi hoitosuosituksia.

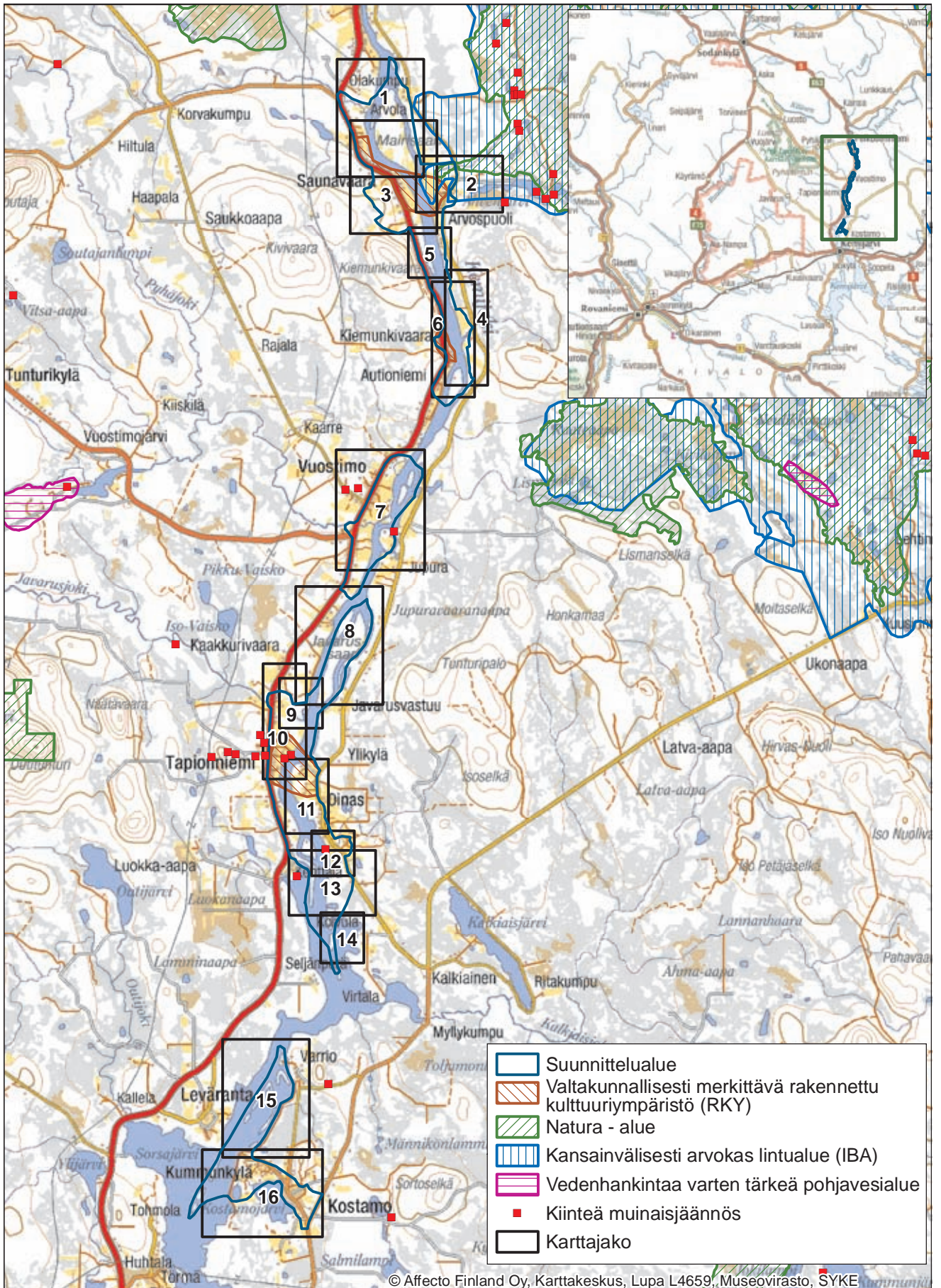
Arvokkaimmat kohteet on merkitty kohdekuvauksiin tähtisymbolilla (*). Nämä ovat kohteita, joissa laidun- tai niittohistoria on katkeamaton tai lähes katkeamaton, ja/tai joissa on useita uhanalaisia tai perinnebiotooppien huomionarvoisia lajeja.

Kohteet on esitelty suunnitelmassa sanallisesti, indeksikartassa ja tarkemmissa kohdekartoissa. Kartan kohdenumero viittaa tekstissä olevaan kuvaukseen hoitosuosituksiin. Karttarajaukset ovat yleispiirteisiä ja alueet on syytä rajata tarkemmin erityistukihakemuksen yhteydessä. Mikäli kohde

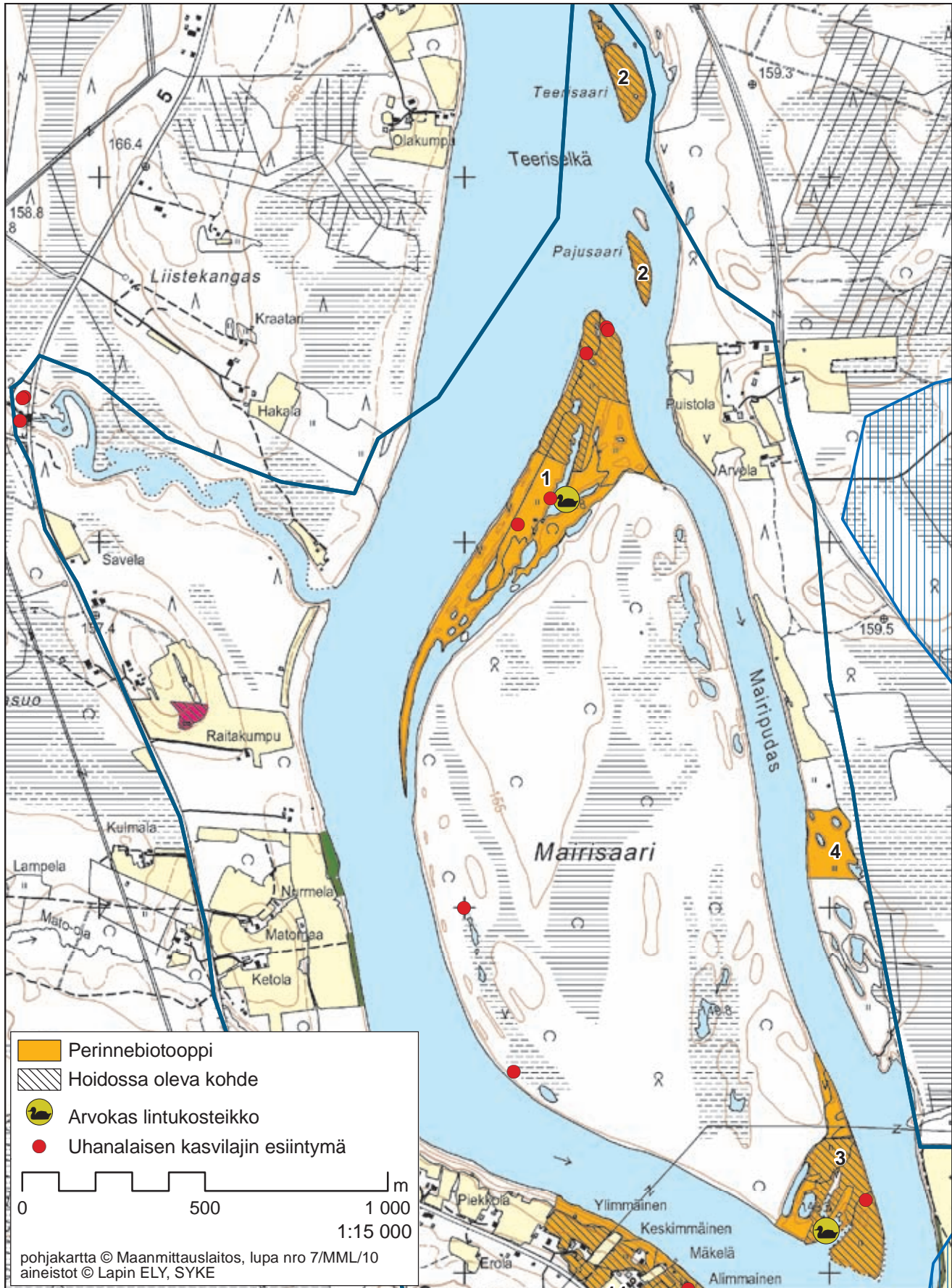
kunnostetaan esimerkiksi laitumeksi, voidaan alueen rajausta muuttaa hoidon kannalta järkeväksi. Hoitosuositukset ja kohderajaukset eivät noudata tilarajoja. Maatalouden ympäristötuen erityisympäristötuessa maa-alueita voidaan vuokrata. Tällöin usein pieninä palasina olevat niittykuviot voidaan yhdistää sopivaksi erityistukialueeksi.

Kuva 11. LUMO-suunnittelua ja perinnebiotooppien kasvillisuutta esiteltiin Kemijärven Papatuspäivillä.

Indeksikartta. Yleissuunnittelualue ja tarkempien kohdekarttojen sijainti.

Kartta 1. Kohteet 1. Mairisaaren pohjoisosan niityt, 2. Teerisaari ja Pajusaari, 3. Mairisaaren eteläosan lammaslaidun sekä 4. Mairiputaan itäranta.

4 Kohdekuvaukset ja hoitosuosituks

Arvospuolen kohteet

1. Mairisaaren pohjoisosan niityt, perinnebiotooppi * (16,1 ha)

Mairisaaren pohjoisosan niityt on arvotettu valtakunnallisesti arvokkaaksi perinnemaisemaksi (Kalpio & Bergman 1999). Mairisaaren pohjoisimmalla tilalla on pitkä ja katkeamaton niittohistoria, ja edelleen sieltä tehdään vuosittain poroille kuivaheinä. Välillä hevonen on vaihtunut traktoriin ja siitä mönkijään, niittäjä on kuitenkin sama, jo kuudenkymmenen vuoden ajan. Pitkään jatkuneen hoidon ansiosta alueelle on kehittynyt harvinaisen monilajinen kasvillisuus, joka sisältää monia eri niittytyyppejä. Satunnaisesti saaren pohjoispäässä käyvä tulva tuo lajistoon vielä

oman lisänsä ravinteisesta tulvalietteestä hyötyvien lajien muodossa. Pohjoisosassa sijaitsee myös toinen avoimena säilynyt niittopalsta, jota lampaat ovat laiduntaneet viimeksi muutamia vuosia sitten. Palsalta on tehty heinää vielä 1980-luvulla, ja alue on kulotettu vuosittain.

Saaren pohjoisosat ovat monimuotoisia avoimien niittyjen, tulvametsien sekä pienialaisten kosteikkojen ja lampien mosaiikkia. Alavilla avoimilla tulvaniityillä kasvillisuuden vyöhykkeisyys näkyy hyvin. Lampien ympärillä on sara- ja kastikkavaltaisia kosteita heinätulvaniittyjä. Näiden yläpuolella niityt vaihtuvat tuoreiksi nurmilauhavaltaisiksi heinätulvaniityiksi ja ylinnä tuoreiksi suurruohotulvaniityiksi. Tulvaniittyjen yläpuolella on vielä matalakasvuisia tuoreita ja kuivia niittyjä, jotka jäävät vain harvoin kevättulvan alle. Vanha laidun on hoidon loputtua rehevöitynyt lievästi, ja esimerkiksi nurmilauha näyttäisi runsastuneen matalakasvuisten niitylajien kustannuksella.

Kuva 12. Mairisaaren pohjoisosa on valtakunnallisesti arvokas perinnebiotooppi.

Perinnebiotooppien huomionarvoisia kasvilajeja ovat mm. *rantatädyke*, *kullero*, *tunturikurjenherne*, *pulskaneilikka*, *kellosinilatva*, *ahomatara*, *koiranvehnä*, *nurmitatar*, *sykeröpiippo*, *tunturihärkki*, *pikkutervakko* ja *niittymaarianheinä*. Uhanalaisista ja silmälläpidettävistä lajeista tavattiin *laaksoarho*, *ketonoidanlukko*, *tataarikohokki*, *siperianvehnä* ja *lapinvehnä*. Muita kosteiden ja tuoreiden tulvaniittyjen lajeja ovat mm. punaherukka, metsäruusu, nurmilauha, niittynurmikka, keltaängelmä, hiirenvirna, kultapiisku, lehtokorte, metsäkurjenpolvi, valkoapila, puna-apila, huopaohdake, päivänkakkara, punanata, lillukka, isoaho-orvokki, tuppisara ja mesiangervo. Kuivilla tulvaniityillä viihtyvät puolestaan lampaannata, oravanmarja, kissankäpälä, kissankello, siankärsämö, ukonkeltano, syysmaitiainen, nurmiröllä, kultapiisku, ahosuolaheinä, kanerva, tuokusumake, pikkulaukku ja polkusara.

Vanhan laidunalueen länsirannan metsät ovat harvaa koivikkoa, pajua on jätetty jokitörmään sitomaan maata. Itäosassa niityt ovat kasvamassa umpeen, ja kenttäkerroksen lajisto on kehittymässä lehdon suuntaan. Lajistossa on mm. lehtokorte, lehtonurmikka, punaherukka ja metsäruusu. Saarella laiduntavat myös hirvet ja ruokinnan avulla metsäkauriitkin selviävät talven yli. Pienet lammet ovat tärkeitä vesilintujen pesimäalueita. Pohjoisimmassa lammessa uis-kenteli telkkä poikineen. Vanhat järeät koivupötkelöt ja kelot tarjoavat suojaisia pesimäpaikkoja monille suurille kolopesijöille, esimerkiksi tikoille ja pöllöille.

Hoito: Pohjoisella palstalla hoidoksi sopii niiton jatkaminen vuosittain. Rantatörmien metsät ovat lievästi pensoittuneet, joten vesakkoa ja pajukkoa voisi paikoin harventaa maisemallisten arvojen parantamiseksi, vaikkakin alue on jo näin hoidettuna erityisen arvokas. Keskiosalla laidunnuksen tai vuosittaisen niiton aloittaminen uudelleen on toivottavaa, jotta arvokas laaja tulvaniittyalue säilyy. Itäpuolella metsäisiä osia kannattaa raivata vähitellen niittyaukkojen ja vankkarunkoisten maisemapuiden ympäriltä. Alueen hoitoon voidaan hakea perinnebiotoopeille tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea ja laidunmaiden aitaamiseen ja pensoittuneiden alueiden alkuraivaukseen myös ei-tuotannonlisten investointien tukea. Mairisaaren keskivaiheilla on myös pienialaisia avoimia tulvaniittyrintoja, jotka rajautuvat joko pieniin lampiin tai vaihteleviin

sekametsiin. Näitä alueita on mahdollista hoitaa laiduntamalla, vaikka ne vaativat reipasta alku-raivausta. Alueet on mainittu Lapin perinnemaiset -julkaisussa (1997), ja niiden hoitoon voi hakea erityistukea.

2. Teerisaari ja Pajusaari, perinnebiotooppi (2,4 ha)

Teerisaari ja Pajusaari ovat pienialaisia avoimia tulvaniittysaaria Mairisaaren pohjoispuolella. Niityt ovat nurmilauhavaltaista tuoretta heinätulvaniittyä. Kasvilajistossa on nurmilauhan lisäksi mm. ruokohelpi, *pulskaneilikka*, korpi- ja viitakastikka, kissankello, siankärsämö, *kullero*, metsäkurjenpolvi, *ahomatara*, pikkulaukku, luhtamatara ja *niittymaarianheinä*. Viime vuosina saaria ovat laiduntaneet lampaat.

Hoito: Laidunnuksen jatkaminen on toivottavaa kummassakin saarella. Hoidon tueksi voi hakea perinnebiotoopeille tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

3. Mairisaaren eteläosan lammaslaidun, perinnebiotooppi * (7,2 ha)

Mairisaaren eteläkärki on vanha niittoniitty ja hevosten kesälaidun. Nykyisin maisemanhoidosta vastaavat alueella laiduntavat lampaat. Alue on luokiteltu valtakunnallisesti arvokkaaksi perinnebiotooppi-alueeksi. Lisäksi Mairisaaren eteläkärki on arvokas muuttolintujen levähdysalue yhdessä Lintuniemen kanssa.

Laitumen keskiosista on raivattu pajukkoa. Suurin osa eteläkärkeä on saratulvaniittyä ja kosteaa heinätulvaniittyä. Vyöhykkeiden yläpuolella on laajalti, ensimmäisiin itä-länsi suuntaisiin tulvavalleihin asti tuoretta nurmilauhavaltaista tulvaniittyä. Korkeimmilla kumpareilla vaihtelevat tuoreen suurruohotulvaniityn ja kuivan pienruohotulvaniityn vyöhykkeet.

Laidunalueella kasvaa uhanalaista *laaksoarhoa*. Muita huomionarvoisia perinnebiotooppien lajeja ovat mm. *kullero*, *rantatädyke*, *tunturikurjenherne*, *niittymaarianheinä* ja *ahomatara*. Muuta niitylajistoa ovat mm. lampaan- ja punanata, valkoapila, kissankäpälä, pikkulaukku, isoaho-orvokki ja rönsy- ja niittyleinikki.

Kuva 13. Lampaat pitävät Mairisaaren eteläosan tulvaniityn kunnossa.

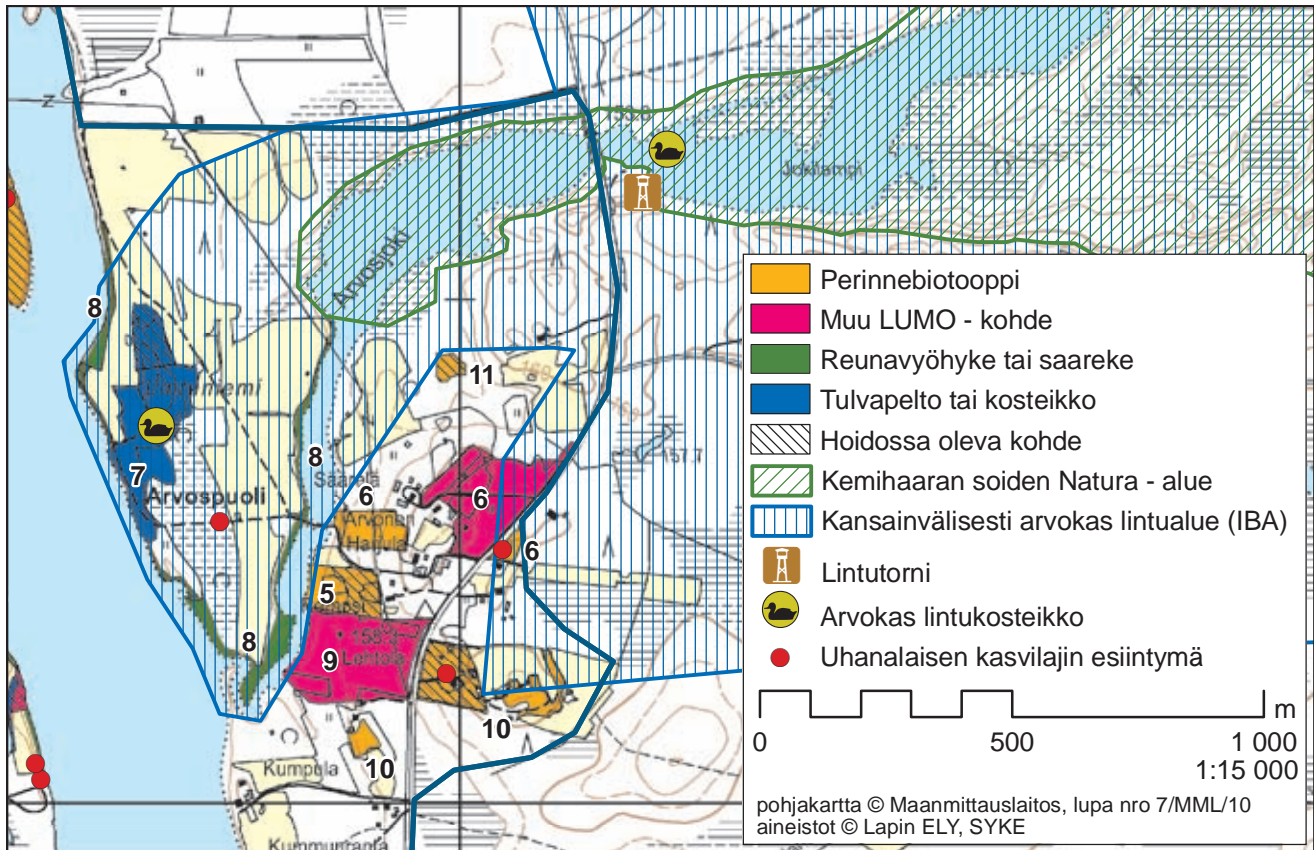
Hoito: Laidunnus ja puuston raivauksen jatkaminen on erittäin suositeltavaa. Saarta on myös kulotettu aiempina vuosina. Nurmilauhavaltaisissa kohdissa kulotuksesta voisi olla edelleen hyötyä. Pajukon ja puuston raivauksen ulottaminen osittain myös lampien reunamille toisi lisää sopivia pesimäympäristöjä monille kahlaajille ja sorsille. Pieniä puu- ja pensasryhmiä on kuitenkin hyvä jättää suojaksi sekä lampaille että linnuille.

4. Mairiputaan itäranta, perinnebiotooppi (2,2 ha)

Mairiputaan itärannalla on luonnonniittynä jo pitkään levännyt vanha pelto, jonne niittykasvillisuus on pikku hiljaa palautunut. Niityllä on harvaa puustoa, mutta suurilta osin alue on avointa tuoretta suurruohoniittyä ja tuoretta heinäniittyä. Kasvilajistossa ovat mm. nurmilauha, *pohjanhoikkaängelmä*, *tunturikurjenherne*, *pulskaneilikka*, pikkulaukku, pietaryrtti, oravanmarja, huopaohdake, nurmirölli, keto-

silmäruoho, tuoksusimake, valkoapila, *ahomatara*, metsäkurjenpolvi, niittyleinikki, *rantatädyke*, *kullero*, huopaohdake ja keltaängelmä. Hyvä lisä alueen monimuotoisuudelle ovat kumpuilevan niityn keskelle jäävät pienet lammet.

Hoito: Vuosittainen niitto tai laidunnus on hyvä tapa ottaa alue hoitoon. Sopiva tukimuoto on perinnemaisemien hoitoon tarkoitettu maatalouden ympäristötuen erityistuki.

Kartta 2. Kohteet 5. Keto-Tokoin ja Sumukarin lammashaka, 6. Arvosen ja Säarelän vanhat pellot, niityt ja kyläketo, 7. Lintuniemi, 8. Pellon ja Arvos- ja Kemijoen väliset reunavyöhykkeet, 9. Lehtolan vanhat niityt ja pellot, 10. Lehtolan pihapiirin niityt ja vanha lehmihaka sekä 11. Puronvarren tulvaniitty.

5. Keto-Tokoin ja Sumukarin lammashaka, perinnebiotooppi* (1,2 ha)

Tilan rantaan viettävässä rinteessä on vanha hakamaa, jolla on myös kulttuurihistoriallinen merkitys väliaikaisena kesähautuumaana, jossa vainajat odottivat pääsyä Sodankylään, kirkkomaahan haudattavaksi. Nykyisin aluetta hoitavat pääasiassa lampaat. Vanha hakamaan puusto on säilynyt pystyssä, edustavimpina kaksi todella paksurunkoista komeaa vanhaa raitaa sekä muutamia koivuja ja pihlajia.

Kumpareella eteläisemmän raidan, ja hautakivien ympärillä on niitty laikkuja, jossa lampaannata, pikkulaukku ja *nurmitatar* ovat ehdottomia valtalajeja. Lisäksi mm. tuokusimaketta ja kissankelloa on runsaasti. Lähellä tilatietä kasvillisuus on rehevämpää, ja lajistossa on tuoreen niityn lajeja mm. niitty- ja rönsyleinikki, *nurmitatar*, *pohjantähkiö*, tuokusimake, jousivihvilä, jokapaikansara, *sykerö*- ja kalvaspiippo, niittysuolaheinä, metsäkürjenpolvi, punanata, piha-

tatar ja konnanvihvilä. Hakamaalla erikoisuutena kasvaa *mähkää*, joka on ehkä tyypillisempi ravinteisilla soilla. Sienilajisto on pitkään laidunnuksen piirissä olevalle hakamaalle tyypilliseen tapaan runsas. Syyskesällä heinän seasta hattunsa olivat nostaneet ainakin punavahakas ja lantakaulussieni. Suuret, osin lahovikaiset raidat houkuttelevat paikalle lahoppuusta ja paahteisista elinympäristöistä riippuvaisia kovakuoriaisia ja pistiäisiä. Esimerkiksi jalokuoriaiset voisivat viihtyä alueella. Inventointipäivänä Arvospuolessa havaittiin ainakin niittykukilla mielellään vieraileva kuparisepä.

Hoito: Hakamaa on edustava, ja sen hoito laiduntamalla myös jatkossa on erittäin suositeltavaa. Vanha pensoittunut haka jatkuu nykyiseltä laitumelta kohti rantaa. Uuden alueen raivaamiseen ja aitaamiseen voi hakea ei-tuotannollisten investointien tukea ja koko alueelle perinnebiotooppien hoitoon tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea. Tällöin laiduneläinten tulisi pärjätä ilman lisäruokintaa laidunjakson ajan.

Kuva 14. Keto-Tokoin ja Sumukarin laitumella on komeita vanhoja raitoja.

6. Arvosen ja Säärelän vanhat pellot, niityt ja kyläketo, perinnebiotooppi/LUMO (1,2 ja 3,2 ha)

Arvospuolen kylätien länsipuolella on vanha Arvosen tila, joka on ollut pitkään autiona. Päärakennus on vuodelta 1885. Se, kuten koko Arvospuolen kylä on luokiteltu valtakunnallisesti merkittäväksi kulttuurihistoriallisesti ympäristöksi. Maat ovat olleet sekä pelto- että laidunkäytössä.

Pihan ympäristö ja korkeimmalla kumpareella sijainnut vanha pelto ovat rehevöityneet. Vallalla ovat mesiangervo, nurmilauha, koiranputki, maitohorsma ja nokkonen. Tielle viettävässä rinteessä on tuoreen niityn lajistoa: metsäkurjenpolvi, *kullero*, *rantatädyke*, *sykeröpiippo*, peltomatara, timotei, voikukka, niittyaitovirna, hiirenvirna, *kellosinilatva*, tuppisara, mesimarja, jokapaikansara, mätässara, isoaho-orvokki, kultapiisku, mesiangervo ja *nurmitatar*. Tien varrella ja Arvosjokeen viettävässä rinteessä puustoisten osien välissä on edustavimmat

niityt, joissa myös kuivan niityn laikkuja. Lajistossa on edellisten tuoreen niityn lajien lisäksi mm. *ahomatar*, *niittymaarianheinä*, kissankello, siankärsä-mö ja heinätähtimö. Katajaa kasvaa paikoin matalana noin metrin korkuisena pensaana.

Puustoiset osat ovat osin hakamaisia, mutta nuorta koivua ja pajukkoa on etenkin Arvosjoen rannassa runsaasti. Laidunhistoriasta kertovat mm. tuppisara, *kullero*, metsäkurjenpolvi, nurmilauha ja *rantatädyke*.

Tien itäpuolella on vanha kyläketo, joka on ollut myös hevoslaitumena. Pienialaisella katajakedolla kasvaa silmälläpidettävää *ketonoidanlukkoa*. Perinnemaisemien huomionarvoisista kasvilajeista tavataan *pulskaneilikka*, *tunturihärkki*, *niittymaarianheinä*, *kullero*, *rantatädyke*, *nurmitatar* ja *ahomatar*. Muita kuivan ja tuoreen niityn lajeja ovat mm. päivänkakkara, kissankello, nurmilauha, metsäkurjenpolvi, puna-apila, tuoksusimake, peltomatara ja karhunputki.

Kuva 15. Nurmitatar on huomionarvoinen perinnebiotooppien laji. Kuva kohteesta 6.

Hoito: Alue sopisi hyvin laitumeksi tai niitettäväksi vuosittain. Rannan puolelta ja tien varren vanhoilta pelloilta tulee nuorta puustoa raivata huomattavasti säästämällä pieniä puuryhmiä sekä yksittäisiä suuria maisemapuita. Alueen hoitoon voi hakea perinnebiotooppien hoitoon tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea vanhojen niittoniittyjen ja laitumien osalta sekä luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua tukea vanhojen peltöjen hoitoon. Alueen perinnebiotooppien aitaamiseen ja puustoisten osien raivaamiseen voi hakea ei-tuotannollisten investointien tukea.

7. Lintuniemi, kosteikko (3,1 ha)

Koko Lintuniemen alue on luokiteltu kansainvälisesti arvokkaaksi lintualueeksi. Niemen itäpuolella virtaava Arvosjoki kuuluu aivan jokisuuta lukuun ottamatta Kemihäärän Natura 2000 -alueeseen. Lintuniemellä on merkitystä erityisesti muuton aikaisena leväh-

dys- ja ruokailualueena. Siellä pysähtyvät keväisin muuttomatkoillaan niin joutsenet, hanhet, sorsat kuin monet kahlaajatkin. Harvinaisin tavattu muuttomatkalainen lienee 2000-luvulla havaittu ruostesorsa, joka tavallisesti pesii Kaakkois-Euroopassa (Aalto 2010). Lintuniemen ympäristö sulaa keväisin aikaisemmin kuin sitä ympäröivät laajat aapasuot, ja metsähanhet viipyvät mielellään sen niitty- ja peltoaukeilla ruokailemassa ja levähtämässä ennen kuin katoavat laajoille aavoille.

Lintuniemen peltöjen ja karjalaitumien väliin jäävä kosteikkoalue koostuu pieneltä osin kovapohjaisista tuoreista suurruohonniityistä sekä sara- ja heinäniityistä. Suuri osa on muuttunut pohjaveden noustua luhdaksi, jota hallitsevat joko sarat tai pajut.

Kasvilajistossa on raivatuilta osin vesisaran ja kiilto- ja pohjanpajun lisäksi mm. ruokohelpi, korpikastikka, korpiorvokki, mesiangervo, *kellosinilatva*, luhtamatar, mätässara, luhtatähtimö, *niittymaarianheinä*,

rantatädyke, *kullero*, nurmilauha, metsäkurjenpolvi, niittyaitovirna, rönsyleinikki, huopaohdake, karhunputki, korpi-, viita- ja luhtakastikka, luhtatähtimö, nokkonen, punanata ja niittyleinikki. Korkeimmilta kohdilta löytyi pienialaisesti myös *ahomataran* ja mesimarjan vallitsevia kuivan niityn laikkuja.

Hoito: Koko alueelle sopii hoidoksi pajukon raivaaminen ja jatkohoitona laidunnus. Pajuja voi jättää pienialaisesti ryhmiin suojaksi pesiville ja ruokaileville linnuille. Osa kohteesta on jo hoidon piirissä. Kosteikolla on lisäksi myös vesiensuojellinen merkitys, kun se sitoo osan pelloilta valuvavasta ravintekuormasta. Alueen hoitoon voi saada luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

8. Pellon ja Arvos- ja Kemijoen väliset reunavyöhykkeet (2,3 ha)

Lintuniemi sijaitsee maisemallisesti keskeisellä paikalla, kohdassa, jossa Arvosjoki laskee Kemijokeen. Osin pajukoitunut ja puustottunut useiden metrien

levyinen luonnonniitty kiertää Lintuniemen peltoaukeita. Lajistossa on tuoreen heinätulvaniityn ja tuoreen suurruohotulvaniityn lajistoa mm. *kullero*, niittyleinikki, rönsyleinikki, metsäkurjenpolvi, *rantatädyke*, väinönputki, metsäruusu, lehtonurmikka, pikkulaukku, siankärsämö, maitohorsma, *kaarlenvaltikka*, koiranputki, *ahomatara*, *pulskaneilikka*, suokorte, korpi- ja viitakastikka, luhtalitukka sekä keltaängelmä. Puustoisilla kohdin kasvaa koivua, tuomia, harmaaleppiä, yksittäisiä halavia sekä runsaasti pensasmaisia pajuja. Suurta osaa alueesta on pidetty avoimena raivauksen ja laidunnuksen avulla.

Karjatien pientareella kasvaa uhanalaista *tataarikohokkia*. Laji on säilynyt ja runsastunut alueella säännöllisen niiton ja karjan tallauksen seurauksena. Pienialaisella kohteella on lisäksi useita perinnebiotooppien huomionarvoisia kasvilajeja, mm: *tunturikurjenherne*, *pulskaneilikka*, *rantatädyke* ja *ahomatara*. Muita niityillä viihtyviä lajeja ovat mm. luhtamatara, kultapiisku, kissankello, pikkulaukku, siankärsämö, lampaannata ja punanata.

Kuva 16. Arvosjoen Kemihaaran soilta tuoma kalkkipitoinen vesi ylläpitää harvinaista kasvilajistoa. Kuva kohteesta 8.

Hoito: Pajukoituneiden alueiden raivaus ja niitto ylläpitäisivät tuoreiden suurruohotulvaniittyjen ja kivi-
vien pienruohotulvaniittyjen lajistoa. Puuston ja pajukon raivauksessa jokitörmään on syytä jättää jonkin verran puustoa ja pajupensaita sitomaan hiekkaa. Lannoittamattomat reunavyöhykkeet toimivat samalla myös vesiensuojelullisessa merkityksessä suojavyöhykkeinä, kun kasvit ottavat käyttöönsä pelloilta valuvia ravinteita. Hoitoon on mahdollista saada luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea. Erityistukea maksetaan enintään 20 metrin levyiselle vyöhykkeelle.

9. Lehtolan vanhat niityt ja pellot, muu LUMO-kohde (4,0 ha)

Lehtolan tilan länsipuolella Arvospuolen tien ja Arvosjoen väliin jäävä rantapello on osin nurmilauhavaltaisista, osin maitohorsman ja mesiangeron valtaamaa vanhaa peltoa, jossa ranta on ollut myös niittokäytössä. Lajistossa on edelleen tuoreiden niittyjen lajeja, kuten *rantatädykettä*, ruokohelpeä, karhunputkea, kultapiiskua, siankärsämöä ja kissankelloa sekä pensaskerrossa yksittäisiä katajia ja pajukkoa.

Metsäiset osiot ovat pääosin nuorta koivikkoa. Kenttäkerrossa on osin lehdon ja lehtomaisen kankaan lajeja, osin kuitenkin niittylajistoa; lehtonurmikka, karhunputki, kultapiisku, lehto- ja metsäkorte, kastikat, metsäkurjenpolvi ja *kullero*. Tilan eteläpuolella kulkee rantaan johtava heinittynyt tienpohja.

Hoito: Alue sopii parhaiten laidunkäyttöön. Rannasta ja ojanvarsilta tulee raivata pajukkoa ja nuorta puustoa vähitellen jättäen paksurunkoisimpia puita kehittymään maisemapuiksi. Kovapohjaiselle niitylle sopivat laiduneläimiksi myös raskaat eläimet kuten emolehmät. Alueen hoitoon voi hakea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

10. Lehtolan pihapiirin niityt ja vanha lehmihaka, perinnebiotooppi (2,2 ha)

Lehtolan pihapiiristä sekä tienpuoleisilta pelloilta niitetään poroille heinä vuosittain. Kasvillisuus on kehittynyt monipuoliseksi, koska maata ei ole lan-

Kuva 17. Haasiot ovat komea näky kylämaisemassa. Kuva kohteesta 10.

noitettu. Pihapiirissä on runsaasti ketosilmäruohoa, kissankello, pikkulaukkua, *nurmitatarta*, kuminaa, syysmaitiaista sekä röllejä. Niityllä kasvaa lisäksi mm. voikukkaa, puna- ja valkoapilaa ja tuoksusimaketta. Niityn pientareella kasvoi silmälläpidettävää *ketonoidanlukkoa* sekä lisäksi mm. puolukkaa, lampaanntaa, kissankelloa, sykeröpiippoa ja pohjantähkiötä. Talon takana pellot ovat tehokkaammassa viljelyksessä. Vanha lehmihaka on kuitenkin jäänyt viljelyn ulkopuolella, ja toimii nykyisin puuvarastona. Puusto on komeaa. Vanhoja mäntyjä ja lehtipuustoa on vaihtelevasti. Kenttäkerroksen kasvillisuus on rehevää, maitohorsma on vallalla monin paikoin. Toisaalta myös matalakasvustoisia niitty-laikkuja on etenkin länsireunalla. Lehtolan vanha päärakennus on komea.

Kumpulan tilan pohjoispuolella on pienialainen niitty kesämökin pihassa. Niitty on rehevöitymässä ja maitohorsma on valtaamassa alaa kedon ja tuoreen niityn lajeilta. Kasvilajisto on edelleen runsas. Maitohorsman, mesiangervon, huopaohdakkeen ja koiranputken lisäksi alueella kasvaa *pulskaneilikkaa*, kissankelloa, *ahomataraa*, *nurmitatarta*, *tunturihärkkiä*, *kulleroa*, *rantatädykettä*, tuoksusimaketta, metsäkurjenpolvea, heinätählimöä, niitty- ja ahosuolaheinää, voikukkaa, niittyleinikkiä, pikkulaukkua ja röllejä. Pensaskerroksessa on runsaasti katajaa, mutta myös myöhemmin niitylle levinnyttä pajukkoa.

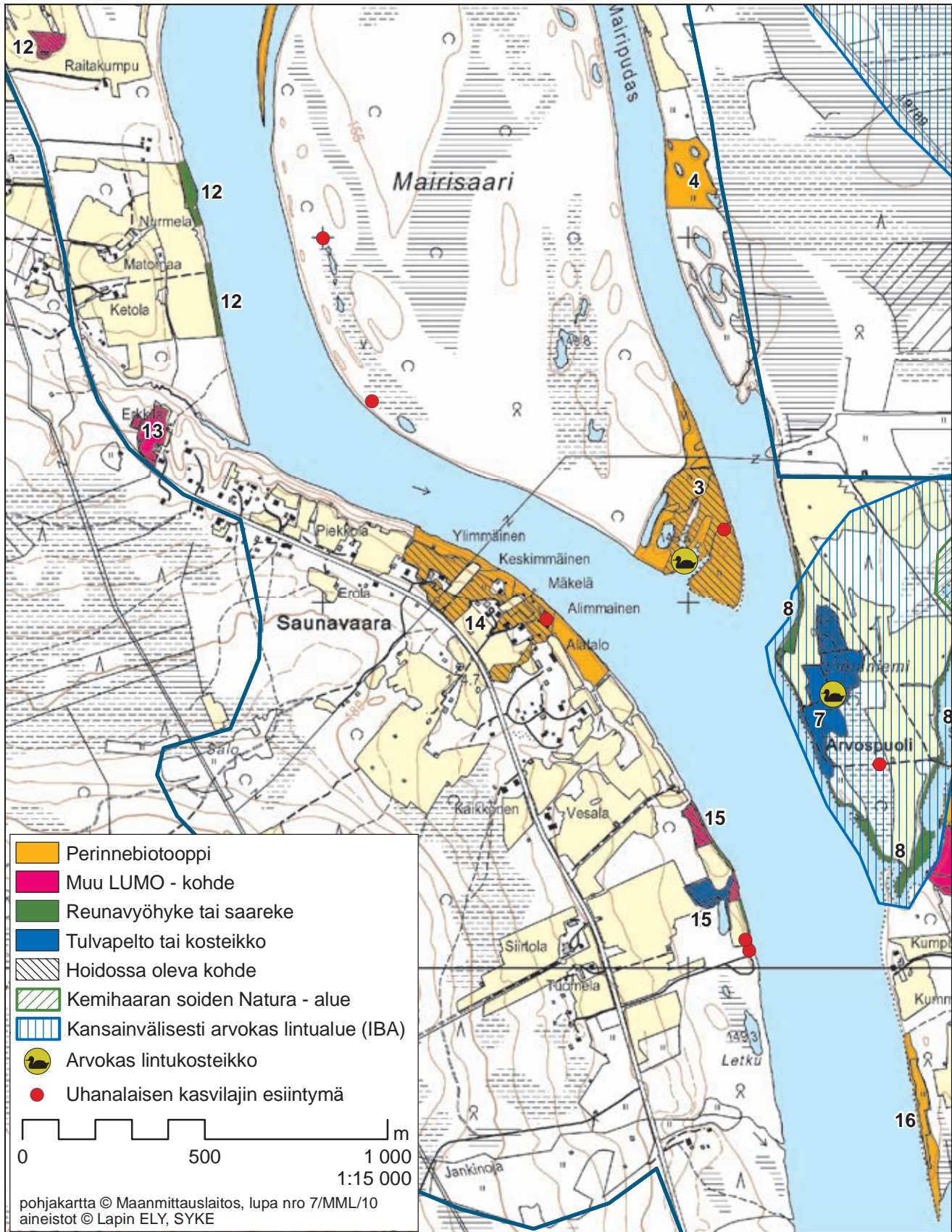
Hoito: Lehtolan tilalla hoito edelleen niittämällä on erittäin suositeltavaa. Seipäille ja haasioihin nostettu heinä on kylämaiseman kaunistus. Myös kasvilajisto on säilyttänyt monipuolisuutensa säännöllisen niiton ansioista. Vanhan hakamaan hoitoon paras keino on tietysti perinteinen laidunnus. Toisaalta myös niittämällä voidaan kasvillisuutta palauttaa horsman valtaamille alueille. Alueen hoitoon voi hakea perinnebiotoopeille tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

11. Puronvarren tulvaniitty, perinnebiotooppi (0,2 ha)

Arvospuolen kylän pohjoispuolella sijaitsee pienialainen tulvaniitty, joka peittyy keväisin kokonaan veden alle. Tulvaniitty on palautettu entisen kaltaiseksi avoimaksi puronvarsiniityksiraivaamalla maisema- ja peittävät koivut ja tiheää pajukkoa. Tällä hetkellä aluetta hoitavat vuohet. Ne ovat pitäneet hyvin kurissa reheväkasvuiselle niitylle nousevat pajun ja lehtipuun taimet.

Kasvilajistossa on pääasiassa kosteiden ja tuoreiden tulvaniittyjen lajistoa kuten *rantatädyke*, huopaohdake, kastikat, terttualpi, luhtavuohennokka, mesiangervo, niittysuolaheinä, suo-orvokki, koiranputki, rantamatarra, kurjenjalka, viiltosara ja korpiorvokki. Reuna-alueilla viihtyvät myös mm. kultapiisku ja lillukka.

Hoito: Alueen hoitaminen edelleen laiduntamalla on suositeltavaa. Pieni niittyaukea rantakoivikossa lisää alueen monimuotoisuutta ja tuo vaihtelua myös maisemaan.

Kartta 3. Kohteet 12. Ketolasta Raitakumpuun, 13. Erkkilän pihaniitty, 14. Niityt Alatalon ja Tallavaaran välillä, 15. Siirtolan ja Tuomelan rantaniitty sekä 16. Hannulanjoen vanha rantaniitty.

Saunavaara

12. Ketolasta Raitakumpuun, reunavyöhyke tai saareke (0,8 ha), muu LUMO-kohde (0,5 ha)

Saunavaaran pohjoispuolella päätieltä avautuvat laajat peltomaisemat. Peltojen ja joen välisiä törmiä on perinteisesti niitetty sekä myöhemmin laidunnettu, mutta alueet ovat sittemmin pensoittuneet. Alueelle satunnaisesti, harvakseltaan nouseva kevättulva tuo vettä ja ravinteita peltonotkon kautta, valtaojan reunoilta levittäytyen.

Jokitörmässä kasvillisuus on pääosin lehtomaisen kankaan lajistoa. Myös niityillä viihtyviä lajeja on jäljellä: kultapiisku, metsäkurjenpolvi, *kullero*, puna- ja valkoapila, *niittymaarianheinä*, *ahomatara*, tupisara, *pulskaneilikka*, nurmilauha, lehtonurmikka, kissankello ja karhunputki kasvavat metsälajiston ohella paikoin runsaina.

Raitakummussa peltolohkolta tehdään heinät vuosittain poroille. Kasvillisuus on monipuolista. Ladon takaisella kummulla on karun pienruohokedon lajistoa: tuoksusimake, kissankello, siankärsämö, pikkulaukku, ahosuolaheinä, röllit, *ahomatara* ja *pulskaneilikka* vallitsevat. Muutoin niitty on pääosin tuoretta, ja nurmilauhan ohella kasvaa *kulleroa*, *rantatädykettä*, pikkulaukkuja, valkoopilaa, syysmaitiaista, huopaohdaketta, harmaasaraa, ukonkeltanoa, *nurmitatarta* ja heinätähtimöä. Ladon ympäryks on rehevöitynyt, ja maitohorsma vallitsee.

Hoito: Jokimaiseman palauttamiseksi pajukkoa voi raivata reippaasti ja puustoa harventaa jättäen pihlajia paksurunkoisimpia koivuja jokitörmään. Kentäkerros tulee niittää ja niitos kerätä pois alueelta vuosittain. Alueiden hoitoon voi saada luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea. Erityistukea maksetaan korkeintaan 20 metriä leveältä vyöhykkeeltä. Raitakummun monimuotoista peltoa voi hoitaa myös erityistuella. Niittyä ei saa lannoittaa ja se tulee niittää vuosittain, aivan kuten sitä on tähänkin asti hoidettu.

13. Erkkilän pihaniitty, muu LUMO-kohde (0,9 ha)

Erkkilän vanha luonnonniityksi muuttunut pelto sijaitsee Saunavaaran kylän pohjoisosassa viitostien itäpuolella. Pellolla ei näy vanhoja sarkaojia, ja kasvillisuudessa on piirteitä tuoreesta pienruohoniitystä. Osin niitty on jo rehevöitynyt, ja maitohorsma vallitsee näillä paikoin.

Lajisto on monipuolinen, inventoinnin aikaan pellon eteläosat loistivat keltaisina *isolaukun* kukinnoista. Lisäksi tuoksusimaketta, *rantatädykettä* ja kissankelloa on runsaasti. Muuta tuoreiden niittyjen lajistoa edustavat mm. heinätähtimö, pohjannurmihärkki, jousivihvilä, valko- ja puna-apila, kultapiisku ja metsäkurjenpolvi, *kullero* ja siankärsämö.

Hoito: Hoidoksi riittää alueen aitaaminen laidunmaaksi tai säännöllinen niitto. Alueen hoitoon voi hakea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

14. Niitty Alatalon ja Tallavaaran välillä, perinnebiotooppi * (6,3 ha)

Lannoittamattomat ja kauan kääntämättä levänneet vanhat pellot ovat pikkuhiljaa muuttuneet runsaslajisiksi niityiksi. Kasvilajisto on monipuolinen ja erityisesti harvinaisia kuivia pienruoho- ja heinäniittyjä on ilahduttavan paljon. Useimmat alueista niitetään vuosittain.

Alatalo

Alatalon pihapiirissä on useita pienialaisia monilajisia niittyjä ja kauniita maisemamäntyjä. Vanhan talon itäpuolen nurmilauhavaltaisella vanhalla pellolla kasvaa mm. *rantatädykettä*, niittysuolaheinää, *pulskaneilikkaa*, valkoopilaa ja pikkulaukkuja. Joki- ja saunarakennuksen välissä kasvaa silmälläpidettävää *ketonoidanlukkoa*. Kapealla piharakennusten välissä suikertavalla niittykaistaleella vallitsevat tuoreiden ja kuivien niittyjen lajit, mm: tuoksusimake, iso- ja pikkulaukku, puna- ja valkoapila, kissankello, kultapiisku, nurmilauha, *rantatädyke*, ketosilmäruoho, ja siankärsämö. Rantaniitty on rehevöitynyt, ja kasvilajistossa on suurruohojen mesiangervon, *rantatädykkeen*, *kulleron*,

Kuva 18. Saunavaaran niityt ovat hienoja maisemassa ja tärkeitä perinnebiotooppien kasvi- ja hyönteislajeille. Kuva kohteesta 14.

huopaohdakkeen ja metsäkurjenpolven lisäksi runsaasti myös typensuosijoita maitohorsmaa ja koiranputkea.

Alimmaisesta Tallavaaraan

Hoidettuja pihapiirejä ympäröivät niityt ja vanhat pellot sekä asumattomien talojen pihakedot niitetään vuosittain. Keskimmäisen tilan niityt ja pihapiiri ovat olleet hevoslaitumena. Kasvilajisto on monimuotoinen, ja erityisesti ketolajistoa on paljon. *Pulskaneilikka*, kissankello, *ahomatara*, ketosilmäruoho, röllit, nadat, tuoksumake, kultapiisku, kissankäpälä, siankärsämö, piipot ja pohjannurmihärkki kasvoivat runsaina aurinkoisilla hiekkapohjaisilla mailla. Lajistossa on myös runsas joukko tuoreiden niittyjen lajeja kuten *rantatädyke*, *kullero*, puna-ailakki, *isolaukku*, pikkulaukku, metsäkurjenpolvi, timotei, *pohjantähkiö*, isoaho-orvokki, niittynurmikka, kylänurmikka, nurmikohokki, lutukka, puna- ja valkoapila, voikukka ja *koiranheinä*.

Rantavyöhykkeellä on osin avoimia niittyjä, osin vanhat niityt ja laidunalueet ovat pensoittuneet ja metsittyneet. Kenttäkerros on pensoittuneilla alueilla rehevää, mutta typensuosijalajien ohella kasvaa myös esimerkiksi mesiangervoa, *rantatädykettä*, *kullero* ja metsäkurjenpolvea.

Saunavaaran alue on todennäköistä noidanlukkojen elinympäristöä. Avoimet hoidetut pihakedot ja niityt ovat oivallisia kasvuympäristöjä pienille, hel-

posti suurten voimakaskasvuisten ruohojen alle tukehtuville lajeille. Kartoituksen yhteydessä löytyi *ketonoidanlukkoa* Alatalon pihapiiristä. Muita mahdollisesti tavattavia noidanlukkolajeja ovat silmälläpidettävä ahonoidanlukko sekä vaarantuneeksi luokitellut pohjan- ja suikeanoidanlukko.

Hoito: Vuosittaisen niiton tai laidunnuksen jatkaminen alueilla on todella toivottavaa. Näin laaja yhtenäinen kotojen ja matalakasvuisten tuoreiden niittyjen kokonaisuus yhdistettynä vanhaan arvokkaaseen rakennusperintöön on ainutlaatuisista ja ehdottomasti säilyttämisen arvoista. Ranta-alueiden hoitamiseen paras keino olisi alueen aitaaminen esimerkiksi lammasaaksi, sillä osalla aluetta koneellinen niitto on hankalaa rannan jyrkkyyden vuoksi.

15. Siirtolan ja Tuomelan rantaniityt ja kosteikko, LUMO-kohde (yht. 1,5 ha)

Saunavaaran Siirtolan ja Tuomelan tilojen kohdalla avautuu hieno näköala Kemijoelle. Pitkät joelle viettävät peltosarat ovat komea näky maisemassa. Jokitörmän takainen tulvatasanne on veden vaivaamaa, ja korkea kesäveden pinta on muuttanut kasvillisuutta saravaltaiseksi. Pientä osaa kosteasta tulvatasanteesta edelleen niitetään, ja raja hoitamattomaan on selkeästi nähtävillä, kun tiiviskasvuinen pajukko on vallannut hylätyt pellon osat. Rannan tuntumassa tulvapenkan takana on pieni-

Kuva 19. Kosteikkojen ja tulvapeltojen hoito auttaa sorsia ja kahlaajia. Kuva kohteesta 15.

alainen tiheäkasvuisen pajukon ympäröimä lampi. Lammesta Kemijokeen virtaa pieni oja. Kasvillisuus on kosteikossa suuruuhojen vallitsemaa sekä pieneltä osin saravaltaista niittyä. Lisäksi lajistossa on mm. *kullero*, *nurmilauha*, *rantatädyke*, *luhtatähkimö* ja *huopaohdake*. Kemijoen törmällä kasvaa myös kuivien tulvaniittyjen lajistoa kuten *ahomataraa*, *pulskaneilikkaa*, *kultapiiskua* ja *kissankelloa*.

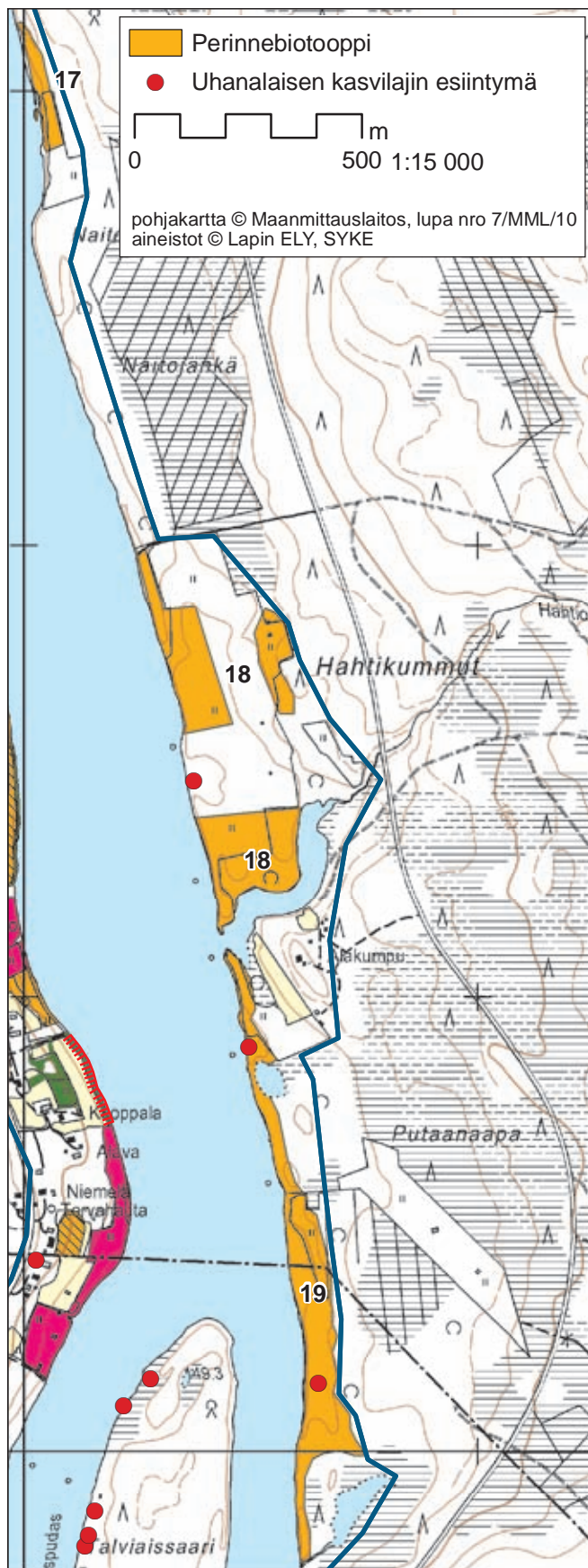
Hoito: Alueen tulvapellot ja pienialainen lampi tarjoavat hyviä ruokailu- ja levähdysalueita muuttaville linnuille. Lisäksi ne keräävät yläpuolisilta pelloilta valuvat ravinteet talteen, ja estävät osaltaan vesistön rehevöitymistä. Lammen ympäristön pajukko kaipaa osittaista alkuraivausta. Jatkohoidoksi raivauksen jälkeen koko alueelle sopii hyvin alueen vuosittainen niitto, kuten suuri osa siitä on tähänkin asti niitetty. Erityistuella hoidettavia peltoja ei kuitenkaan saa lannoittaa. Tulvapeltoa voisi kehittää myös pienialaiseksi monivaikutteiseksi kosteikoksi esimerkiksi levittämällä ojaa ennen lampea. Törmäpeltojen kapeilta reunavyöhykkeiltä olisi hyvä raivata maisemaa peittävää puustoa ja pensaikkoo, ja niittää kenttäkerrosta vuosittain. Törmäniittyjen hoidoksi sopii vuosittaisen niiton jatkaminen sekä niitoksen kerääminen pois alueelta. Alueen hoitoon voi hakea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua maatalouden erityistukea sekä kosteikkojen hoitoon tarkoitettua maatalouden erityistukea ja tarvittaessa kosteikkojen perustamiseen tarkoitettua ei-tuotannollisten investointien tukea.

16. Hannulanojan vanha rantaniitty, perinnebiotooppi (1,4 ha)

Hannulanoja laskee laajan sara- ja pajuluhdan kautta Kemijokeen. Alue on vanhaa tulvaniittyä, joka pohjaveden noustua on muuttumassa suoksi. Alue näkyy isojakokartoissa niittoniittynä. Kosteikon ja jokirannan väliin jää puustoinen vyöhyke, jossa vankan ja tiheän pajukon takana kasvaa nuorta koivikkoo.

Jokirannan niityllä on runsaasti tuoreen heinätulvaniityn lajistoa. Nurmilauhan lisäksi alueella kasvavat mm. *metsäkurjenpolvi*, *kissankello*, *kultapiisku*, *mesiangervo*, *keltaängelmä*, *tuoksusimake*, *mesimarja* sekä useita perinnebiotoopeilla huomionarvoiseksi luokiteltuja lajeja: *niittymaarianheinä*, *pulskaneilikka*, *nurmitatar*, *pohjanhoikkaängelmä*, *rantatädyke*, *ahomatara*, ja *tunturihärkki*. Pajukko on vallannut osan jokitörmästä, mutta sen alla kasvaa kuitenkin yhä niittylajeja, mm. *ahomatara*, *kissankello* ja *rantatädyke* sinnittelivät vielä korkeimmalla törmällä.

Hoito: Alue on suositeltavaa saada hoidon piiriin. Kosteikon ja rantaniityn välisen alueen raivaaminen toisi mm. kahlaajille ja sorsalinnuille lisää pesimäpaikkoja. Puustoa voi raivata reilusti, osan lehtipuustosta voi jättää ryhmittäin sekä yksittäisiksi maisemapuiksi. Jatkohoidoksi koko alueelle sopisi parhaiten laidunnus. Koko alueen hoitoon voi saada perinnebiotoopeille tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

Kartta 4. Kohteet 17. Naitoniemen jokirantaniitty, 18. Hahtikummut sekä 19. Jokirannan vanhat niittoniityt Hahtiojan eteläpuolella.

Kiemunkivaara–Autioniemi

17. Naitoniemen jokirantaniitty, perinnebiotooppi (0,9 ha)

Naitonniemessä on säilynyt avoimena kapealti vanhaa niittoniittyä aivan jokirannassa. Avoin niittykaista on runsaslajista tuoretta heinätulvaniittyä sekä tuoretta suurruohotulvaniittyä. Alue on ollut myös peltokäytössä ja perinnebiotooppi rajautuu pellon ensimmäisiin sarkaojiin. Sarkaojien takaa vanha pelto on muuttunut kastikkavaltaiseksi, osin sammaloituneeksi niityksi, jossa kasvaa jo jonkin verran myös lehtomaisen kankaan lajistoa, kuten pikku- ja isotalvikkia.

Avoimella jokirantaniityllä valtalajin, nurmilauhan lisäksi edustava lajijoukko perinnemaisemien huomionarvoisia lajeja, mm. *rantatädyke*, *kullero*, *niittymaarianheinä*, *pulskaneilikka*, *pohjanhoikkaängelmä*, *sykeröpiippo*, *isolaukku* ja *ahomara*. Lisäksi tuoreiden tulvaniittyjen lajistoa edustavat mm. ruokohelvi, kastikat, kissankello, nurmiröllä, metsäkurjenpolvi, heinätähitimö, hiirenvirna ja kultapiisku. Kuivien tulvaniittyjen lajit kuten kanerva, lampaannata ja oravanmarja, ovat peittymässä suurempien lajien alle.

Hoito: Pienialaisia joenvarsiniittyjä voi hoitaa joko niittämällä tai osana laajempaa kokonaisuutta laiduntamalla. Reunaojien pajukot kannattaa raivata, muuten ainoastaan alueen pohjoisosassa voi nuorta puustoa pienaukottaa, jotta valon ja sen seurauksena myös ruohokasvillisuuden määrä kenttäkerroksessa lisääntyy. Hoitoon voi hakea perinnebiotooppien hoitoon tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

18. Hahtikummut, perinnebiotooppi (8,1 ha)

Hahtikumpujen ja Kemijoen väliin jäävät vanhat laajat niittoniityt, joista osa on myöhemmin raivattu pelloiksi. Peltojen itäpuolella on laiduntanut lypsykarja, menneestä kertoo kasvillisuuden lisäksi mm. vanha maitotonkka niityn pientareella. Hahtiojan varressa on vanhaa metsälaidunta. Hahtikumpujen kohdalla on sijainnut uiton vastuu, jossa tukit koottiin lautoiksi hinauskuljetusta varten. Jokivarressa kulkeva, uittoon liittyvä penkkatie on peittynyt nummimaisen ja kuivan niittykasvillisuuden alle.

Kuva 20. Metsäruusu kukkii kauniisti Kemijoen avoimilla jokipenkereillä. Kuva kohteesta 18.

Kasvillisuus on monipuolisinta rannassa ja vanhalta laiturilla. Niiden väliin jäävät, osin ojitetut vanhat pellot ovat kasvillisuudeltaan yksipuolisempia, nurmi-lauhavaltaisia tuoreita heinäniittyjä. Rannassa vaihtelee kuivan niityn ja tuoreiden heinä- ja suurruohoniittyjen lajisto. Huomionarvoisia perinnebiotooppien lajeja ovat mm. *niittymaarianheinä*, *koiranvehnä*, *pulskaneilikka*, *tunturikurjenherne*, *ahomatara*, *rantatädyke*, *kullero*, *kellosinilatva*, *kaarlenvaltikka*, *siperiansinivalvatti* ja *rantaaukonauris*. Jokipenkassa kasvaa monin paikoin uhanalaista *tataarikohokkia*. Kasvilajistoon kuuluvat lisäksi mm. kissankello, lampaannata, punanata, kultapiisku, pietaryrtti, puolukka, kanerva, siankärsämö, metsäruusu, ukonkeltano, pikkulaukku, metsäkurjenpolvi, keltaängelmä, tuoksusimake, niittyleinikki, huopahdake, mesiangervo, luhtamatara, karhunputki, mätässara, maitohorsma ja ruokohelpi. Rannassa ja sarkaojien varsilla on pajukkoa, jonka peittävyys kasvaa kohti itää. Nuoria koivuja ja harmaaleppiä kasvaa etenkin jokirannassa.

Hahtiojanvarressa on mitä todennäköisimmin laidunkäytössä ollut rehevää jokivarsimetsää ja nuorta tulvametsää, jossa on runsaasti ruohovartista kasvillisuutta, mm. sudenmarja, kastikat, karhunputki, *rantatädyke*, mesiangervo ja *kullero*. Valtapuulajina tulvametsässä on hieskoivu, ja itäpuolen sekametsässä hieskoivu ja kuusi. Myös haapaa ja pajuja kasvaa yleisesti. Laidunhistoriasta kertovat tuppi-sara, metsäkurjenpolvi, nurmilauha, kataja, nuokkuhelimikki ja kultapiisku. Pohjoisempaan sijaitseva pieni laidunala on lampaannatavaltaista samaloitunutta niittyä, jossa yleisinä muitakin kuivan niityn lajeja; kissankello, siankärsämö, punanata, heinätahtimö, *tunturihärkki*, niitty- ja ahusolaheinä. Niityn umpeenkasvu on käynnistynyt; matalakasvuiset ruohot ja heinät ovat saaneet osin jo väistyä hietakastikan ja maitohorsman tieltä. Niityllä ja läheisessä metsässä on kaksi ladon tai kesänavetan pohjaa.

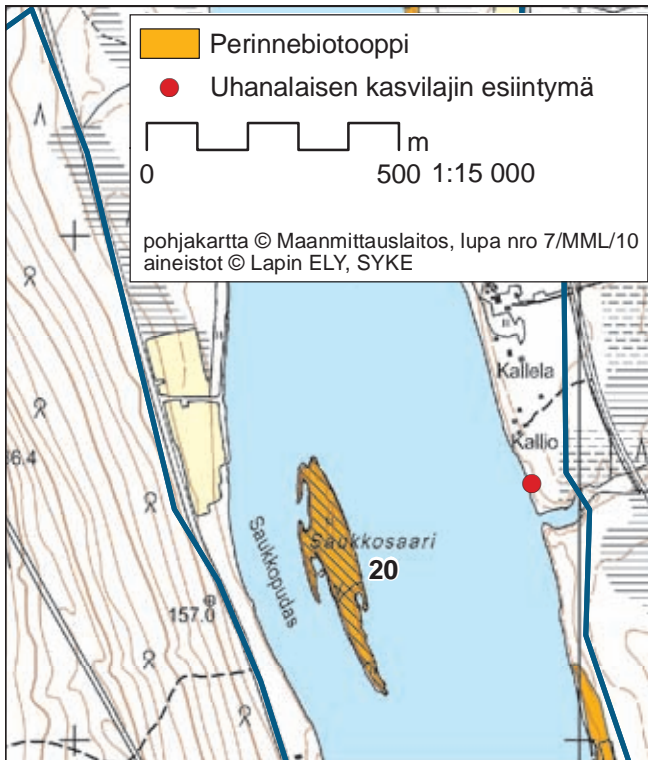
Hoito: Alue on suositeltavaa saada hoidon piiriin. Erityisesti rantavyöhykkeen lajisto on monipuolinen. Alueen hoito vaatii alkuraivausta. Pajukkoa ja nuorta puustoa tulee raivata reippaalla otteella. Pieniä puuryhmiä voi jättää paikoitellen. Raivaus kannattaa näin laajalla alueella tehdä vaiheittain, jo olemassa olevia niittyaukeita vähitellen laajentaen. Jatkohoidoksi sopii parhaiten laidunnus sellaisilla eläimillä, jotka eivät tarvitse lisäruokintaa laidunjakson aikana. Avoimet osat ja rantavyöhyke voidaan hoitaa myös niittämällä.

19. Jokirannan vanhat niittoniityt Hahtiojan eteläpuolella, perinnebiotooppi (7,2 ha)

Kemijokivarressa on monin paikoin jäljellä avoimia jokitörmän niittyjä. Avoin niittyvyöhyke on yleensä kapea kaista korkeimmalla jokitörmällä. Niittyjen ja peltojen pajukoituminen on ollut nopeaa heti törmän takana alavemmilla niittyosioilla ja törmän takaisilla tulvavalleilla. Tämä kohde on otettu mukaan suunnitelmaan esimerkkinä suurelta osin pajukoituneesta vanhasta niittoniitystä. Jokirannan hoito on perusteltua myös maisemallisista syistä etenkin paikoilla, jotka näkyvät hyvin vastarannan viitostielle.

Kasvillisuus on pääosin kuivan ja tuoreen ruohotulvaniityn kasvillisuutta. Jokipenkalla kasvaa mm. kissankelloa, kultapiiskua ja *pulskaneilikkaa*, ja avoimessa jokitörmän soraikossa monin paikoin uhanalaista *tataarikohokkia*, sekä huomionarvoisia *pikkutervakkoa* ja *tunturikurjenhernettä*. Jokitörmän takana on suurelta osin nurmilauhavaltaista tuoretta heinätulvaniittyä ja tuoretta suurruohoniittyä. Kasvillisuudessa ovat mm. *kullero*, *rantatädyke*, *niittymaarianheinä* ja metsäkurjenpolvi. Kosteikkojen reunamilla on sara- ja kastikkavaltaista kasvillisuutta sekä ruokohelpiyhdyskuntia. Puustoiset osat ovat hieskoivuvaltaisia nuoria metsiä, mutta paikoin jäljellä on vielä vankkarunkoisia koivuja, mäntyjä ja haapoja. Tulvametsässä kasvaa uhanalaista *laaksoarhoa*.

Hoito: Alkuraivauksessa pajukkoa ja nuorta puustoa poistetaan olemassa olevia niittyaukkoja laajentaen. Vanhoja paksurunkoisia puita kannattaa jättää pystyyn maisemapuiksi, joiden ympäristöstä raivataan nuorta puustoa pois. Jatkohoidoksi tällaisille kohteille sopii parhaiten laidunnus eläimillä, jotka eivät tarvitse lisäruokintaa laidunjakson aikana.

Kartta 5. Kohde 20. Saukkosaari.

20. Saukkosaari, perinnebiotooppi * (2,4 ha)

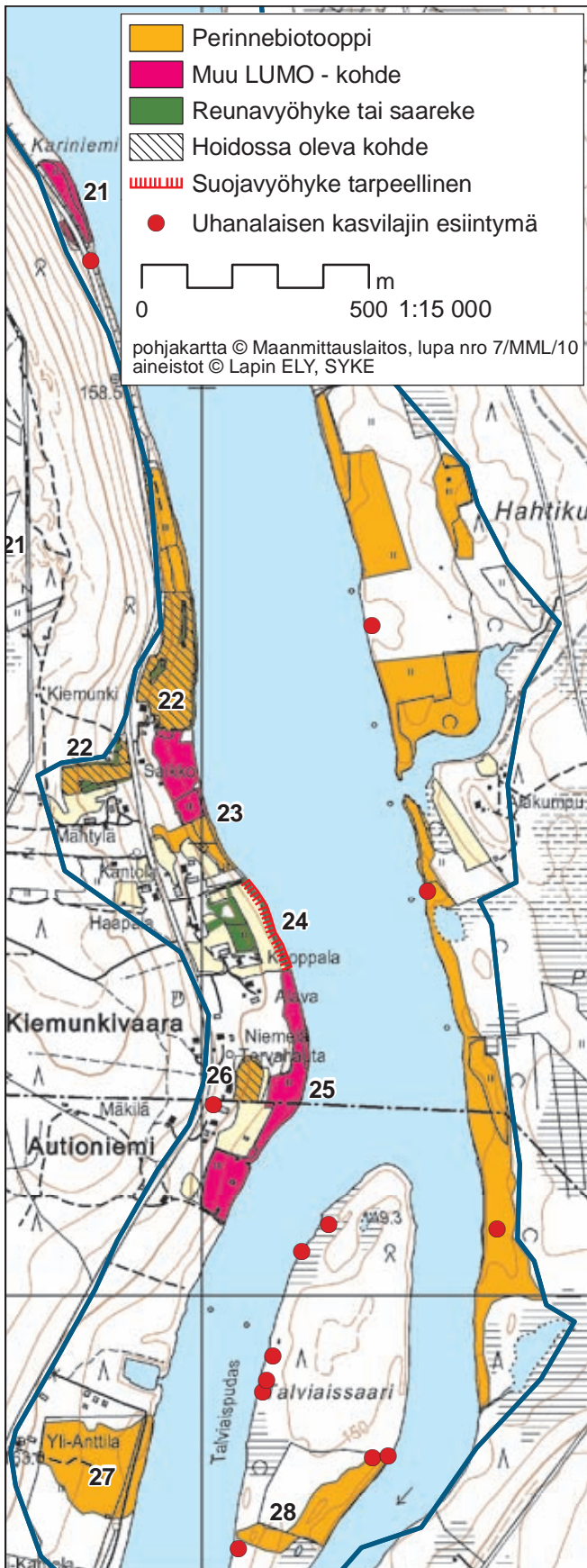
Kiemunkivaaran ja Saunavaaran välisellä jokitaipaleella sijaitseva Saukkosaari on maisemallisesti edustavalla paikalla. Viitostieltä on paikoin hyvä näkymä lampaiden laiduntamalle tulvaniitylle. Saukkosaari on arvotettu paikallisesti merkittäväksi perinnemaisemaksi yhdessä Saukkoputaan vanhojen niittyjen kanssa (Kalpio & Bergman 1999).

Saari on pääosin tuoretta nurmilauhavaltaista heinätulvaniittyä, jota kiertää kapea saratulvaniittyvyöhyke. Kasvilajistossa on lisäksi mm. huopahdake, metsäkurjenpolvi, röllit, mesiangervo, kissankello, siankärsämä, karhunputki, *kullero*, *ahomatarra*, keltaängelmä, *pulskaneilikka*, *tunturihärkki*, niittysuolaheinä, *ahosuolaheinä*, juolavehnä, *koiranvehnä*, *niittymaarianheinä* ja *tunturikurjenherne*. Lisäksi saaren pohjoiskärjessä kasvoi uhanalaista *siperian- ja lapinvehnää*. Saaren paljaissa hiekkatörmissä pesii törmäpääskyjä, ja saaren rehevässä lahdelmassa uiskenteli telkkäpoikue.

Hoito: Alueen hoitaminen kuten tähänkin asti on erittäin suositeltavaa. Lampaat ovat pitäneet pajukon ja nurmilauhamaattait poissa parturoimalla niittyä ahkerasti. Hoidon tueksi saa perinnebiotoopeille tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

Kuva 21. Saukkosaarella asuu kahden kerroksen väkeä; Lampaat hoitavat tulvaniittyä, ja törmäpääskyt ovat kaivaneet pesäkolonsa jokitörmään (kuva Ari Aho).

Kartta 6. Kohteet 21. Kiemunki- ja Saunavaaran väliset Kemijokivarren vanhat niittoniityt, 22. Hietalan rinneniiitty ja reunavyöhykkeet, 23. Kantolan rantaniitty ja hakamainen metsänreuna ja Saikon vanha rantapeltö, 24. Kuoppalan tilan reunavyöhykkeet ja peltojen välinen saareke, 25. Alavan ja Autioniemen rantaniitty, 26. Autioniemen pihaniitty ja pienialaiset pihakedot, 27. Yli-Anttila sekä 28. Talviaissaari.

21. Kiemunki- ja Saunavaaran väliset Kemijokivarren vanhat niittoniityt, muu LUMO-kohde (yht. 2,1 ha)

Sekä Kiemunki- että Saunavaara laskevat varsin jyrkkänä Kemijokeen. Jokirannan niityt on niitetty tarkkaan, kapeatkin niitykaistat hoidettiin. Tänä päivänä suurin osa palstoista on metsittynyt, mutta muutamien kohdin niitylajistoa on vielä edustavasti jäljellä. Kohteet ovat maisemallisesti arvokkaalla paikalla, ja niitä hoitamalla tieltä avautuisi mahtava näkymä Kemijoelle.

Levähdyspaikan eteläpuolinen niitty on osin vielä avoin. Kasvilajistossa on monipuolisesti tuoreiden ja kuivienkin niityjen lajistoa: kissankello, *kullero*, *rantatädyke*, tuoksusimake, metsäkurjenpolvi, mesiangervo, kultapiisku, nurmilauha, puna-ailakki, vadelmä ja heinätähtimö. Rannan koivikko on tiheäkasvuinen, mutta tien puoleinen metsikkö on paikoin avara ja kenttäkerroksessa kasvaa mm. metsäkurjenpolvea ja kultapiiskua. Pensäkerroksessa kasvaa katajaa, ja puolajejakin on useita: koivun ja männyn lisäksi kuusi, pihlaja, raita ja haapa. Niityn molemmin puolin metsäkaistaleissa kasvaa myös jykevää vanhempaa puusukupolvea. Kohde alkaa olla kiireellisesti hoidon tarpeessa, sillä pohjoisosassa kasvaa jo runsaasti männyn, koivun, harmaalepän ja haavan taimia.

Pohjoisempana tien varren niityt ovat suurelta osin tuoreita suurruohoniittyjä. Kasvilajistossa on sekä tuoreiden heinätulvaniityjen että tuoreiden suurruohotulvaniityjen lajistoa. *Rantatädyke*, nurmilauha, ruokohelpi, *kullero*, huopaohdake, jouhivihvilä, luhtamatarra, metsäkurjenpolvi, karhunputki ja kultapiisku ovat vallalla. Lisäksi pienialaisesti kasvaa myös matalampia tuoreiden niityjen lajeja kuten pikkulaukkua sekä kuiville tulvaniityille tyypillistä lajia *pulskaneilikkaa*. Rehevöitymisestä kertovat typensuosijalajit kuten maitohorsma. Rannan tuntumassa on vanha oja, jonka varret ovat voimakkaasti pajukoituneet. Myös tienvarren tiheä lehtipuusto peittää näkymää joelle.

Aivan viitostien varressa, tien länsipuolella on pienialainen vanha niitty, jossa kasvaa jo runsaasti männyn taimia. Niitylajisto on vielä runsas, ja kohdeella kasvaa silmälläpidettävää *ketonoidanlukkua*. Kasvusto on kuitenkin tukahtumassa maitohorsman

ja nurmilauhan alle. Muuta kasvilajistoa ovat mm. kangasmaitikka, *nurmitatar*, pikkulaukku, valkoapila, metsätähti, timotei, nurmilauha ja karhunputki.

Saukkoputaan kohdalla vanhat niittoniityt ovat kasva-
neet jo lähes umpeen. Kohde on luokiteltu yhdessä
Saukkosaaren kanssa paikallisesti arvokkaaksi pe-
rinnemaisemakokonaisuudeksi (Kalpio & Bergman
1994). Vanhalla tienpohjalla kasvaa vielä niitylajis-
toa, samoin pienialaisilla aukko- ja aukkopaikoilla. Perinne-
biotooppien huomionarvoista kasvilajistoa ovat mm.
kullero ja *rantatäydeke*. Lisäksi paikalla viihtyvät kos-
teiden heinätulvaniittyjen lajit kuten korpi- ja viitakas-
tikka. Tuoreiden tulvaniittyjen lajistoa ovat puolestaan
nurmilauha, mesiangervo, karhunputki, huopaohda-
ke, metsäkurjenpolvi, kultapiisku ja mesimarja. Tien
varsi on jo muuttunut metsämaaksi, ja vallalla ovat
lehtomaisen kankaan lajit: metsäimarre, metsäkorte
ja mustkikka. Toki näilläkin alueilla on merkkejä van-
hasta niittokulttuurista, metsäkurjenpolvi, kultapiisku
ja peltokorte sinnittelevät vielä metsälajien keskellä.

Hoito: Alueiden raivaukseen ja jatkohoitoon voi ha-
kea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edis-
tämiseen tarkoitettua erityistukea. Kohteet vaativat
alkuraivauksen. Raivauksessa kannattaa suosia
marjovia puulajeja sekä raitaa ja haapaa. Puista
pystyyyn kannattaa jättää kaikki vanhat ja jyrkät

rungot, ja nuoria puita voi jättää ryhmiin piristämään
maisemaa. Perinteen mukaisesti hoidettuna alueet
tulisi niittää jatkossa vuosittain. Osa alueista sopii
myös laidunmaiksi, mutta tällöin aidan tulee olla
vankkaa tekoa viitostien reunassa.

22. Hietalan rinneniiyty, ja reunavyöhykkeet, perinnebiotooppi (3,2 ha) ja reunavyöhyke tai saareke (0,6 ha)

Hietalan pihapiirin lannoittamattomat pellot ovat
säännöllisen niiton seurauksena muuttuneet moni-
lajisiksi niityiksi. Kasvilajisto on todella edustavaa,
ja alueen länsiosassa on harvinaisempia niitytyyp-
pejä: kuivia pienruoho- ja heinäniittyjä. Paikoin ai-
van männikön rajalla on jopa kangaskedon piirteitä.
Jokirannassa kasvavat tuoreiden ja kuivien niitty-
jen lajit sekaisin; mm. *rantatäydeke*, *kullero*, luhta-
matara, kissankello, *ahomatara*, *kaarlenvaltikka*,
pulskaneilikka, *isolaukku*, *pohjanhoikkaängelmä*,
ja mesiangervo. Ylemmäksi rinneniihtyä noustes-
sa niitty muuttuu kuivemmaksi; kissankello, röllit,
nadat, metsälauha, *pulskaneilikka*, kultapiisku, si-
ankärsämö, tuoksusimake ja syysmai-tiainen val-
litsevat. Pohjakerros on osin sammalien ja jäkälien
peitossa. Tien varren niitty on osin tihkupintainen,
ja sen länsireunalla kasvavat mm. siniyökön-lehti,
maariankämmekkä ja jousivihvilä.

Kuva 22. Pellon puoliavonaisen reuna-
vyöhykkeen hoitoon saa maatalouden
erityistukea. Kaunis lato erottuu hyvin
hoidetussa maisemassa. Kuva koh-
teesta 22.

Tien länsipuolella niitty on vuoroin tuoretta ruohoniittyä ja vuoroin kuivaa röllivaltaista niittyä. Kasvilajistossa ovat mm. tuoksusimake, metsäkurjenpolvi, kissankello, siankärsämö, *pulskaneilikka*, nurmilauha, syysmaitiainen, puna-apila, valkoapila, *kullero*, kissankello, *niittymaarianheinä*, *isolaukku* ja *ahomatara*. Lähellä tietä kasvaa myös kukkapenkistä karannutta komeännäköistä peurankelloa.

Peltojen reunavyöhykkeet ovat valoisia kasvupaikkoja. Hoitamattomina ne ovat kuitenkin rehevöityneet, ja maitohorsma on monin paikoin valtalajina. Raivaamalla ja niittämällä peltojen reunavyöhykkeitä, latojen ympäristöjä ja metsäsaarekkeita, palautuisi niittylajisto varsin helposti myös näille alueille. Myös peltojen metsäsaarekkeiden hoitoon voi saada maatalouden ympäristötuen erityistukia.

Hoito: Vuosittaisen niiton jatkaminen on erittäin suositeltavaa. Koko alue on erityistukielpoista, ja niittyjen hoitamiseen voi hakea perinnebiotoopeille tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea. Tukea voi hakea myös nykyisten peltolohkojen reunavyöhykkeiden, latojen ympäristöjen ja metsäsaarekkeiden hoitoon. Tällöin tukimuoto on luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettu maatalouden ympäristötuen erityistuki.

23. Kantolan rantaniitty ja hakamainen metsänreuna, perinnebiotooppi (0,9 ha) ja Saikon vanha rantapello, muu LUMO-kohde 1,5 ha)

Kantolan niittyjä ja rantametsiä ovat laiduntaneet lehmät 1980-luvun puoliväliin saakka, ja lampaat muutamina vuosina 2000-luvulla, ja onpa paikka ollut välillä peltonakin. Rantaniitty on rehevöitynyt nopeasti, ja maitohorsma, koiranputki, nurmilauha ja huopaohdake ovat valtalajeina. Seassa kasvaa kuitenkin monipuolisestikin tuoreen ja kuivan niityn lajistoa, mm. *rantatädyke*, metsäkurjenpolvi, *pulskaneilikka*, kissankello, kumina, kultapiisku, *ahomatara*, valko- ja puna-apila, pikkulaukku, *nurmitatar*, viiltosara ja jousivihvilä. Rannan suuntaisesti kulkee yksittäinen sarkaoja, jonka varsi on pajukoitunut.

Metsäisellä osiolla on monipuolisesti eri puolajeja, koivun lisäksi yksittäisiä pihlajia, kuusia, haapoja ja raitoja. Ylärinteessä metsä muuttuu mäntyvaltaiseksi.

Kenttäkerros on ruohovaltaista, ja kultapiiskua, maitohorsmaa, metsäkurjenpolvea ja mesiangervoa kasvaa yleisesti. Pellon ja metsän puoliavoimessa reunavyöhykkeessä kasvaa myös ketosilmäruohoa, kissankelloa, siankärsämöä, niittymaarianheinää ja syysmaitiaista.

Kantolan tilan pohjoispuolella on vanhaa pensoituttapelloaluetta, jota halkovat uiton aikaisettienpohjat. *Isolaukku*, *kaarlenvaltikka*, mesimarja, *pulskaneilikka*, kissankello ja oravanmarja ovat vallanneet hylätyt tiet. Peltosaroilla kasvaa tuoreiden suurruohoniittyjen lajistoa kuten mesiangervoa, *rantatädykettä*, karhunputkea, huopaohdaketta sekä kosteammilla paikoilla viihtyvää vesisaraa. Vanhat sarat ovat kasvamassa umpeen, ja paikoin pajut ja koivut ovat todella peittävinä.

Hoito: Parhaiten koko alueen hoito onnistuu laiduntamalla. Rantaniittyä voi hoitaa myös niittäen. Vesakkoa kannattaa poistaa sekä metsäiseltä osiolta että yksittäisen, umpeenkasvavan sarkaojan varresta. Avoimelle niitylle voi jättää yksittäisiä pihlajia ja muita lehtipuita kehittymään maisemapuiksi. Metsässä oli jo jonkin verran pystyyn lahonneita koivunpötkelöitä. Nämä kannattaa jättää laidunalueelle, sillä niistä hyötyvät pienet kolopesijät, kuten tiaiset sekä lahoppuusta riippuvat hyönteiset. Perinnebiotooppien osalta kohteen hoitoon voi hakea perinnebiotoopeille tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea. Saikon rantapellon hoitoon voi hakea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea. Vanhan pellon hoito vaatii voimakasta alkuraivausta. Jatkohoitona laidunnus olisi paras vaihtoehto, sillä voimakkaasti ensimmäisinä vuosina vesovaa pajukkoa voi olla vaikea niittää.

24. Kuoppalan tilan reunavyöhykkeet, ja peltojen välinen saareke (0,7 ha)

Tilan peltojen reunavyöhykkeet, tilustien pientareet, ja metsäsaareke ovat kasvistoltaan monilajisia, mm. *pulskaneilikkaa*, puna- ja valkoapilaa, siankärsämöä, metsäkurjenpolvea, *rantatädykettä*, *kulleroa*, pikkulaukkaa, huopaohdaketta, niittyleinikkiä ja *isolaukkua* kasvaa monin paikoin. Osan pientareista ovat vallanneet typensuosijalajit koiranputki ja maitohorsma. Peltojen reunamilla ja metsäsaarekkeessa

on hienoja paksurunkoisia mäntyjä ja koivuja. Rannan reunavyöhyke on kapea, mutta sopii hoidettavaksi yhdessä muiden alueiden kanssa.

Hoito: Raivauksen avulla voi tehdä tilaa hienoille maisemapuille. Jatkohoitona niitto on ainoa vaihtoehto kapeille reunavyöhykkeille. Kohteiden hoitoon voi hakea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

25. Alavan ja Autioniemen rantaniityt, muu LUMO-kohde (2,9 ha)

Vanhat, viimeksi peltokäytössä olleet niittoniityt ovat osin jo pensoittuneet. Avoimilla osioilla on kuitenkin vielä niitylajistoa: *kullero*, *rantatädyke*, mesiangervo, keltaängelmä, *niittymaarianheinä*, metsäkurjenpolvi, pohjantähkiö, kultapiisku ja *ahomatara* kasvavat sinnikkäästi maitohorsman ja koiranputken seassa. Rantametsiä on osin harvennettu, osin ne ovat tiheän nuoren pajun ja koivun vallassa. Kenttäkerroksessa on kuitenkin katajaa sekä ruohoja ja heiniä: mm. *kullero*, *rantatädyke* ja metsäkurjenpolvi. Autioniemen avoimella niityllä kasvaa rehevöitymisestä kertovan koiranputken ja maitohorsman

lisäksi mm. siankärsämöä, niittyleinikkiä, heinätähkimöä, *niittymaarianheinää*, puna- ja valkoapilaa sekä kuivemmillä osilla myös kissankelloa. Keskivaiheen tulvivan pensoittuneen suurruohoisen niityn ja vielä käytössä olevan pellon rajalle on vedetty oja.

Hoito: Helpoimmin osin kosteita rantaniittyjä voi hoitaa laiduntamalla. Alueen hoitoon voi hakea maatalouden ympäristötuen erityistukea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen. Avoimia kohtia, jotka kestävät niittokoneen, voi hoitaa myös niittämällä. Osa alueesta vaatii tehokkaan alkuraivauksen. Erityisesti keskiosion tulviva niitty on päässyt pensoittumaan, ja paikoin pajukko on yli kaksi metriä korkea.

26. Autioniemen pihaniitty ja pienialaiset pihakedot, perinnebiotooppi (0,5 ha)

Autioniemen talon edustalla olevalta niityltä on jo pitkään niitetty heinä ja ruohot porojen ruuaksi. Alue on ollut aikaisemmin ohrapeltona, ja siinä ovat laiduntaneet talon lehmätkin. Kasvilajistossa on runsaasti kuivan niityn lajistoa. Mm. syysmaitiainen, siankärsämö, voikukka, *rantatädyke*, kultapiisku, puna-apila, valkoapila, niittysuolaheinä, *pulska-*

Kuva 23. Rantaniittyjen hoito kannattaa. Avoin jokimaisema on kaunis näky ja palkitsee hoitajansa. Kuva kohteesta 25, etualalla kohde 26.

neilikka, punanata, kissankello, timotei, ahosuolaheinä, nurmikohokki, röllit, *kellosinilatva* ja heinätäh-timö edustavat kuivien ja tuoreiden niittyjen lajistoa.

Pihapiirin tien puoleisilla osilla hiekkapohjaiset maat sekä säännöllinen niitto ovat pitäneet yllä monipuolista ketolajistoa. Inventointiajankohtana pihamaa oli kaunis keltasävyinen kukkameri, kun sadattuhannet syysmaitiaiset aloittivat kukintaansa. Lisäksi pihoil-la oli runsaasti kissankäpälää, kissankelloa, sian-kärsämöä, kultapiiskua, nurmirölliä, *nurmitatarta*, pikkulaukkua, syysmaitiaista ja ketosilmäruohoa. Uhanalainen *pohjannoidanlukko* kasvoi yksittäisenä kissankäpälien seassa.

Hoito: Niitty ja pihakedot ovat jo nyt hyvässä hoidossa, kun niitä niitetään säännöllisesti. Rannan puoleisen niityn hoitoon voi hakea perinnebiotoop-peille tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

27. Yli–Anttila, perinnebiotooppi (4,0 ha)

Yli- Anttolan tilan vanhat rantapellot ovat osin rehevöityneet jo maitohorsmavaltaisiksi, mutta edustavaa niittylajistoakin on vielä jäljellä varsin runsaasti. Rannassa on vanha heinälato, kasvilajisto ja katajat avoimella niityllä kertoisivat puolestaan mahdollisesta laidunnushistoriasta.

Pajut ovat vallalla alueen reunamilla, rannassa on yksittäisiä suuria kuusia, mäntyjä ja koivuja. Kasvilajistossa on tuoreen suurruohoniityn lajistoa kuten karhunputki, nurmilauha, huopaohdake, *siperiansinivalvatti*, niittyleinikki, *kullero*, ojakärsämö, *rantatädyke* ja metsäkurjenpolvi. Myös matalakasvuisia tuoreen ja kuivan niityn laikkuja on paikoin. Näillä kohdin kasvaa mm. kissankäpälää, siankärsämöä, kissankelloa, kultapiiskua, ketosilmäruohoa, punanataa, tuoksusimaketta, *pulskaneilikkaa*, *nurmitatarta* ja puolukkaa.

Penkkatien reunaan on kaivettu iso oja. Tien varressa niitty on tuoretta heinä- ja suurruohotulvaniittyä, jossa nurmilauhan ja mesiangervon lisäksi kasvaa myös *rantatädykettä*, *kellosinilatvaa*, huopaohdaketta, *kaarlenvaltikkaa* ja *siperiansinivalvattia*.

Hoito: Alueen hoito niittämällä tai laiduntamalla on toivottavaa. Pajukkoa voi vähentää pikkuhiljaa niityn laitamia raivaten. Samoin rannan puustoa ja pen-

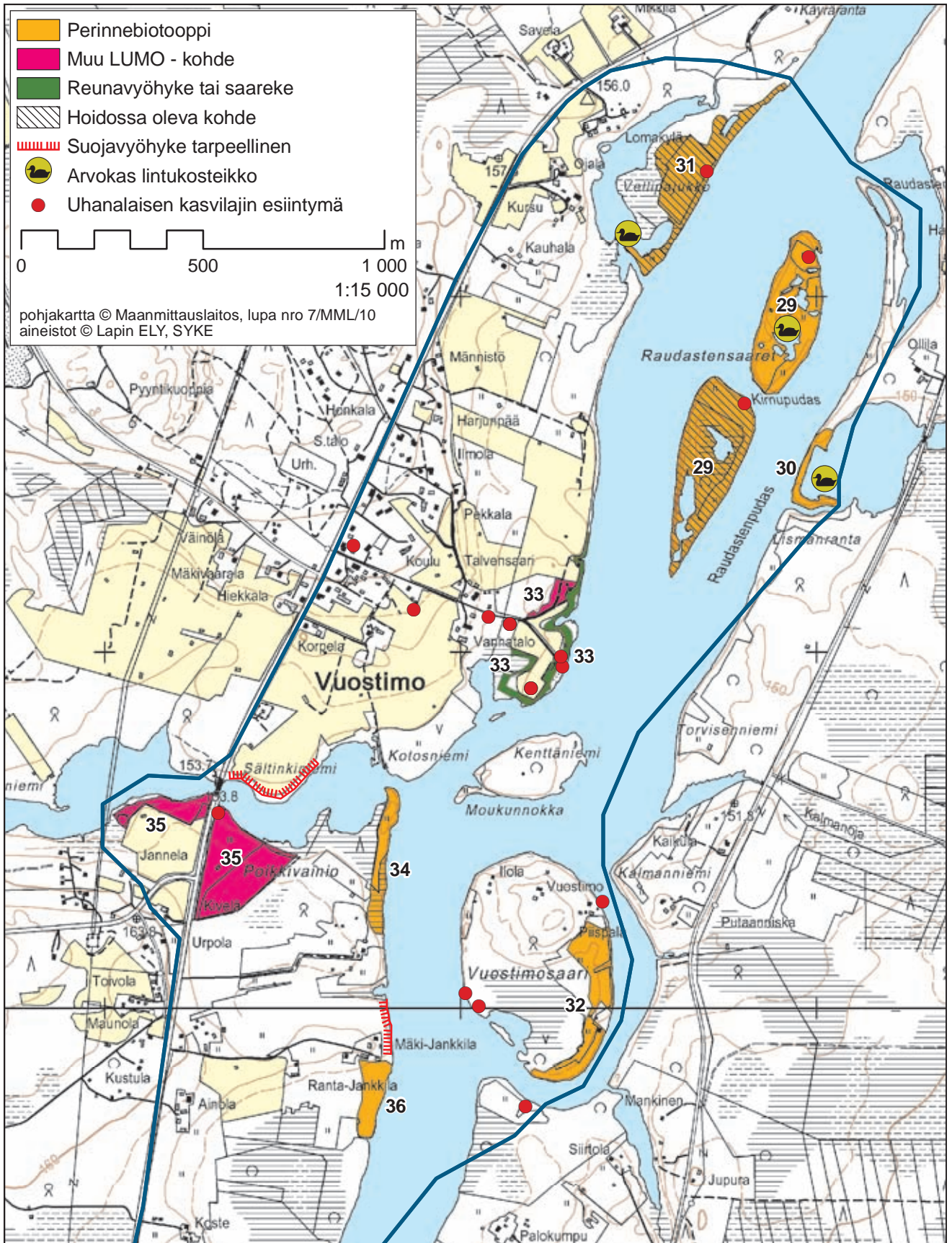
saikkoa kannattaa harventaa siten, että maisemas- sa niittyaukiot ja puuryhmät vuorottelevat. Kova- pohjainen niitty sopii laidunalueeksi myös raskaille eläimille kuten hevosille tai emolehmille.

28. Talviaissaari, perinnebiotooppi (2,1 ha)

Talviaisssaarella on edelleen näkyvissä merkkejä historian monista eri kerroksista. Saarella on ollut asutusta, Lapinkyliä todennäköisesti jo 1300-luvulla. Autioniemen Teemun mökin takaisella mäntykankaalla on nähtävissä myöhemmältä ajalta hiittyneitä kivikaso- ja, ehkäpä uunin pohjia, nyt jo sammaleiden peittäminä. Saaren eteläosat ja pohjoisrannat ovat olleet laidun- ja peltokäytössä 1700-luvulta, kun ensimmäinen talolli- nen asettui saareen. Sotien jälkeen tasapohjaiset niityt olivat myös kovassa urheilukäytössä. Luoteen puolel- la hypättiin pituutta ja korkeutta, ja itärannan kapea pitkänmallinen niitty toimi pesäpallokenttänä. Nämä tantereet erottuvat vielä ympäristöään avoimempina laikkuina. Saarella ovat laiduntaneet kylän hevoset ja lampaat sekä viimeksi mullikat 1984.

Saarella on useita esiintymätietoja uhanalaisista kasvilajeista, ja inventoinnin yhteydessäkin saarel- ta tavattiin *siperian- ja lapinvehnää sekä tataari- kohokkia*. Lisäksi laaksoarholle soveliasta harvah- koa tulvametsää näyttäisi olevan etenkin saaren län- sirannalla, vaikka itse lajia ei inventoinnin yhteydes- sä havaittukaan. Saari on suurelta osin pensoittunut ja metsittynyt. Avointa niittyä on saaren kaakkois- osassa, jossa on timoteipelloilta tehty heinät vielä vuonna 1982. Timotein tilalla on nyt monilajinen rantaniitty. Kasvilajistossa on mm. *pohjanhoikka- ängelmä*, *pulskaneilikka*, nurmilauha, *rantatädyke*, siankärsämö, luhtakastikka, kultapiisku, kissankello, pietaryrtti, metsäkurjenpolvi, röllit ja hietakastikka. Rantametsät ovat pohjois- ja keskiosissa saarta var- sin harvahkoja, ja kenttäkerroksessakin on runsaas- ti heiniä ja ruohoja. Metsäkurjenpolvea, kastikoita, karhunputkea, mesiangervoa ja *kulleroa*.

Hoito: Avoimen niityn hoitomuodoksi sopii vuosit- ainen niitto tai laidunnus. Perinnebiotooppia voi lähteä laajentamaan vähitellen raivaamalla niityn ympäristöä aukkoiseksi. Raivauksessa kannattaa jättää pystyyn vankkarunkoiset maisemapuut. Myös lahopuu saa jäädä paikalleen. Alueen hoitoon voi hakea perinnemaisemien hoitoon tarkoitettua maa- talouden ympäristötuen erityistukea.

Kartta 7. Kohteet 29. Raudastensaaret, 30. Raudastenputaan itätörmä, 31. Vellipajukko, 32. Vuostimosaaari, 33. Vuostimon peltojen reunavyöhykkeet ja vanha pelto, 34. Pyhäjoen suun rantaniityt, 35. Pyhäjoen rannat, Jannela ja Poikkivainio sekä 36. Ranta-Jankkilan törmäniityt,

Vuostimo

29. Raudastensaaret, perinnebiotooppi * (12,3 ha)

Raudastensaaret sijaitsevat Vuostimon kylän pohjoispuolella, ja ovat jo vuosikymmeniä palvelleet hevosten kesälaitumina. Kemijoen laidunsaaret ovat kuuluisia, ja hevosia tuodaan kaukaakin kesäloman viettoon tälle seudulle. Laidunnuksen vaikutus näkyy sekä maisemassa että kasvilajistossa. Tulvaniityt ovat lajistoltaan runsaita, ja saarilla on useita huomionarvoisia ja uhanalaisia niitylajeja.

Pohjoisempi Raudastensaari on suurelta osin avointa tulvaniityä, joka käy korkeimmilta osiltaan enää harvakseltaan tulvan alla. Lampareiden reunamilla on sara-, kastikka- ja ruokohelpitulvaniityjä. Korkeimmilla törmillä ja tulvavalleilla vallitsevat tuoreet heinätulvaniityt sekä tuoreet suurruohotulvaniityt. Aivan korkeimmilla törmillä on kuivaa pienruoho-

tulvaniityä, jossa kasvavat mm. oravanmarja, kissankello, *pulskaneilikka* ja siankärsämö, *ahomatara*, kanerva ja *pikkutervakko*. Tuoretta heinätulvaniityä luonnehtivat nurmilauhan lisäksi ainakin kissankello, siankärsämö, valko- ja puna-apila, *rantatädyke* ja *kullero*. Saaren länsiosat ovat huomattavasti puustoisempia. Korkeassa jokitörmässä vallitsevat rehevän kankaan lajit: lillukka, mesimarja, metsäkurjenpolvi, lehtonurmikka ja nurmilauha. Osa kuusista ja koivuista on hienoja paksurunkoisia maisemapuita. Huomionarvoisia perinnebiotooppien lajeja edellisten lisäksi ovat mm. *pohjanhoikkaängelmä*, *kaarlenvaltikka*, ja *nurmitatar*. Uhanalaisista lajeista tavaataan ainakin *laaksoarhoa* ja *siperianvehnä*.

Saarista eteläisempää laidunsiivat kolme lämminveristä. Hevosten tehokkaasti laiduntamat etelä- ja pohjoispää ovat lähes avoimia niittyjä. Pohjoispää on matalakasvuista kissankellon, tuoksusimakkeen, lampaannadan, röllien ja siankärsämön luonnehtimaa kuivan ja tuoreen pienruohoniityn mosaikkia. Etelä-

Kuva 24. Tulvaniittyjen ja pienten lampien mosaikkia Raudastensaareissa. Kuva kohteesta 29.

osan matalatörmäinen niitty on suurelta osin puolestaan saratulvaniittyjä ja tuoretta heinätulvaniittyä. Saaren keskiosassa on vaihtelevasti avoimia niitty-laikkuja, vesilampereita ja puustoisia osia. Kasvilajistossa on edellisten lajien lisäksi mm. *kaarlenvaltikka*, oravanmarja, metsäkurjenpolvi, *kullero*, *rantatädyke*, *siniyökönlehti* ja metsäkurjenpolvi. Puustoiset osat ovat vaihtelevasti tiheän nuoren koivikon ja hakamaisen metsän peitossa. Kenttäkerroksen lajisto on lehtomaisen rehevää näillä kohdin, mm. lehtokorte, sudenmarja, metsäruusu ja metsäkurjenpolvi vallitsevat.

Hoito: Saarten laiduntaminen myös tulevaisuudessa on erittäin suositeltavaa. Kauan hoidon piirissä oleva kohde erottuu jo maisemassa, ja on ilona myös asukkaille ja matkailijoille. Jo olemassa olevia niitty-laikkuja voi laajentaa etenkin eteläisemmässä saassa nuorta koivikkoa vähitellen raivaten. Hoitoon voi saada perinneympäristöjen hoitoon tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea sekä alkuraivaukseen myös ei- tuotannollisten investointien tukea.

30. Raudastenputaan itätörmä, perinnebiotooppi (0,9 ha)

Lismajoki laskee vetensä Raudastenputaaseen. Putaan itäpuolella on kapea niemeke, joka on suurelta osin riistapeltona. Etelä- ja pohjoisosat ovat avoimia tulvaniittyjä. Raudastenpudas mainitaan paikallisesti arvokkaana kohteena Lapin perinnetieteessä (Kalpia & Bergman 1994).

Kasvillisuus on pääosin tuoretta suuruohotulvaniittyä. Metsäruusu ja pajut ovat paikoin vallanneet alaa, samoin reheväkasvuinen pietaryrtti kenttäkerroksessa. Lajistossa on lisäksi mm. siankärsämö, ukonkeltano, kissankello, keltaängelmä, siniheinä, puna-apila, ojakärsämö, peltokorte, kultapiisku, *rantatädyke* ja maitohorsma. Lismajoen suun puolella tulvaniitty vaihtuu kastikka- ja saravaltaiseksi tulvaniityksi. Pohjoisosan avoin osa on suurelta osin ruokohelven ja sarojen vallitsemaa kosteaa tulvaniittyä.

Kuva 25. Saattaa kesä joskus kastellakin. Hevoset sateessa eteläisemmässä Raudastensaassa.

Hoito: Kapea törmä sopisi hyvin laidunalueeksi muutamalla lampaalla. Se vaatii varovaista alku-raivausta, sillä pajukkoa on paikoin peittävästi. Sitä kannattaa jättää törmän reunoille sitomaan veden mukaan helposti lähtevää maata. Alueen hoitoon voi hakea perinnemaisemille tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

31. Vellipajukko, perinnebiotooppi (3,7 ha)

Vellipajukko sijaitsee Vuostimon lomakylän edustalla kylän pohjoispuolella. Toisin kuin nimestä ehkä voisi päätellä, Vellipajukko on suurelta osin oikein edustavaa kovapohjaista niittyä. Alueen viimeaikaisesta hoidosta ovat vastanneet kaksi suomenhevosta. Alueelta on korjattu heinää aikaisemmin, siitä kertoo vanha lato niityn keskellä.

Vuopajan puolella kasvillisuus vaihtuu sara- ja pajukoluhdaksi. Jokitörmällä kasvaa useita perinnebiotoopeilla huomionarvoisiksi luokiteltuja kasvilajeja: mm. *rantatädyke*, *pulskaneilikka*, *kullero*, ja *isolauku*. Muuta kuivien ja tuoreiden ruohotulvaniittyjen lajistoa edustavat mm. kissankello, tuoksusimake, pikkulaukku, siankärsämö, nurmilauha, huopaohdake, niittyleinikki, isoaho-orvokki, punanata, keltaängelmä, kultapiisku, kissankäpälä ja karhunputki. Rantatörmällä kasvoi lisäksi silmälläpidettävää *ahonoidanlukkoo*. Pensaskerroksessa on paikoin katajaa.

Hoito: Alueen hoidon jatkuminen on erittäin suositeltavaa. Laidunalueita voitaisiin pajukkoa ja nuorta koivikkoa raivaamalla laajentaa myös lomakylälle päin. Tällä olisi myös maiseman kannalta suuri merkitys. Alueen hoitoon saa perinnemaisemien hoitoon tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea. Pajukon raivaamiseen ja tarvittaessa alueen aitaamiseen voi hakea ei-tuotannollisten investointien tukea.

32. Vuostimonsaari, perinnebiotooppi (3,2 ha)

Vuostimonsaaren itätörmän niitty on edelleen suurelta osin avoin, vaikka se on viimeksi ollut lehmälaitumena 1970-luvulla. Tulva ei ole muutamaa kertaa lukuun ottamatta noussut korkealle jokitörmälle, ja kasvillisuus on pääosin tuoretta heinä- ja ruohoniittyä. Myös ketolajistoa on paikoin.

Perinnebiotooppien huomionarvoisia kasvilajeja ovat mm. *pulskaneilikka*, *rantatädyke*, *ahomatar*, *niitymaarianheinä* ja *koiranvehnä*. Lisäksi tuoreille niityille tyypillistä kasvilajistoa edustavat mm. kultapiisku, nurmilauha, tuppisara, kissankello, pohjannurmihärkki, pikkulaukku, karhunputki, korpikastikka, pietaryrtti, siankärsämö ja metsäkurjenpolvi. Lisäksi niityllä kasvaa pieniä kataja- ja pajupensaita. Eteläosassa on kapea rehevä suurruohoniittykaista, jossa kasvaa mm. mesiangervo, rantatädykettä, maitohorsmaa ja nurmilauhaa. Eteläpään metsässä on paikoin niitylajistoa; mm. metsäkurjenpolvi, kastikat ja nurmilauha.

Hoito: Alue on toivottavaa saada hoidon piiriin, jotta monipuolinen niittykasvillisuus säilyisi alueella. Hoidon myötä lajisto tulee varmasti monipuolistumaan, kun typensuosijalajit taantuvat. Hoidoksi sopii hyvin vuosittainen niitto tai laidunnus. Jos mukaan alueeseen halutaan ottaa myös saaren eteläkärki, tulee puustoa raivata näiltä kohdin aukkoiseksi. Raivaus kannattaa aloittaa avoimen niityn laitamilta, ja raivata puustoa vähitellen.

33. Vuostimon peltojen reunavyöhykkeet ja vanha pelto, muu LUMO-kohde ja reunavyöhyke tai saareke (yht. 2,0 ha)

Vuostimon rantapeltojen ja Kemijoen väliin jää vaihtelevan levyisiä reunavyöhykkeitä. Vyöhyke on osin tiheää pajukkoa, paikoin taas monikerroksista. Rannassa on todella näyttäviä maisemapuita, vanhoja mäntyjä ja koivuja. Kenttäkerroksen lajiston runsaus vaihtelee, monipuolisempana se on säilynyt korkeimmissa jokitörmissä.

Kasvilajistossa maisemaa värittävät mm. kultapiisku, *pulskaneilikka*, kissankello, maitohorsma, mesiangervo, *rantatädyke*, keltaängelmä, karhunputki, ojakärsämö, siankärsämö, syysmaitiainen, orvontädyke, pikkulaukku, juolavehänä, punanata, nurmilauha ja metsäkurjenpolvi. Sahantien itäpäässä kasvaa uhanalaista *siperianvehnää*. Sahantien pohjoispuolella, peltotien laidalla on monilajinen niitty, jossa kasvaa katajaa, röllejä, natoja ja runsaasti mm. kissankelloa, *pulskaneilikkaa* ja syysmaitiaista.

Hoito: Peltotien reunavyöhykkeiden hoitoon voi hakea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea. Vyöhykkeen leveys voi olla korkeintaan 20 metriä.

Hoito vaatii alkuraivauksen ja jatkohoidoksi vuosittaisen niiton tai laidunnuksen. Vanhan, osittain jo monilajiseksi niityksi muuttuneen pellon hoidoksi riittää vuosittainen niitto. On tärkeää, että niitos kerätään alueelta pois, jotta se ei jää rehevöittämään kasvualustaa.

34. Pyhäjoen suun rantaniityt, perinnebiotooppi (1,6 ha)

Pyhäjoen ja Kemijoen yhtymäkohdassa on ravinteikas maa, ja suuri osa pelloista on viljelykäytössä. Jokivarren rantaniityjä on aikanaan niitetty ja laidunnettu, ja esimerkiksi vanhoissa isojakokartoissa alueet näkyvät vielä niitymaina. Rantaniityillä pesivät ja ruokailivat monen pelloillakin viihtyvät lintulajit. Inventointiajankohtana siellä havaittiin mm. suopöllö ja kuovi.

Pyhäjoen suun eteläpuolen rantaniitystä on jäljellä enää korkein törmä. Kasvillisuus on pääosin tuoretta heinätulvaniityä, jossa nurmilauha ja ruokohelpi sekä kastikat vallitsevat sekä tuoretta suurruohotulvaniityä, jossa kasvillisuus koostuu monipuolisesti erilaisista erilaisista heinistä ja ruohoista. Lajistossa ovat mm.

rantatädyke, kullero, huopaohdake, pohjanhoikkaängelmä, metsäkurjenpolvi, nurmilauha, pulskaneilikka, kultapiisku, kissankello ja pietaryrtti. Eteläosassa peltoon rajautuvalla osalla on runsaasti nuorta koivua, harmaaleppää ja pajuja.

Hoito: Pyhäjoen eteläpuolen niityllä nuorta puustoa ja pajukkoa tulee raivata vanhoihin peltoihin rajautuvilta osin. Jatkohoidoksi sopii parhaiten laidunnus, sillä epätasaista törmäniityä voi olla hankala niittää. Alueen hoitajiksi sopivat hyvin myös kuivemmillä laidunmailla viihtyvät eläimet, esimerkiksi lampaat. Hoidon tueksi voi hakea maatalouden perinnebiotooppien hoitoon tarkoitettua ympäristötuen erityistukea.

35. Pyhäjoen rannat, Jannela ja Poikkivainio, muu LUMO-kohde (5,7 ha)

Viitosten molemmin puolin ennen Vuostimon kylää aukeaa kaunis näkymä Pyhäjoelle. Joen etelärannat ovat osin viljelyksessä, ja osin käytön ulkopuolelle jääneet vanhat peltojenkin vielä aukeina.

Kuva 26. Vuostimoon, Pyhäjoen rantaan on rakennettu hieno tulipaikka vanhoista uiton puista. Kuva kohteesta 35.

Tien länsipuoleinen pusikoitunut vanha pelto on raivattu pari vuotta sitten avoimeksi rantakoivikoksi. Rantaan vie polku, jonka varrelle on rakennettu laavu. Korkeat suurruohot vallitsevat kasvillisuudessa: mesiangervon ohella on paljon maitohorsmaa ja huopaohdaketta, mutta myös *rantatädykettä* ja *kulleroa*. Lähellä rantaa sarat vaihtuvat valtalajeiksi, ja korkeimmilla kohdilla polun varrella kasvaa vaihtelevasti myös matalampia niitylajeja; *isolaukkua*, kultapiiskua, heinätähtimöä, tuoksusimaketta, ja *pulskaneilikkaa*. Koivu, pajut ja harmaaleppä ovat alkaneet vesoa raivauksen jälkeen uudelleen, joten kohteen saaminen hoidon piiriin olisi erittäin suositeltavaa.

Viitostien itäpuolella sarkaojat ovat peittyneet paju-kon ja nuoren lehtipuun alle. Saroilla on kuitenkin edelleen monipuolisesti erilaisille tuoreille ja kuiville niityille tyypillisiä lajeja: mm. tuoksusimake, *isolaukku*, *pulskaneilikka*, metsäkurjenpolvi, puna- ja valkoapila, huopaohdake, nurmilauha, *kullero*, *ahomatara*, *kellosinilatva*, pohjannurmipiippo, *niitymaarianheinä*, tuppisara, *rantatädyke* ja mätässara kasvavat runsaina.

Hoito: Niityt ovat olennainen osa Vuostimon kylämaisemaa, ja ne toivottavat tervetulleeksi niin kylään kuin tunturiinkin matkaavat. Poikkivainion niityllä maisemaa tulisi avartaa reilusti sarkaojien pajukkoa ja nuorta puustoa raivaamalla. Jatkohoidoksi sopii molemmilla kohteilla niitto tai laidunnus. Hoitoon saa luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

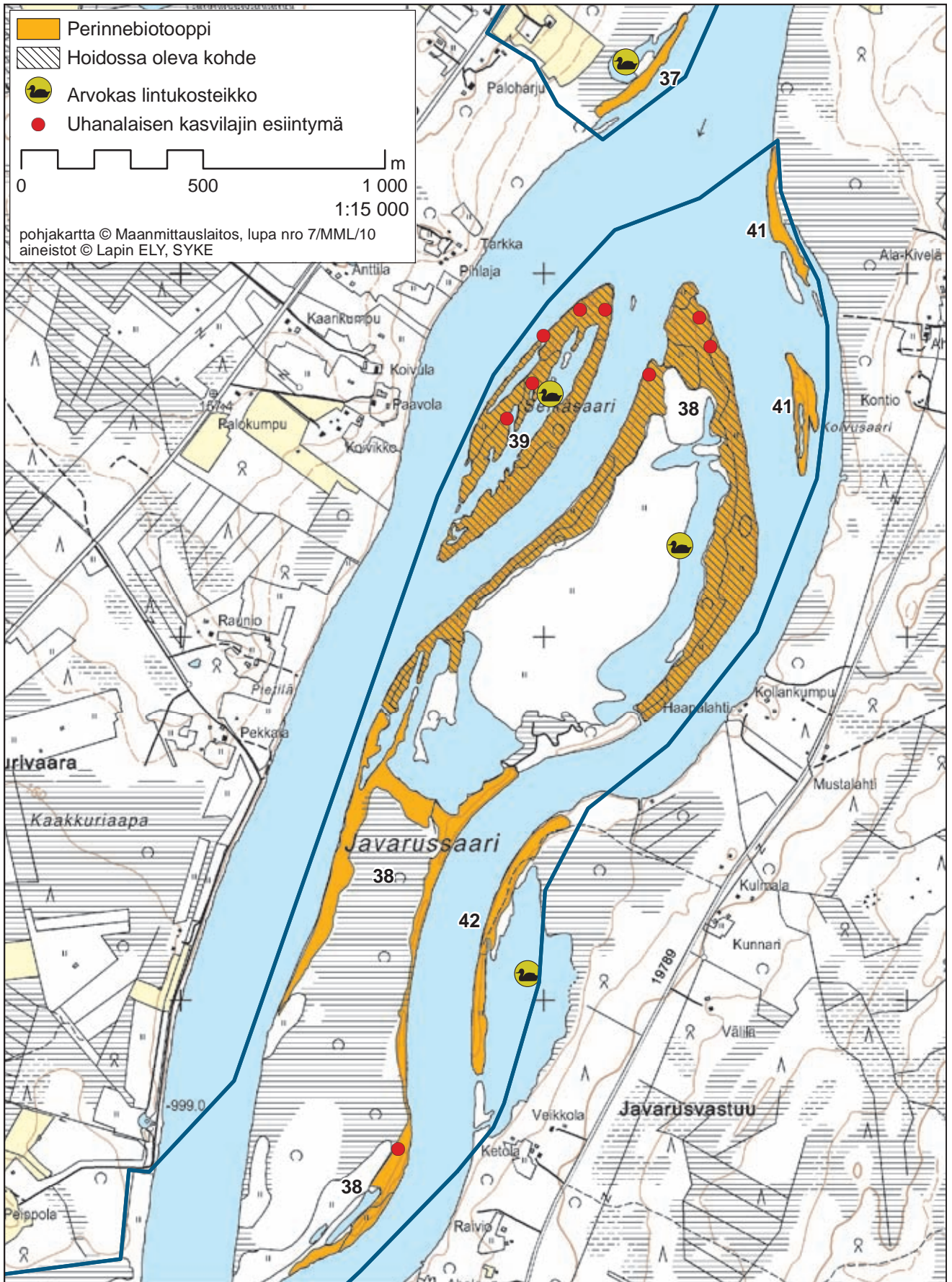
36. Ranta-Jankkilan törmäniitty, perinnebiotooppi (1,6 ha)

Vuostimon kylän eteläpuolella Kemijoen varrella on avoin rantaniitty, jota on myös laidunnettu. Jokitörmä on todella monilajista tuoretta suurruohotulvaniittyä ja kuivaa matalakasvuista tulvaniittyä. Törmän takana maasto on alavaa, ja kasvillisuus vaihtuu saravaltaiseksi. Osin veden vaivaama alue on vielä kovapohjainen, osin jo enemmän luhtaa muistuttava. Tien varrelta niitty on rehevöitynyt ja maitohorsma, mesiangervo ja nurmilauha vallitsevat.

Niitylajistoa on runsaasti etenkin törmällä: kissankello, nurmilauha, metsäkurjenpolvi, *rantatädyke*, karhunputki, *pulskaneilikka*, siankärsämö, niityleinikki, röllit, *kullero*, valko- ja puna-apila, huopaohdake, kultapiisku, *ahomatara*, ojakärsämö ja keltaängelmä värittävät Kemijoen rantaa.

Hoito: Joen törmä sopii hyvin hoidettavaksi laiduntamalla esimerkiksi lampailla tai hevosilla. Vanhan tulvatasanteen laiduntaminen voi olla haastavampaa, mutta esimerkiksi emolehmät tai ylämaankarja tulisivat varmasti toimeen myös osin saravaltaisella pajukoituneella niityllä ja kosteikossa. Törmän hoitoon voi hakea perinnebiotoopeille tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

Kartta 8. Kohteet 37. Vanha ponilaidun, 38. Javarussaari, 39. Selkäsaari, 41. Koivusaari ja pohjoispuolen niemi sekä 42. Javarusvastuun törmä.

Tapionniemi

37. Vanha ponilaidun, perinnebiotooppi (1,1 ha)

Vuostimon ja Tapionniemen kylien välissä sijaitsee pienialainen laidun Kemijoen rannalla. Rantaa ovat laiduntaneet tilan ponit. Kasvilajisto on monimuotoinen, ja vanhalla laidunalalla on useita perinnebiotooppien huomionarvoisia lajeja; mm. *rantatädyke*, *isolaukku*, *pulskaneilikka*, *ahomatara*, *nurmitatar*, *kullero*, *tunturihärkki*, *niittymaarianheinä ja pohjantähkiö*. Tuoreen ruohotulvaniityn lajistoa edustavat lisäksi metsäkurjenpolvi, kultapiisku, nurmilauha, ojakärsämö, niittysuolaheinä ja kelta-ängelmä. Kuivempien niittytyyppien lajistoa ovat puolestaan tuoksusimake, siankärsämö ja kissankello. Laidun rajautuu pienialaiseen lampeen, jonka ranta on tiiviin pajukon vallitsemaa.

Hoito: Kohde tulisi saada pian hoidon piiriin, sillä lammen rannan pajukko on levittäytymässä avoimelle törmälle, ja uhkaa peittää vanhan laidunalan alleen. Hoito vaatisi alkuraivauksen sekä jatkohoitona niiton tai laidunnuksen. Alueen hoitoon voi hakea perinnebiotooppien hoitoon tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

38. Javarussaari, perinnebiotooppi * (yht. 18,4 ha)

Javarussaarella on pitkä laidunnushistoria, jota edeltää saaren osittainen niitto- ja peltokäyttö. Saaren pohjoisosassa on edustavaa tulvaniittyä, jossa on edelleen nähtävissä useita eri tulvaniittyvyöhykkeitä kosteista saratulvaniityistä kuiviin pienruohotulvaniittyihin. Saaren keskiosissa on avoimia ja pensaikkoluhtia sekä eteläosissa myös koivuvaltaista luh-taista nevaa. Eteläosassa rannat ovat pensoittuneet, mutta paikoitellen jäljellä on avoimia niitty-laikkuja.

Pohjoisosassa kasvillisuus on edustavinta heti rantavallin takana, jossa vallitsee kuivan ja tuoreen niityn kasvillisuus. Huomionarvoisia perinnebiotooppien lajeja ovat mm. *rantatädyke*, *kullero*, *tunturikurjenherne*, *ahomatara*, *pulskaneilikka*, *niittymaarianheinä*, *tunturihärkki*, *nurmitatar ja isolaukku*. Kissankello, valko- ja puna-apila, ängelmät, metsäkurjenpolvi lisäävät niittyjen väriloistoa ja houkuttelevat lisäksi

useita perhos- ja mesipistiäislajeja ruokailemaan kukillaan. Puustoiset osat ovat hakamaisia lehtoja tai lehtomaisen kankaan metsiä. Paksurunkoisia vanhoja puita on runsaasti ja lahopuutakin alkaa olla tarjolla erilaisille lahottajasienille ja hyönteisille. Saaren pohjoisosan koivikossa kasvaa uhanalaista *laaksoarhoa*. Muuta kasvilajistoa ovat lisäksi mesimarja, oravanmarja, tuoksusimake, pohjannurmihärkki, lehtokorte, punaherukka, metsäruusu, nurmilauha ja lillukka.

Eteläosassa vallitsevat reheväkasvuiset tulvaniityt. Nurmilauha, mesiangervo, rantatädyke ja kelta-ängelmä edustavat tuoreen suurruohoniityn lajistoa. Avoimilla osin on myös laikkuina matalaruohoisia tulvaniittyjä, joissa kasvaa *ahomataraa*, kissankelloa, ja tuoksusimaketta. Jokipenkassa kasvaa nuorta koivikkoa, mäntyjä sekä muutamia tuomia ja pihlajia. Kenttäkerroksessa vallitsevat näillä kohdin metsävarvut, kastikat, punakko, metsäkurjenpolvi, isotalvikki, niittymaarianheinä, *rantatädyke* ja lehtokorte. Läpipääsemätön pajukko on tunkeutunut paikoin korkeimmillekin rantatörmille. Perinnebiotooppien huomionarvoisia lajeja edellisten lisäksi ovat *kaarlenvaltikka*, *nurmitatar ja kellosinilatva*.

Saaren sisäosien kosteikot ovat linnustollisesti arvokkaita. Avoimet ja avoimet saraikot tuovat vaihtelua maisemaan, ja pensaikat antavat suojan mm. pajulinnulle ja sirkuille. Inventointiajankohtana ainakin kuovi tarkkailu pesueensa perään. Lisäksi saarella havaittiin varpushaukka.

Hoito: Saaren perinnebiotooppien; niittyjen ja hakamaisten metsien hoito laiduntamalla on erittäin suositeltavaa. Riittävä laidunnuspaine takaa matalakasvuistenkin tulvaniittytyyppien säilymisen alueella. Pajukkoa voi raivata saaren koillisosassa varovasti niittyjen kosteissa painanteissa sekä kosteikon ja niittyjen vaihtumisvyöhykkeessä. Eteläosassa pajukot vaativat reippaampaa raivausta ja myös nuorta puustoa tulee raivata, jotta metsästä tulee hakamainen. Jälkihoidoksi riittää laidunnus. Myös kahlaajat hyötyvät pajukon raivaamisesta, kun avoimien reuna-alueiden pinta-ala lisääntyy. Alueen hoitoon voi hakea perinnebiotooppien hoitoon tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea. Eteläosan alkuraivaukseen voi hakea ei-tuotannollisten investointien tukea.

39. Selkäsaari, perinnebiotooppi *

Selkäsaari on viime vuosikymmenet ollut kesänviettopaikkana nuorille tai lomaa kaipaaville ravureille. Sitä ennen siellä ovat laiduntaneet Tapionniemen lehmät. Pitkään jatkunut laidunnus pitää yllä monipuolista niittylajistoa. Edustettuina ovat kaikki tulvaniittytyypit, ja myös laajempia harvoin tulvan alla käyviä avoimia pienruohoniittyjä on saarella runsaasti.

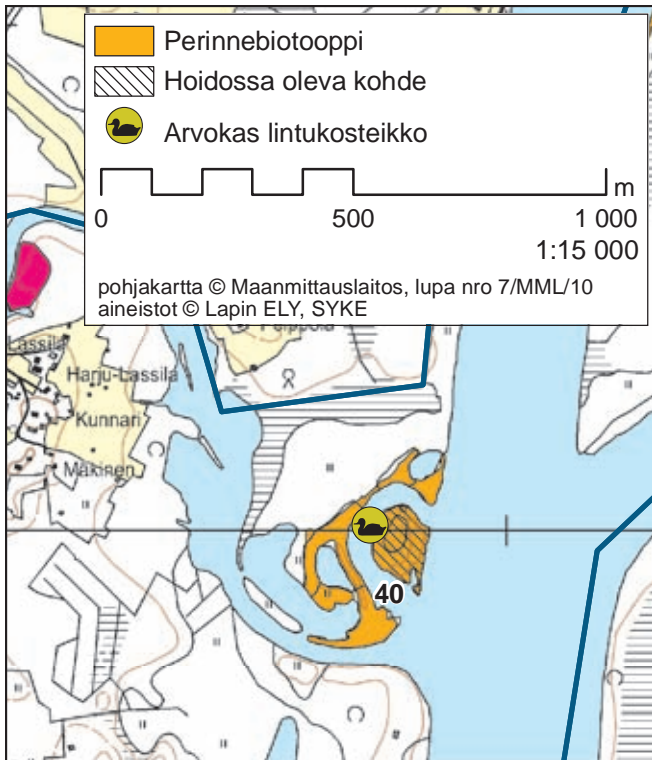
Pohjoisosassa jokitörmä on erittäin korkea, myös lajisto on matalakasvuisen kuivan niityn lajistoa: kissankäpälä, puolukka, lampaannata, kissankello, siankärsämö, röllit ja *pulskaneilikka* ovat valtalajeja. Suurelta osin saaren avoimet niityt ovat tuoreita suuruohotulvaniittyjä tai tuoreita heinätulvaniittyjä, joiden seassa on myös kuivan tulvaniityn laikkuja. Tyypillistä lajistoa näillä tyypeillä ovat niitty- ja rönsyleinikki, nurmilauha, keltaängelmä, mesiangervo, aho- ja niittysuolaheinä, lehtokorte, punanata, jouhivihvilä, syysmaitiainen. Kasvilajistossa on useita

perinnebiotooppien huomionarvoisia lajeja kuten *rantatädyke*, *kullero*, *pohjanhoikkaängelmä*, *tunturikurjenherne*, *nurmitatar*, *pulskaneilikka*, *koiranvehnä*, *ahomatara* ja *niittymaarianheinä*. Uhanalaisia ja silmälläpidettäviä lajeja ovat *siperianvehnä*, *ketonoidanlukko* ja *laaksoarho*. Puustoiset osa ovat reheviä ja kosteita jokivarsimetsiä, joista osa käy tulvan alla säännöllisesti. Kenttäkerroksen lajistossa on mm. lehtokorte, korpi- ja viitakastikka, rönsyleinikki, mesiangervo, lillukka, metsäkurjenpolvi, luhtasara ja *kullero*. Metsäisillä osioilla risteilee runsaasti hevosten polkuja putaan, lampien ja jokivarren välissä.

Hoito: Alueen hoito laiduntamalla on erittäin suositeltavaa. Saari on maisemallisesti kaunis, ja laidunnus ylläpitää monipuolista kasvilajistoa, uhanalaisiakin lajeja. Vaikka alue on arvokas jo näinkin hoidettuna, voi saaren sisäosien nuorta puustoa raivata, jolloin aukkoisuus ja ruoho- ja heinäpinta-ala lisääntyvät. Saaren hoitoon saa perinnebiotooppien hoitoon tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea sekä raivaukseen myös ei-tuotannollisten investointien tukea.

Kuva 27. Selkäsaarella hevoset ovat kuluttaneet maan paikoin paljaaksi. Matalakasvuisen niityn ja paljaan maan mosaikki on hyvä elinympäristö monille paahteesta pitäville hyönteislajeille.

Kartta 9. Kohde 40. Javarusjoen suu.

40. Javarusjoen suu, perinnebiotooppi (yht. 3,9 ha)

Javarusjoen suun vanhat rantaniityt ja laitumet ovat suurelta osin pensoittuneet ja soistuneet, mutta paikoin kasvillisuudessa on edustavia tuoreiden ja kuivien tulvaniittyjen aloja. Javarussuun saari on ollut pitkään hevosten kesälaitumena, mikä näkyy kasvillisuudessa: kissankellot, siankärsämö, leinikit, ja tuoksusimake vallitsevat matalakasvuisella tulvaniityllä. Lisäksi kasvilajistoon kuuluvat mm. röllit, valkoapila, pikkulaukku, heinätahtimö ja lampaannata. Saarta on myös säännöllisesti kulotettu.

Javarusjokisuun rantojen niityt ovat suurelta osin kosteaa heinätulvaniittyä. Ruokohelpi sekä kastikat vallitsevat. Niiden seassa kasvaa rantatädykettä, kulleroa, luhtamataraa ja nurmilauhaa. Pensoittuneilla osilla koivujen ja pajujen seassa kasvaa pulskaneilikkaa, mesiangervoa, kurjenjalkaa, kulleroa. Puustoisien osien reunasta löytyi pienialaisesti kissankellon, tuoksusimakkeen ja oravanmarjan vallitsemaa kuivaa matalakasvuista tulvaniittyä.

Kuva 28. Koivu vankistuu avoimella niityllä komeaksi maisemapuiksi. Kuva Javarusjoen suun saaresta.

Hoito: Alueiden hoitoon voi hakea perinnebiotoopeille tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea. Nuorta puustoa ja pajukkoa tulisi raivata etenkin kosteikon reunalta. Osaa niemen vanhoista niittoniityistä voi hoitaa myös metsälaitumena, sillä puusto on törmän päällä jo vankkarunkoista. Jatkohoidoksi koko alueelle sopii parhaiten laidunnus.

41. Koivusaari ja pohjoispuolen niemi,
perinnebiotooppi (yht. 2,5 ha)
(kartta kohteesta sivulla 47)

Pienialainen Koivusaari Javarussaaren kupeessa on kasvilajistoltaan monipuolinen. Saari on palanut tänä kesänä. Rehevä kasvualusta oli innostanut monia lajeja vielä myöhäiseen kukintaan, ja mm. *ahomatara* ja *kullero* olivat täydessä kukassa vielä elokuussa.

Koivusaarella erilaiset tulvaniittytyypit ovat varsin hyvin edustettuina. Sisäosan lampea reunustavat sara- ja kastikkatulvaniityt. Ruokohelpiyhdyskunnat vaihtuvat tuoreiden nurmilauhavaltaisten niittyjen lomaan, ja ylinnä vallitsevat tuoreet suurruohotulvaniityt. Jo edellä mainittujen lajien lisäksi saarella kasvaa mm. *rantatädykettä*, keltaängelmää, kultapiiskua, isoaho-orvokkia, *koiranvehnää*, *pulskaneilikkaa*, kissankelloa, metsäkurjenpolvea, lehtokortetta ja pikkulaukkua. Keskiosassa kasvaa runsashaarainen tuomi näyttävänä maisemapuuna. Etelä- ja pohjoisosat ovat avoimet, keskiosalla kasvaa paikoin tiheä pajukko ja nuoria koivuja.

Myös Koivusaaren pohjoispuolella Kemijokeen työntävä kapea niemi on avointa pääosin suuruhoista tulvaniittyä. Niemen itäosaa reunustaa nuori tiheäkasvuinen koivikko ja pajukko. Lajistossa on mm. *rantatädyke*, *kullero*, *ahomatara*, mesiangervo, *niittymaarianheinä*, huopaohdake, karhunputki, niittyaitovirna, metsäkurjenpolvi, *pulskaneilikka*, ketosilmäruoho, kissankello, röllit ja *nurmitatar*. Erikoisena lisänä niemen lajistoon kuuluu törmän murtumakohdassa kasvava *mähkä*.

Hoito: Koivusaaren saaminen hoidon piiriin on suositeltavaa. Keskiosat vaativat alkuraivauksen, mutta muutoin vasta palanut kohde on varsin helposti hoidettavissa joko laiduntamalla tai niittäen. Niemen puolella hoitoon tulee kuulua myös lahtea reunustavan pajukon ja koivikon alkuraivaus. Hoitoon voi hakea perinnebiotoopeille tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

42. Javarusvastuun törmä,
perinnebiotooppi (2,8 ha)
(kartta kohteesta sivulla 47)

Vanhaa niittoniittyä oleva törmä on säilynyt avoimena tulvaniittyä. Nurmilauhavaltaisella tulvaniityllä kasvavat myös mm. mesiangervo, metsäkurjenpolvi, siankärsämö, kultapiisku, *rantatädyke*, oja-kärsämö, huopaohdake, karhunputki, keltaängelmä, *niittymaarianheinä*, *kullero* ja maitohorsma. Myös kuivempien niittyjen lajistoa löytyy mukavasti. *Pulskaneilikka*, *ahomatara*, kissankello, röllit ja tuoksimake värittävät osaltaan kaunista niittyä. Törmän pohjoispuoli on puustoinen. Vanhat jo osin mutkaja lahorunkoiset koivut lisäävät alueen arvoa, sillä ne tarjoavat elinympäristön monelle kolopesijälle ja lahoppuusta riippuvaisille hyönteisille. Pohjoista kohti kenttäkerroksen lajisto muuttuu metsäkasvillisuudeksi. Mustikka ja puolukka yleistyvät. Seassa on kuitenkin niittylajeja ja pieniä niittykasvillisuuden peittämiä niittyaukkoja on paikoin.

Hoito: Alueen saaminen hoidon piiriin on erittäin suositeltavaa. Koko alue sopii hyvin laidunalueeksi, jossa on sekä avoimia runsasruohoisia osia, että suojainen metsälaidun. Alueen pohjoisosassa tulee nuorimpia puita raivata olemassa olevien niittyaukoiden ja maisemapuiden ympäriltä. Raivauksessa tulee suosia myös marjovia pulalajeja kuten pihlajaa ja tuomea sekä puumaisiksi kasvaneita raitoja. Jatkohoidoksi koko alueelle sopii laidunnus. Avointa osaa voi hoitaa myös niittämällä.

Kartta 10. Kohteet 43. Lassilanranta, 44. Tapiionniemen rantaniityt ja vanhat laidunalueet, 45. Vanha-Jounilan, Tapiola ja Tapiolan peltojen reunavyöhykkeet ja metsäsaarekkeet, 46. Tapiionniemen vanha laidun, 47. Männikön rantaniitty sekä 48. Männikön ja Vanhan-Jounilan reunavyöhyke.

43. Lassilanranta, perinnebiotooppi, muu LUMO-kohde (yht. 1,9 ha)

Valtatien molemmin puoli Javarusjoen etelärannalla on vanhoja rantaniittyjä ja laidunmaita, jotka ovat osin umpeutumassa. Tien itäpuolelta rantaa on pidetty avoimena raivaamalla se vuosittain. Idempänä ranta on sulkeutuneempaa. Kohteen itäosassa ranta on paikoin soistunut. Peltosarkoja on vielä näkyvissä paikoin.

Lajistossa on useita perinnebiotoopeilla huomionarvoisiksi luokiteltuja lajeja; mm. *kullero*, *rantatädyke*, *ahomatara* ja *isolaukku*. Muuta tuoreiden niittyjen lajistoa ovat mm. kissankello, päivänkakkara, luhtamatar, mesiangervo, maitohorsma, vadelma, tuokusimake, punaherukka, kataja, tuppisara ja metsäkurjenpolvi.

Hoito: Kohteen avoimien, jo raivattujen osien hoitoon voi hakea perinnemaisemien hoitoon tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea. Vanhoille peltomaille alueen itäosissa voi hakea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

44. Tapiionniemen rantaniityt ja vanhat laidunalueet, perinnebiotooppi (0,8 ha)

Tapiionniemen rantaniityt ovat vanhoja niittoniittyjä. Kivisyydestä ja vanhasta puustosta päätellen osa rantaa on ollut myös laitumena.

Puustoisella osalla on pensaskerroksessa runsaasti katajaa sekä rantavyöhykkeessä myös pajuja. Kenttäkerroksen lajistossa ovat mm. *jäkki*, nurmilauha, nuokkuhelmikkä, ukonkeltano, kultapiisku, kissankello, punanata, *rantatädyke*, metsäkurjenpolvi, röllit ja *pulskaneilikka*. Myös metsäkasvillisuus; varvut ja ruohokanukka ovat paikoitellen runsaita. Puusto on pääosin nuorta sekametsää, jossa puulajeina ovat mm. koivu, kuusi, mänty ja raita. Avointa rantaniittyä on niitetty säännöllisesti, ja tuoreiden niittyjen lajisto on runsas. Mm. metsäkurjenpolvi, *rantatädyke*, karhunputki, kultapiisku, niittysuolaheinä, *pulskaneilikka*, röllit ja *kullero* ovat tänäkin kesänä kukkineet niityillä. Niityn yläpuolinen reunavyöhyke on rehevöitynyt. Mesiangervo ja maitohorsma vallitsevat monessa

kohdin. Kauniiden maisemapuiden katveessa viihtyvät kuitenkin edelleen myös niittyajit, kuten kultapiisku, *pulskaneilikka*, metsäkurjenpolvi, *kullero*, puolukka, lillukka ja *ahomatara*. Kivet ja katajat pensaskeroksessa lisäävät alueen monimuotoisuutta. Tapion rannassa sijaitsee myös vanha hirsirakentainen varastorakennus.

Hoito: Rannan avointa osaa hoidetaan niittämällä. Koko alueen voi aidata myös laitumeksi esimerkiksi lampaille. Laidunalueella puustoa tulee harventaa vähitellen antaen tilaa vanhoille paksurunkoisille maisemapuille. Tavoitteena on puoliavoin maisema, jossa on vaihtelevasti niittyaukioita, pieniä puuryhmiä ja vankkoja yksittäisiä vanhoja puita. Rannan pajukon voi raivata kokonaan, samoin katajaa kannattaa vähentää kohdissa, joissa sitä kasvaa peittävästi jättäen yksittäisiä pensaita ja pensasryhmiä. Alueen hoitoon voi hakea perinnebiotoopeille tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

45. Vanha-Jounilan, Tapion ja Tapiolan peltojen reunavyöhykkeet ja metsäsaarekkeet (1,2 ha)

Suuri osa Tapionniemen peltoalasta on käytössä. Peltolohkojen väliin jää metsäsaarekkeita ja reunavyöhykkeitä, joita on ennen niitetty tai laidunnettu. Hoidettuna näillä metsäsaarekkeilla ja reuna-alueilla on suuri merkitys kylämaisemaan. Vanhoja maisemapuita on jäljellä, samoin pensaskeroksessa kauniita katajia sekä kiviröykkiöitä.

Kasvilajistossa on sekä voimakkaasta rehevöitymisestä kertovia lajeja kuten maitohorsma, koiranputki ja mesiangervo, mutta myös matalia ruohoja ja mesikasveja on paikoin runsaasti. Lajistossa ovat mm. ketosilmäruoho kissankello, *pulskaneilikka*, *ranta-tädyke*, siankärsämö, kultapiisku ja metsäkurjenpolvi. Puusto on paikoin nuorta ja tiheää, mutta vanhoja maisemapuitakin on paikka paikoin. Teiden risteyskohdassa on puustoa raivattu, ja kenttäkerrokseen on tullut mm. metsäkurjenpolvea.

Kuva 29. Kivet ja yksittäiset puut lisäävät niittyjen ja maiseman monimuotoisuutta. Kuva kohteesta 44.

Hoito: Reunavyöhykkeitä ja metsäsaarekkeitä voi hoitaa joko laiduntamalla tai niittämällä. Pienialaiset alueet kannattaa hoitaa niittäen, mutta esimerkiksi teiden risteyskohdan voisi aidata lampaille. Kohteet vaativat alkuraivauksen. Nuorta puustoa on raivattava reippaasti pois, jotta valo pääsee kunnolla kenttäkerrokseen. Kohteiden hoitoon on mahdollista hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden hoitoon tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

46. Tapionniemen vanha laidun, perinnebiotooppi (0,9 ha)

Tapionniemessä rantatien varrella on hienoja monilajisia niittyjä ja pensoittunut vanha laidunalue. Rantaniemen vanha laidunalue on jo rehevöitynyt, ja maitohorsma, vadelma ja koiranputki vallitsevat monin paikoin. Aluetta laidunsivat viimeksi Kunnarin Anteron lampaat 1986. Kohde on kuitenkin keskeisellä paikalla rantatien varrella, ja edustavan niityn piirteet palautuisivat varmasti hoitamisen myötä.

Niittylajistoa on edelleen jäljellä, esimerkiksi puna-apila, siankärsämö, hiirenvirna syysmaitiainen, aho-suolaheinä, metsäkurjenpolvi, pikkulaukku, luhtarölli, *kullero*, ja *pulskaneilikka* tuovat kenttäkerrokseen monipuolisuutta. Katajaa kasvaa pajujen lisäksi pensaskeroksessa, ja puustossa on koivun ohella mm. pihlajia.

Hoito: Vanhan laidunalueen raivaus ja aitaaminen uudelleen esimerkiksi hevosille tai lammashaaksi on suositeltavaa. Raivaamalla pajukkoa ja nuorta lehtipuustoa saadaan tilaa kauniille pihlajille. Myös yksittäisiä pajuja ja koivuryhmiä voi jättää suojaksi ja elävöittämään maisemaa.

47. Männikön rantaniitty, perinnebiotooppi (0,8 ha)

Männikön vanha ranta on vastikään raivattu. Rantapusikosta on paljastunut hieno monilajinen niitty, jossa on katajia ja runsaasti ruohoja. Kasvilajistossa on mm. *pulskaneilikka*, kissankello, kultapiisku, *kullero*,

Kuva 30. Tapionniemessä pellot ovat pääosin käytössä. Niiden reunavyöhykkeiden pitäminen avoimina tai puoliavoimina lisäisi sopivia elinympäristöjä niittykasveille ja avartaisi maisemaa. Kuva kohteesta 45.

Kuva 31. Männikön rantaa on raivattu avoimeksi. Niittämiseen voi hakea maatalouden erityistukea. Kuva kohteesta 47.

rantatädyke, koiranputki, maitohorsma, ojakärsämö, siankärsämö, niittyleinikki, nurmilauha, karhunputki, *tunturikurjenherne*, ketosilmäruoho ja *ahomatara*.

Hoito: Pienialaisen niityn hoito käy niittäen tai aitaamalla se parille lampaalle osaksi kesää. Alueen hoitoon voi hakea perinnebiotooppien hoitoon tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

48. Männikön ja Vanhan-Jounilan reunavyöhykkeet (yht. 0,7 ha)

Tapionniemessä on useita hienoja ja hoitamisen arvoisia peltojen reunavyöhykkeitä. Männikön rantapeltöjen ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten ympärille jää kapeita niittykaistaleita ja peltoja reunustavat monin paikoin hakamaiset puoliavoimet metsät. Kasvilajistoltaan alue on monimuotoinen, esimerkiksi inventoinnin ainoa *purtojuuri* esiintymä löytyi täältä. Isot kivet lisäävät monimuotoisuutta vaaraamalla lämpöä ja lisäämällä ympäristönsä paahteisuutta. Kasvilajistossa ovat lisäksi mm. maitohorsma, ängelmä, *pulskaneilikka*, *ahomatara*, *kullero*, kissankello ja *isolaukku*. Vanhat tilusten lähetyvillä

sijainneet hakamaat ovat pirstoutuneet uusien talojen tieltä, mutta merkkejä vanhastakin on. Tapionniemessä on vielä jäljellä useita vanhoja kesänavettoja, joista osa on toki saanut uusia käyttötarkoituksia. Rantaa ja vanhojen aittojen ympäristöä on raivattu. Maisemapuiksi on kuitenkin jätetty haapoja ja koivuja. Kenttäkerroksessa kasvaa mm. ahosuolaheinää, siankärsämöä, maitohorsmaa, nurmilauhaa ja *rantatädykettä*. Männikön rantapellot ovat muuttuneet saravaltaisiksi kosteikoiksi.

Hoito: Koska ranta-alueita on jo raivattu, riittää hoidoksi vuosittainen niitto ja niitoksen poiskerääminen. Samoin peltojen reunavyöhykkeiden hoitoon avoimilla osioilla riittää vuosittainen niitto ja niitoksen poiskerääminen. Ylempänä mäntykankaan reunalla voisi vanhojen kauniiden vankkarunkoisten mäntyjen ympäristöstä raivata nuorempaa alikasvosta ja pensaskerrosta, jotta kauniit puuvanhukset pääsevät esiin kylämaisemassa. Katajia kannattaa jättää pensaskerrokseen. Alueen hoitoon saa maatalouden ympäristötuen erityistukea, joka on tarkoitettu luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen.

Kartta 11. Kohteet 49. Oinaan kylän tulvaniityt, 50. Oinaan koulun hakamaa, 51. Vanhat pellot ja niityt kylätien varrella sekä 52. Rannan vanha pelto.

Oinas

49. Oinaan kylän tulvaniityt, perinnebiotooppi (9,8 ha)

Oinaan kylän tulvaniityistä ovat jäljellä enää korkeimmat tulvavallit. Jokirannan tulvaniityjä on niitetty vielä 1960-luvulla ja siellä laidunsi myös kylän karjaa. Etenkin keski- ja pohjoisosat ovat kasvaneet osin umpeen. Tulvavallin läpi kaivetut venevalkamat jakavat alueen kolmeen osaan.

Eteläosa on säilynyt avoimena lampaiden ansiosta. Pohjoisosassa aluetta ovat viimeksi hoitaneet lähitalon lehmät. Törmän päällä kasvaa vanhojen maisemapuiden lisäksi nuorta pajukkoa, haavikkoa ja koivikkoa sekä yksittäisiä pihlajia ja tuomia. Puuston alla kasvillisuus on kehittynyt lehtomaiseksi. Niittylajistoa on jäljellä edelleen. Kultapiisku, tuppisara, oravanmarja, siankärsämö, tuoksusimake, mesimarja ja metsäkurjenpolvi elävät sovussa metsälajien kanssa. Avomilla osilla on mm. ruokohelpiyhdyskuntia, kastikkatulvaniityjä ja tuoretta heinää ja suurruohotulvaniityä sekä pieninä laikkuina ahomataravaltaisia kuivia heinätulvaniityjä.

Alueella tavattavia perinnebiotoopeilla huomionarvoisia kasvilajeja ovat *kullero*, *rantatädyke*, *niitty-maarianheinä*, *ahomatara*, *nurmitatar*, *tunturihärkki* ja *isolaukku*. Muuta niittylajistoa ovat mm. nurmilauha, heinätähtimö, luhtatähtimö, pohjantähtimö, niittysuolaheinä, mesiangervo, niittynurmikka, punanata, niitty- ja rönsyleinikki, huopahdake ja kelta-ängelmä.

Hoito: Eteläosassa lampaat ovat tehneet hyvää työtä. Alueen jatkohoito edelleen laiduntamalla ja pajukkoa raivaamalla on erittäin suositeltavaa. Keski- ja pohjoisosissa hoidoksi sopivat pensaikon ja vesakon raivaus sekä jatkohoito laiduntamalla tai niittämällä. Raivauksen yhteydessä voidaan harventaa nuorta koivikkoa ja haavikkoa aukaisten samalla tilaa suurille ja iäkkäämmille maisemapuille sekä pihlajille ja tuomille. Pajuja on syytä jättää jokipenkalle sitomaan herkästi veden matkaan lähtevää maa-ainesta. Raivaukseen ja jatkohoitoon voi hakea perinnebiotooppien hoitoon tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea. Raivaukseen saa myös ei-tuotannollisten investointien tukea.

Kuva 32. Oinaan kylän tulvaniityn hoito lisää monimuotoisuutta myös ympäröivässä kosteikossa, kun linnuston pesimäolosuhteet paranevat.

50. Oinaan koulun hakamaa, perinnebiotooppi (0,4 ha)

Oinaan vanhan kyläkoulun eteläpuolella rannassa on pienialainen vanha hakamaa. Koulu on kunnostettu kyläyhdistyksen toimesta ja on kylän tapahtumien keskus.

Hakamaan puusto on koivu- ja haapavaltaista. Nuorta haapaa ja koivua on kasvanut vanhan puuston alle. Niittylajistoa on vielä jäljellä. Maankäytön historiasta kertovat mm. tuppisara, metsäkurjenpolvi, nurmilauha, huopaohdake, karhunputki, katarja, kultapiisku, niittysuolaheinä, tuoksusimake ja luhtavuohennokka. Huomionarvoisia perinnebiotooppien lajeja ovat *kullero* ja *rantatädyke*. Ranta on pajukoitunut umpeen.

Hoito: Rannan pajukon ja vesakon raivaus. Rannalle on varastoitu pieni määrä rakennusjätettä, joka olisi hyvä siivota pois. Alue sopisi hyvin parin lampaan laitumeksi tai sen voisi yhdistää suuremmaksi

laidunalueeksi kohteen 49 kanssa. Alueen hoitoon voi hakea perinnebiotoopeille tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

51. Vanhat pellot ja niityt kylätien varrella, muu LUMO-kohde (yht. 2,5 ha)

Oinaan kylän keskiössä, maisemallisesti arvokkaalla paikalla sijaitsee kasvistollisesti monipuolinen vanha pelto- ja niittyalue, jota on pidetty kunnossa raivaamalla ja niittämällä. Mäen törmällä on ollut talon paikka, josta on jäljellä enää navetan vanha vesipumppu. Kylätien itäpuolella on lisäksi kaksi pienialaista satunnaisesti niitettyä palstaa.

Alueelle on kehittynyt pääosin tuoreen ja kostean suuruuhoniityn lajistoa säännöllisesti niitetyille osille. Vanhassa pihapiirissä on myös pieninä laikkuina kuivaa niittyä. Huomionarvoisia perinnebiotoopeilla tavattavia lajeja ovat *nurmitatar*, *rantatädyke*, *kullero*, *niittymaarianheinä* ja *ahomatara*. Mäen törmällä

Kuva 33. Säännöllisesti niitetty vanha pelto muuttuu monin värein kukkivaksi niityksi. Kuka tässä enää kukkapenkkiä kaipaa. Kuva kohteesta 51.

katajien katveessa kasvaa kuivan niityn lajeja mm. kissankelloa, lampaannataa, oravanmarjaa, siankärsämöä, pietaryrttiä ja puolukkaa. Tuoreen ja kostean niityn lajistoa ovat mm. metsäkurjenpolvi, hiirenvirna, punanata niittynätkelmä, ruokohelpi, tuppisara, nurmilauha, puna-ailakki, keltaängelmä, voikukka, niittyleinikki, rönsyleinikki, tuoksusimake, metsäruusu, paimen- ja luhtamatar, poimulehti ja huopaohdake. Osin alue on vielä rehevöitynyttä koiranputkivaltaista niittyä.

Hoito: Leinosen vanhaa peltoa on niitetty säännöllisesti lähes kymmenen vuoden ajan. Puustoa on harvennettu tien vierestä ja rannasta. Raivaustähteet olisi hyvä polttaa kohdassa, jossa kasvillisuus on vielä yksipuolista. Myös pienialaisia niittyjä on niitetty silloin tällöin. Jatkohoidoksi kaikille kohteille sopii niitto ja niitoksen pois kerääminen tai alueen aitaaminen laitumeksi. Kohteiden hoitoon voi hakea luonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoitoon tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

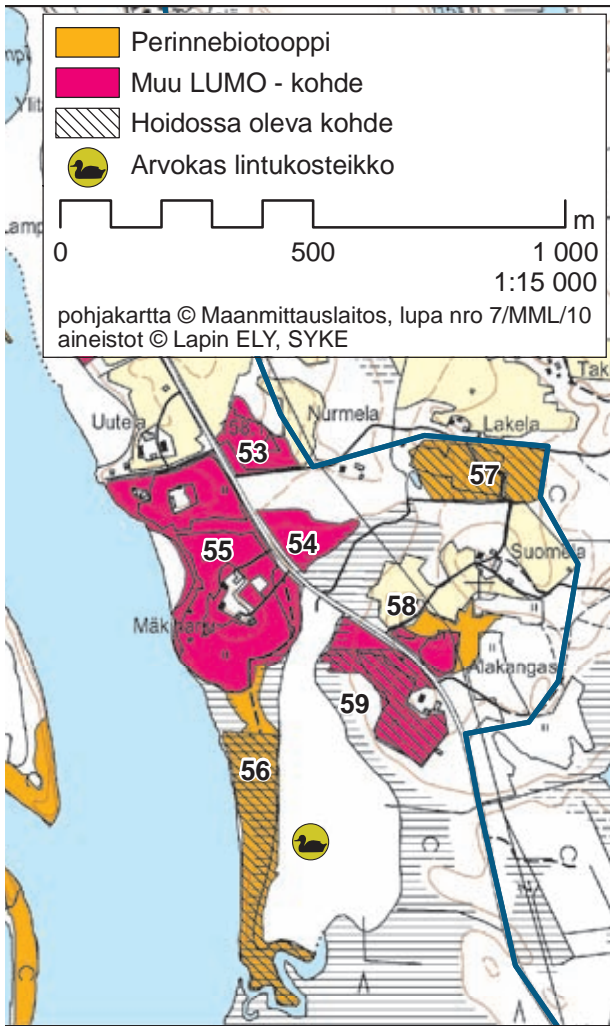
52. Rannan vanha pelto (2,8 ha)

Rannan vanha peltoalue sijaitsee Oinaan kylätien varressa. Pelto on monin paikoin rehevöitymässä ja koiranputki, maitohorsma ja juolavehna pitävät valtaa. Kohteen arvoa lisäävät kuitenkin sijainti aivan kylätien varressa, ja jäljellä olevien niittylaikkujen monipuolinen kasvilajisto.

Perinnebiotooppien huomionarvoisista lajeista alueella tavattiin mm. *rantatädyke* ja *kullero*. Muuta tuoreiden niittyjen lajistoa ovat mm. ruokohelpi, niittyleinikki, niittysuolaheinä, metsäkurjenpolvi, keltaängelmä, punanata, tuoksusimake, heinätähtimö ja siankärsämö.

Rantaa on todennäköisesti laidunnettu jossakin vaiheessa, sillä kenttäkerroksessa oli runsaasti tuoksusimaketta, metsäkurjenpolvea, *kulleroa* ja paikoin myös *ahomataraa*. Puustossa on männyn ja koivun lisäksi myös raitaa ja haapoja.

Hoito: Hoidoksi kohteelle sopii rannan ja pellon paju- ja koivun raivaus ja jatkohoitona niitto tai laidunnus. Rantametsä on vaikeasti niitettävä kohde, joten parhaiten koko alueen hoitoon käy laidunnus. Kohteen hoitoon voi hakea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

Kartta 12. Kohteet 53. Nurmelan tilan rinnelaidun, 54. Kosteikkoa reunustava vanha pelto, 55. Mäkiharjun, Kumpulän ja Jounilän vanhat laitumet ja pellot, 56. Myllyniemi, 57. Liisanantin lammaslaidun, 58. Alakankaan metsälaidun ja pienialaiset niityt sekä 59. Alakankaan tilan lammaslaidun.

53. Nurmelan tilan rinnelaidun, muu LUMO-kohde (1,4 ha)

Kylätien varressa sijaitsee länteen, kylätielle päin viettävä rinne, jonka pitkä laidunhistoria on katkennut noin 15 vuotta sitten. Reunaosilta niittykasvillisuus on monipuolista. *Rantatädyke*, siankärsämö, *tunturihärkki*, *pulskaneilikka*, *ahomatara*, pikkulaukku, kultapiisku, pohjannurmihärkki, tuoksusimake, timotei, hevонhierakka, nurmitädyke ja heinätähitimö kasvavat runsaina etenkin pellon korkeimmilla kohdilla. Osa rinteestä on jo koiranputken ja maitohorsman valtaama, ja etenkin kiviaidan pohjoispuoli on erittäin rehevää.

Hoitto: Alueen hoidoksi sopisi parhaiten vanha hoitomuoto eli laidunnus, jottei kaunis kylämaisema umpeudu. Alue olisi kuitenkin saatava pian hoidon piiriin, sillä sen rehevöityminen on edennyt jo pitkälle. Tien varrelta ja alueen pohjoispuolelta tulee raivata nuorta puustoa jättäen yksittäisiä puita kehittymään maisemapuiksi sekä pieniä monen puulajin ryhmiä. Katajat kannattaa jättää elävöittämään pensaskerrosta. Kiviaidan ympäristöstä voi kaataa nuoren puuston lisäksi myös osan katajista, jotta aita näkyisi myös kylätielle. Alueelle voi hakea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

Kuva 34. Nurmelan tilan vanhalta laitumelta on komeat näkymät Kemijoelle. Kiviäitä on peittänyt katajikon alle oikealla. Kuva kohteesta 53.

54. Kosteikkoa reunustava vanha pelto (1,3 ha)

Nurmellan ja Liisanantin tilan väliin jää kosteikkoalue, jota ovat reunustaneet pohjoispuolelta peltoalue ja eteläpuolelta kylälaitumet. Alue sijaitsee kylämaise- man kannalta tärkeällä paikalla kylätien itäpuolella.

Kohteella vanhat sarkaojat näkyvät reilusti pajuttu- neina juovina. Sarat ovat muuttuneet monilajisiksi tuoreiksi niityiksi sekä suursaraisiksi rantaniityiksi ja vesirajassa sara- ja pajuluhdiksi. Kasvilajistossa on mm. *niittymaarianheinä*, *tuoksusimake*, *ranta- tädyke*, *nurmitatar*, isoaho-orvokki, metsäkurjen- polvi, kevätleinikki, niittyleinikki, luhtamatara, nurmi- lauha, huopaohdake, tuppisara ja pohjannurmiippo. Sarojen vallitsemassa kosteikossa kasvavat myös, *kellosinilatva*, kurjenjalka ja rantamatara. Rantapa- jukossa pesi inventointivuonna ainakin pajusirkku.

Hoito: Alueen hoitoon voi saada luonnon ja maise- man edistämiseen tarkoitettua maatalouden ympä- ristötuen erityistukea. Kohteen hoito edellyttää pa- jukon raivausta saroilta ja osin kosteikon rannasta sekä jatkohoitoa laiduntamalla. Jatkohoidon voi pe- riaatteessa tehdä myös niittämällä, joskin koneelli- nen niitto pajun vesojen vuoksi voi olla vaikeaa.

55. Mäkiharjun, Kumpulän ja Jounilan vanhat laitumet ja pellot, muu LUMO-kohde (8,5 ha)

Vanhat tilakeskukset sijaitsevat maisemallisesti kau- niilla paikalla Kemijoen ja Oinaan kylätien välissä. Tilat ovat osin asumattomat ja Mäkiharju viereisine taloineen mökkikäytössä. Hirsiset asuinrakennukset ovat tyyliltään peräpohjalaisia, ja vanha rakennus- kanta on ehdottomasti säilyttämisen arvoista. Leh- mät ovat laiduntaneet rantoja ja rinteet on käännetty pelloiksi. Maatalous on loppunut tiloilta 1960-luvulla. Mäkiharjun rantametsää on harvennettu valoisaksi.

Kuva 35. Rakennettua kulttuuriympäristöä Oinaalla. Kulttuurimaiseman osia ovat paitsi rakennukset myös niiden ympäristöt: pihapiirit, niityt ja pellot. Kuva kohteesta 55.

Kasvillisuus vaihtelee rehevöityneestä koiranputken, vadelman, maitohorsman ja nokkosen valtaamista vanhoista peltoalueista runsaslajisiin niitty laikuihin. Perinnebiotooppien huomionarvoista kasvilajistoa edustavat mm. *kullero, rantatädeke, ahomatara, niittymaarianheinä, nurmitatar, pulskaneilikka, kello-sinilatva, tunturihärkki ja rantaukonpalko*. Muuta tuoreiden niittyjen lajistoa ovat metsäkurjenpolvi, heinätahtimö, luhtamatara, metsäruusu, kultapiisku, kissankello, poimulehdet, timotei, niitty- ja rönsyleinikki, keltaägelmä, karhunputki, hiirenvirna, niittyaitovirna, tuppisara ja mesimarja. Rannassa on rehevää suurruohoniittyä; mesiangervo, nurmilauha ja rantatädyke sekä ruokohelpiyhdyskuntia. Aivan vesirajassa on kapealti saratulvaniittyä.

Hoito: Jotta niittykasvillisuus saa tilaa koiranputken ja maitohorsman tieltä on aluetta niitettävä tehokkaasti, alussa mieluiten kahdesti kesässä. Lajiston monipuolistuttua, riittää niitto loppukesästä. Vaihtoehtoisesti alueen voi aidata laitumeksi. Sopivia laiduneläimiä ovat esimerkiksi lampaat tai hevoset. Rannan koivikkoa tulee Mäkiharjua lukuun ottamatta harventaa reilusti, jotta valo pääsee kenttäkerrokseen asti. Paras jatkohoito rantavyöhykkeeseen on perinteisen kaltainen laidunnus, mutta myös niitto on mahdollinen. Tällöin niitos on kuitenkin kerättävä pois alueelta.

56. Myllyniemi, perinnebiotooppi (4,4 ha)

Mäkiharjun tilan eteläpuoleista tulvaniittyä ja metsälaidunta on hoidettu vuodesta 2007. Aluetta on niitetty 1960-luvulle, jonka jälkeen niemi kylvettiin pelloksi ja siellä laidunsivat hevoset ja hiehot vuoteen 1985. Nykyisin suurta osaa alueesta hoitavat lampaat, lapinlehmät ja ylämaankarja sekä ahkera isäntäväki raivaamalla suurikasvuista pajukkoa.

Niemilaidun on edelleen pajukoitunut, mutta hoidon myötä niittyaukeille on palannut tuoreiden heinä- ja suurruohotulvaniittyjen lajistoa. Nurmilauha, kastikat, *kullero, ahomatara, rantatädyke*, metsäkurjenpolvi ja mesiangervo ovat vallalla monilla paikoin. Muuta tulvaniittyjen lajistoa ovat mesimarja, keltaägelmä, niittyleinikki, suo-orvokki ja lehtotähtimö. Aluetta on hoidettu osin hakamaisena, mikä on ollut eduksi alueella esiintyvälle uhanalaiselle *laaksoarholle*.

Hoito: Suurta osaa alueesta hoidetaan perinnebiotooppina maatalouden ympäristötuen erityistuen avulla. Hoidon jatkuminen suunnitellun kaltaisesti on erittäin suositeltavaa. Pajukkoa kannattaa raivata asteittain niemen sisäosista ja kosteikon puolelta. Aluetta voitaisiin hyvin laajentaa myös pohjoispuolen vanhalle metsälaitumelle.

Kuva 36. Myllyniemen tulvaniityn hoito on vaatinut lapinlehmien ja ylämaankarjan sekä isäntävään työpanosta.

57. Liisanantin lammaslaidun, perinnebiotooppi (2,7 ha)

Osin vanhasta pellostä raivattu laidunmaa sijaitsee Liisananin tilan pohjoispuolella. Alueella on merkkejä vanhasta laidunhistoriasta, vanhoja vankkarunkoisia koivuja ja mäntyjä sekä katajia kasvaa siellä täällä. Sarkaojia näkyy vielä paikoin, pääosin ne ovat kuitenkin jo umpeutuneet. Länsiosasta laidun rajautuu kosteaan ojavarren pajuksoon.

Laitumen länsiosaa hallitsee kostean suurruohoniityn kaltainen lajisto, jossa mesiangervo, koiranputki ja huopaohdake vallitsevat. Laitumen keski- ja pohjoisosat ovat tuoretta suurruohoniittyä ja tuoretta heinäniittyä. Perinnemaisemien huomionarvoista kasvilajistoa edustavat *rantatädyke*, *nurmitatar*, *sykeröpiippo*, *isolaukku* ja *kullero*. Muuta kosteiden ja tuoreiden niittyjen lajistoa ovat heinä-

tähtimö, nurmilauha, metsäkurjenpolvi, tuppisara, mesimarja, karhunputki, niittysuolaheinä, nurmi-puntarpää, poimulehti, hiirenvirna, niittyaitovirna, pohjannurmihärkki, punanata, tuoksusimake, niityleinikki, niittynurmikka ja rönsyleinikki. Karjatien itäpuolella oleva vanha nurmilauhavaltaisen pelto kuuluu myös samaan kokonaisuuteen. Lajistossa on mm. nurmilauha, metsäkurjenpolvi, kellosinilatva, huopaohdake, koiranputki, suo-ohdake ja niittynurmikka.

Hoito: Alueen hoidon jatkuminen on suositeltavaa. Jo nyt alueella näkyy selkeä muutos pusikkoisesta vanhasta pellostä kauniiksi avoimeksi laidunmaaksi. Alueella on vielä raivattavaa alueen länsiosista ja karjatien itäpuolelta. Pajukkoa ja nuorta vesapuu- toa kannattaa raivata reilusti, ja jättää suurimpia koivuja maisemapuiksi ryhmiin.

Kuva 37. Rantatädyke ja metsäkurjenpolvi ovat tuoreiden suurruohoniittyjen tyypilajeja Kemijokivarressa. Kuva kohteesta 58.

58. Alakankaan metsälaidun ja pienialaiset niityt, perinnebiotooppi ja muu LUMO-kohde (yht. 1,7 ha)

Oinaan kylän raitin varrella sijaitseva vanha pelto, joka on muuttunut runsaslajiseksi niityksi. Aluetta ympäröivien metsien laidunhistoria näkyy katajan runsautena sekä paksurunkoisissa ja monioksisissa männyissä ja koivuissa.

Perinnebiotoopeilla tavattavia huomionarvoisia kasvilajeja ovat mm. *rantatädyke*, *pulskaneilikka*, *kullero* ja *kellosinilatva*. Muuta tuoreiden niittyjen lajistoa ovat mm. niittyleinikki, metsäkurjenpolvi, tuokusimake, kevätpiippo, peltokanankaali, karhunputki, siankärsämö, punanata, nurmilauha ja niittynurmikka. Paikoin kasvupaikan rehevyydestä kertovat kasvit, maitohorsma ja koiranputki ovat vallalla. Niityn takainen metsä on valoisa, ja osin

kivikkoinen. Katajaa kasvaa monin paikoin. Tien varressa ja pellolla kasvaa pienialaisesti kiiltopajua ja pohjanpajua.

Hoito: Tien varressa nuoret koivun vesat ja pajukko kaipaavat raivaamista. Jatkohoidoksi koko alueelle sopii laidunnus. Alueen hoitoon voi hakea perinnebiotoopeille tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea sekä vanhalle pellolle luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua erityistukea.

59. Alakankaan tilan lammaslaidun, muu LUMO-kohde (2,9 ha)

Oinaan kylätien länsipuolella sijaitsee Alakankaan tilan vanha laidun ja peltomaa. Tila on ollut viljelykesä 1960-luvulle, ja nyt koko aluetta laiduntaa toista kesää 20 lampaan katras. Eteläosa on ollut laidunnettuna jo kolmena vuonna. Pihapiirin hirsinen aitta lisää kohteen arvoa.

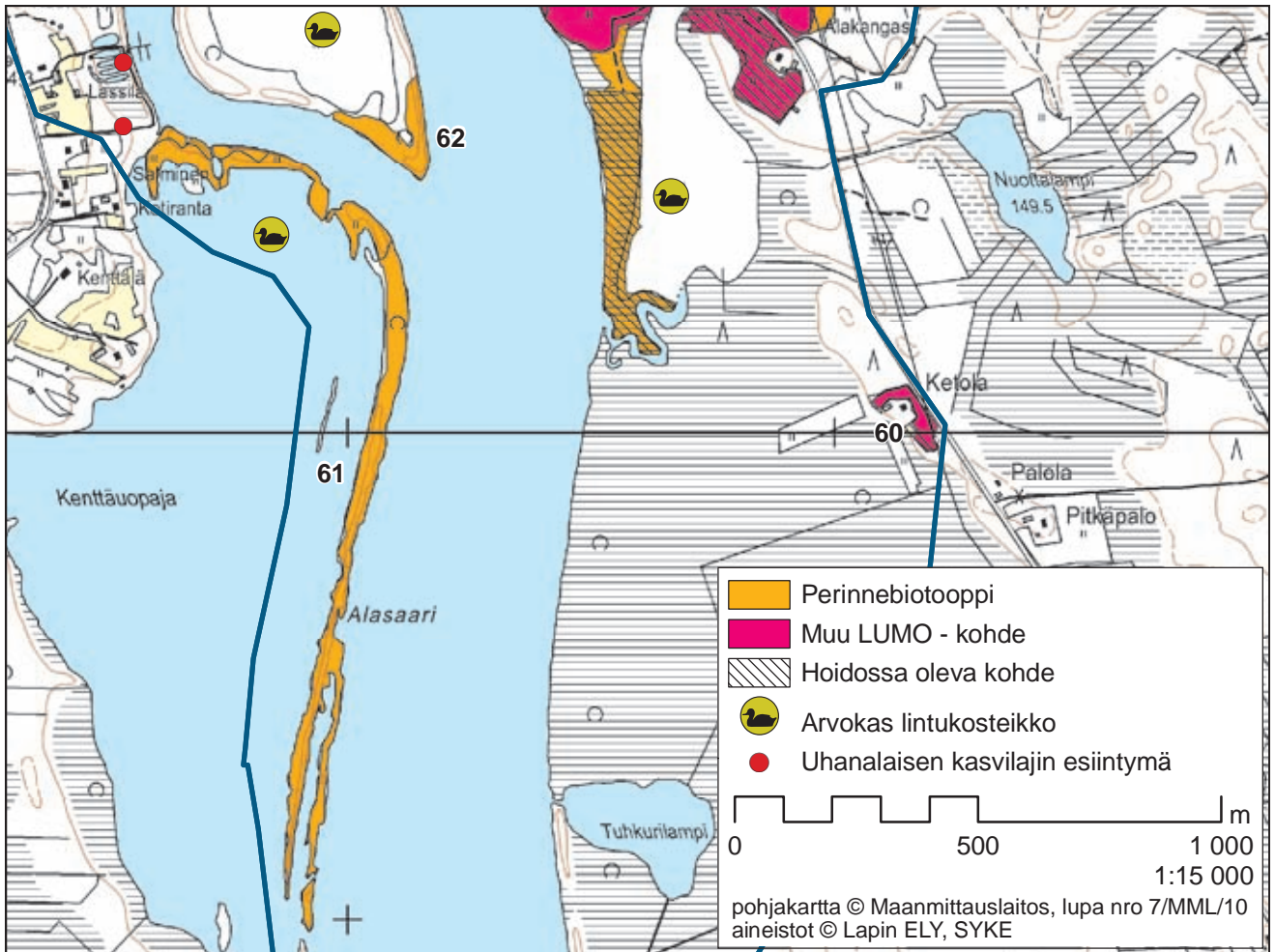
Kuva 38. Muutaman vuoden laiduntaminen saa aikaan muutoksen maisemassa. Maitohorsman, vadelman ja nokkosen valtaamasta pusikosta on tullut kaunis ja helppokulkuinen niitty. Kuva kohteesta 59.

Vanhoja sarkaojia erottuu pieninä painanteina pohjoisosassa. Alueella kasvaa monipuolisesti erilaisten niittytyyppien lajistoa: Ruokohelpeä, korpikastikkaa, viilto- ja mätässaraa, *kulleroa*, tuoksusimaketta, vesisaraa, *ahomataraa*, luhtamataraa, tuppisaraa ja timoteitä. Maitohorsmaa, koiranputkea ja mesiangervoa kasvaa rannan läheisyydessä, ja muutammin kohdin ylempänäkin, paikoissa, jossa maa on vielä rehevää. Tien laitaa on jo osin harvennettu, ja kenttäkerroksessa on runsaasi laukkuja, metsäkurjenpolvea ja huopaohdaketta. Pensaskerroksen katajat lisäävät alueen monipuolisuutta.

Mäellä kasvillisuus on muuttunut jo osin tuoreeksi niityksi: mm. niittyleinikki, metsäkurjenpolvi, *ranta-tädyke*, puna-apila, valkoapila, tuoksusimake, *nurmitatar*, peltolemmikki ja rönsyleinikki viihtyvät alueella. Osin se on vielä koiranputkivaltaista niittyä. Maanomistajan mukaan muutos aikaisemmasta horsma- ja nokkospellosta on ollut kuitenkin huomattava jo kolmen vuoden laidunnuksen jälkeen. Etelään viettävä rinne, jossa on paahteisia ja valoisia kasvupaikkoja etenkin lämpöä keräävien kivien reunamilla, on hyvä ympäristö ketolajistoa ajatellen. Esimerkiksi kissankäpälä voisi viihtyä alueella. Kuivilla niityillä viihtyvää perinnebiotooppien huomionarvoista lajia, *ahomataraa* alueella havaittiin jo inventointivuonna.

Lampaat pääsevät myös rantametsään, jossa maasto näyttää osin hakamaiselta, osin metsä on täysin soistunutta kangasta. Hakamaisella osiolla kasvaa koivuja, haapoja sekä yksittäisiä kuusia. Paksurunkoihin haapoihin on tikka kaivellut pesäkoloja. Kenttäkerroksessa vallitsevat nurmilauha, metsäimarre, metsäkorte, metsäkurjenpolvi, tuppisara, *pohjantähkiö* ja tuoksusimake.

Hoito: Alueen hoitoon voi hakea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea. Aluetta kannattaa laajentaa tien varteen saakka, jotta kaunis laidunmaa näkyy paremmin myös kylätielle. Tällöin laajennusalueen nuorta puustoa tulisi harvennata aukkoiseksi.

Kartta 13. Kohteet 60. Ketolan pihapiirin vanhat pellot, 61. Alasaari ja Kenttälänniemi sekä 62. Oinaansaari.

60. Ketolan pihapiirin vanhat pellot, muu LUMO-kohte (0,5 ha)

Ketolan pihapiirissä, Oinaan tien varressa sijaitsee vanhoista pelloista raivattu kaunis pienialainen niitty. Aluetta on raivattu, ja se on niitetty kuutena edellisenä vuonna. Tien varteen on jätetty harvakseltaan koivuja. Lajistossa on perinnebiotooppien huomionarvoisista lajeista mm. *sykeröpiippo*, *rantatädyke* ja *nurmitatar*. Muuta tuoreiden niittyjen kasvilajistoa ovat mm. huopaohdake, aho- ja niittysuolaheinä, heinätahtimö, nurmilauha, punanata, röllit, peltomatara, valko- ja puna-apila, niittynurmikka, niittyleinikki, koiranputki, peltokanankaali, pikkulaukku ja metsäkurjenpolvi.

Hoito: Alueella on alkuraivaus jo tehty. Jatkohoittoon; niittoon tai laidunnukseen voi saada luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

61. Alasaari ja Kenttälänniemi, perinnebiotooppi * (8,4 ha)

Kenttälän edustalla sijaitsee perinteisessä laidunkäytössä vielä 1980-luvulla ollut tulvaniittyneimi. Kenttälänniemen pohjoisosa on säilynyt säännöllisten tulvien ansiosta avoimena, ja nähtävissä on, vaikkakin kapeina nauhoina, kaikki tulvaniittytyypit korteniitystä kuivaan pienruohotulvaniittyyn. Myös eteläosassa on avoimia heinätulvaniittyjä sekä saraikkoja. Keskiosiltaan niemi on vaihtelevasti puustoinen. Osin koivikko on nuorta ja tiheää, paikoin puustossa on vanhoja vankkoja mäntyjä, kuusia ja koivuja sekä marjovia lehtipuita kuten tuomea ja pihlajaa. Kenttälänniemeä on aikoinaan myös laidunnettu, siellä ovat olleet kylän lampaat, hevoset ja mullikat, viimeksi laidunkäytössä ovat olleet alueen pohjoisosat 1980-luvulla.

Kuva 39. Kenttälänniemessä ovat näkyvissä kaikki tulvaniittyjen vyöhykkeet kortetulvaniityistä kuiviin pienruohosiin tulvaniittyihin.

Tulvaniittyjen lajikirjo on runsas. Järvikorte, vesi- ja viiltosara, korpi- ja viitakastikka ja ruokohelpi ovat vallitsevia loivarantaisilla alueilla, ja kuivemmat niittytyypit korkeimmilla törmillä. Tuoreiden suurruohotulvaniittyjen lajistoa ovat mm. metsäkurjenpolvi, valkoapila, röllit, mesiangervo, keltaängelmä, karhunputki, ojakärsämö ja hiirenvirna. Aivan korkeimmalla törmällä on kuivan pienruohotulvaniityn lajistoa, kuten kissankäpälä, kanerva, kielo, oravanmarja, puolukka, tuoksusimake, kissankello, siankärsämö, mustikka ja kataja. Puustoisilla osilla kasvavat mm. metsäkurjenpolvi, kultapiisku, tuppisara, lillukka ja ruohokanukka. Alueella viihtyy runsas joukko perinnebiotooppien huomionarvoisia lajeja, mm. *rantatädyke*, *kullero*, *pulskaneilikka*, *ahomatara*, *isolaukku*, *kaarlenvaltikka*, *niittymaarianheinä* ja *sykeröpiippo*.

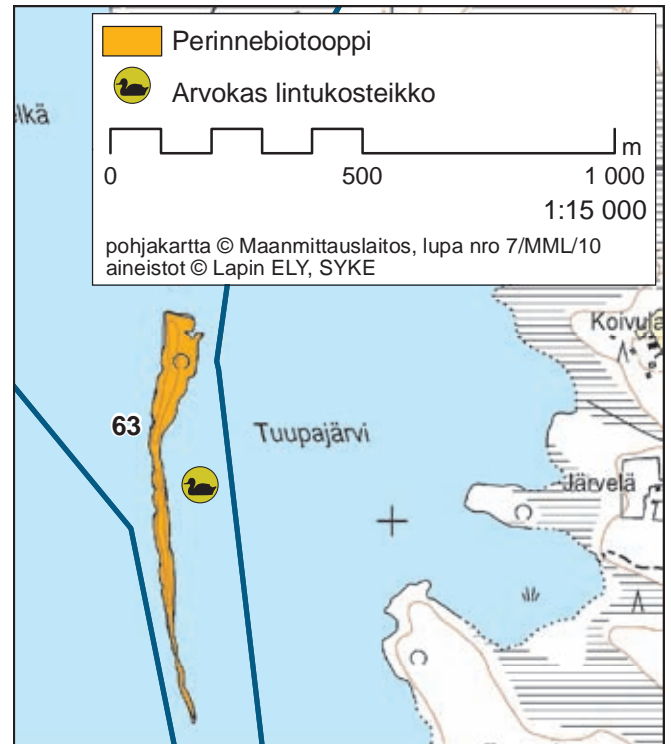
Hoito: Alue sopii erittäin hyvin laidunalueeksi. Keskiosien käyttöönotto edellyttää tehokasta alku-raivausta, pajukkoa ja nuorta koivikkoa voi raivata ja harventaa reilusti vuopajan puolelta. Jokitörmään on syytä jättää puustoa sitomaan maainesta. Alueen hoitoon saa perinnebiotooppien hoitoon tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

62. Oinaansaari, perinnebiotooppi (1,4 ha)

Oinaansaaren etelä- ja itäosat ovat olleet niittokäytössä. Eteläosassa on vielä avointa rehevääkasvuista suurruohoniittyä, muutoin jokitörmät ovat kasvaneet metsälle. Keskiosista saari on muuttunut avoimeksi kosteikoksi, jossa avovesi, sara- ja pensikkoluhdat vaihtelevat mosaiikkimaisesti.

Perinnebiotooppien huomionarvoista kasvilajistoa ovat mm. *kullero* ja *rantatädyke*. Muuta niittyajistoa ovat mm. keltaängelmä, pietaryrtti, mesiangervo, maitohorsma, nokkonen, vadelma, metsäkurjenpolvi, nurmilauha ja huopaohdake. Umpeenkasvaneilla osilla hieskoivu on valtapuulaji, mutta jokitörmällä kasvaa myös mäntyjä, haapoja ja yksittäisiä tuomia ja pihlajia. Kenttäkerroksessa on rehevien metsien lajeja, kuten lillukka, metsäkorte, metsäkurjenpolvi ja tuppisara.

Hoito: Hoidon tavoitteena on paitsi palauttaa avoin niittymaisema, myös parantaa kosteikoissa viihtyvien kahlaajien elinympäristöä, kun avoimen matalakasvuisen rannan pinta-ala lisääntyy. Hoidoksi sopii kosteikon puoleisen pajukon ja jokitörmän puuston alkuraivaus sekä jatkohoitona laidunnus. Jokitörmän vanhaa niittyä voi hoitaa myös niittämällä.

Kartta 14. Kohde 63. Tuuparanta.

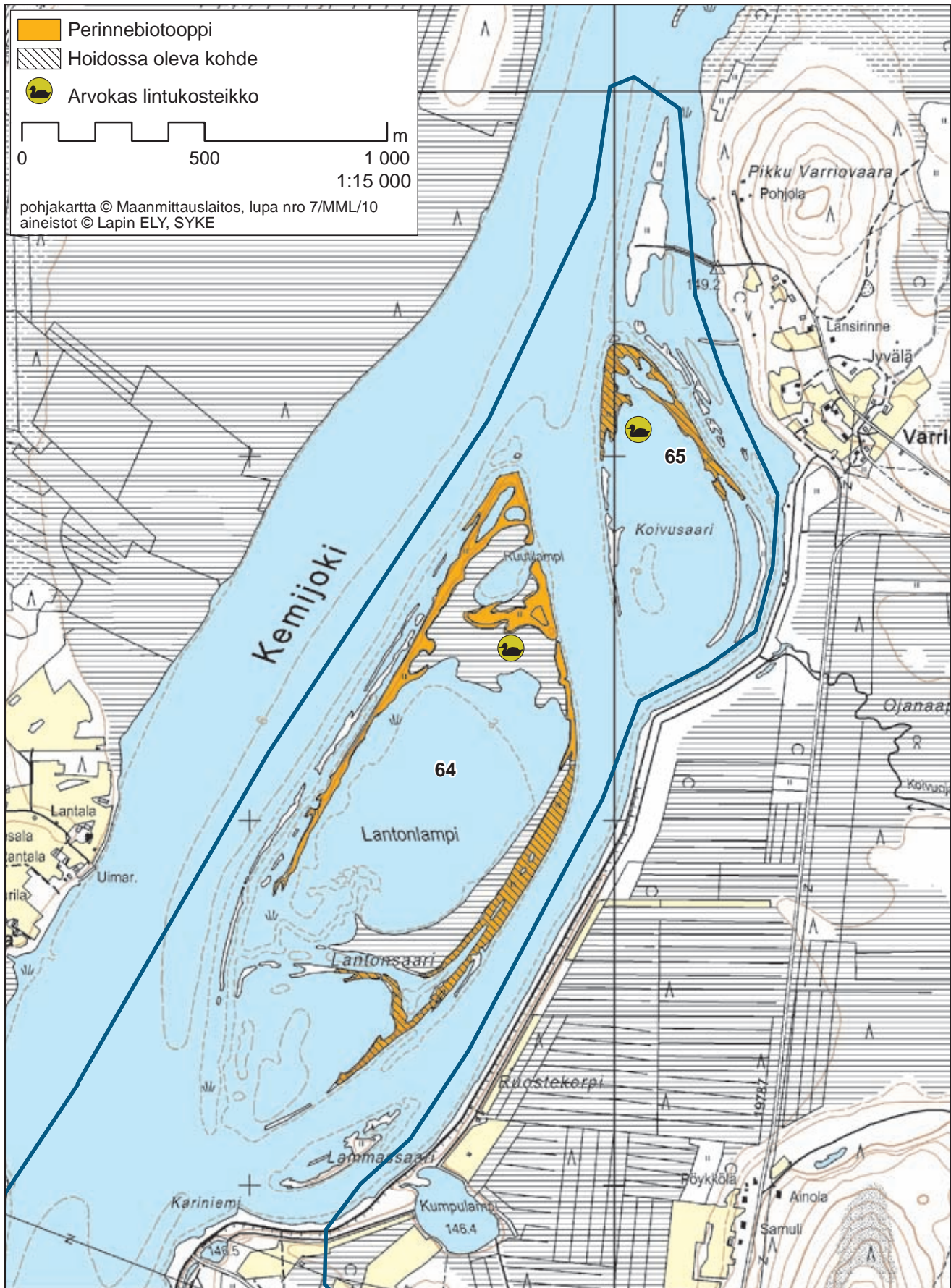
Kostamo

63. Tuuparanta, perinnebiotooppi (2,7 ha)

Tuupajärven niemi on suurelta osin avointa, hieman jo rehevöitynyttä tuoretta suuruohotulvaniittyä. Tuupajärven puolella vallitsevat kastikka- ja ruoko-helppi-valtaiset kosteat heinätulvaniityt sekä saratulvaniityt.

Lajistossa on mm. metsäkurjenpolvi, huopaohdake, *rantatädyke*, keltaängelmä, *niittymaarianheinä*, nurmilauha, *kullero*, karhunputki, maitohorsma, pietaryrtti, ojakärsämö, ukonkeltano ja *isolaukku*. Korkeimmalla törmällä kasvaa lisäksi mm. *ahomataraa*, röllejä, kissankelloa ja kultapiiskua. Eteläisessä osassa on avointa, kastikka- ja saravaltaista tulvaniittyä, puustoisella osalla kasvaa mm. koivuja ja haapaa.

Hoito: Alueen saaminen hoidon piiriin on erittäin toivottavaa. Se sopii hyvin esimerkiksi laitumeksi lampaille tai hevosille. Alueella ei ole juuri tarvetta alkuraivaukseen. Olemassa olevan puuston ja pensaikon voi jättää jokitörmään sitomaan helposti virran matkaan lähtevää maa-ainesta sekä suojaksi laiduneläimille. Hoitoon voi hakea perinnebiotoopeille tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

Kartta 15. Kohteet 64. Lantonsaari sekä 65. Koivusaari.

64. Lantonsaari, perinnebiotooppi * (11,6 ha)

Lantonsaari on ollut hoidon piirissä lähes 10 vuotta. Molempia pitkiä törmä on laidunnettu lampailla. Tätä ennen saaren länsiosaa laidunnettiin viimeksi vuonna 1985, ja itäosaa 1960–1970-luvuilla.

Lampaat ovat tehneet hyvää työtä, sillä nurmilauhamättäät ovat selvästi taantumassa, ja korkeimmilla jokipenkoilla vallitsee jo paikoin matalakasvuinen röliniitty, jolla kasvaa myös mm. siankärsämöä, mesimarjaa, kultapiiskua, niittysuolaheinää, pikkulaukkua, *pulskaneilikkaa* ja *ahomataraa*. Pääosa saaresta on tuoretta heinätulvaniittyä. Nurmilauhan lisäksi tyypillisiä lajeja ovat rönsyleinikki, valkoapila, karhunputki, *rantatädyke*, kurjenjalka, *niittymaarianheinä*, mesiangervo, niittynurmikka ja keltaängelmä. Kosteita kastikavaltaisia heinätulvaniittyjä on pienten lampien reunamilla, samoin kapeita saratulvaniittyvyöhykkeitä.

Lammissa kasvaa ahvenvitaa, kortteita ja vesitatarta. Myös länsitörmä on suurelta osin avointa tulvaniittyä. Puustoa on pohjoisosassa, lähinnä harvakseltaan kasvavia koivuja ja raitoja. Osin törmä on pajukon valtaamaa. Kenttäkerroksessa on monipuolisesti ruohoja, mm. päivänkakkara, ukonkeltano, *kullero*, kissankello, metsäkurjenpolvi, *nurmitatar* ja hiirenvirna edellisten lisäksi.

Törmät ympäröivät Lantonlampea, joka on hieno elinympäristö monille sorsalinnuille ja kahlaajille sekä tärkeä muutonaikainen levähdys- ja ruokailualue. Inventointiajankohtana siellä tavattiin mm. telkkä, haapana ja sinisorsa.

Hoito: Lantonsaarella on tehty arvokasta luonnon- ja maisemanhoitotyötä jo pitkään. On erittäin suositeltavaa, että alueet säilyvät hoidon piirissä myös jatkossa. Lampaat pitävät kertaalleen raivatut pajukot poissa. Länsitörmän harvassa koivikossa on

Kuva 40. Lampailla maistuvat vastaraivatut pajunlehdät Lantonsaarella.

soveliasta elinympäristöä uhanalaiselle laaksoarholle. Myös linnuston kannalta pajukon raivaaminen ja laiduntaminen ovat lisänneet sopivia pesimipaikkoja etenkin sorsille ja kahlaajille. Pajukkoa kannattaa edelleen raivata Lantonlammen puoleisilta rannoilta. Raidat kannattaa jättää pystyyn. Hoidon tueksi saa perinnebiotooppien hoitoon tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

65. Koivusaari, perinnebiotooppi (2,9 ha)

Värriön kylän edustalla sijaitseva Koivusaari on avointa heinätulvaniittyä. Saari on palvellut osan kesäajasta kylän hevosten laitumena. Maisemassa kauniina yksityiskohtina erottuvat muutamat koivut ja vanha mänty.

Kasvillisuus on suurelta osin tuoretta heinätulvaniittyä. Nurmilauhan lisäksi tulvaniittyjen lajistossa on mm. metsäkurjenpolvi, mesiangervo, *rantatädyke*, rönsyleinikki, pikkulaukku, ojakärsämö, jousivihvilä, *kullero*, keltaängelmä, *niittymaarianheinä*, luhtakastikka ja *ahomatara*. Saaren sisäosissa on laajalti saratulvaniittyä, ja joen puoleisella törmällä kapea vyöhyke kastikkavaltaista niittyä.

Hoito: Alueen hoito laiduntamalla on suositeltavaa myös jatkossa. Laidunnuspaine voisi olla suurempikin, jotta ruohot runsastuisivat nyt vallalla olevan nurmilauhan kustannuksella. Alueen hoitoon saa perinnebiotoopeille tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

Kuva 41. Kemijoen tulvaniityt ovat hyviä retkikohteita. Maisemat ovat komeat. Kuva kohteesta 65.

Kartta 16. Kohteet 66. Vanha pihapiiri ja pelto Kummun kylätien varressa, 67. Kostamojärven ranta, 68. Pellon pientareet ja saarekkeet sekä 69. Kaakkuritörmä.

66. Vanha pihapiiri ja pelto Kummun kylätien varressa, muu LUMO-kohde (0,8 ha)

Kummunkylätien varressa, kylämaiseman kannalta keskeisellä paikalla sijaitsee autoitunut vanha pihapiiri. Tien varsi on rehevöitynyt, mutta lähellä taloja niitty on säilynyt monilajisena. Mm. tuoksusimake, *nurmitatar*, *kullero*, *rantatädyke*, hiirenvirna, pietaryrtti ja röllit värittävät maisemaa. Tien varressa kasvaa jonkin verran nuorta puustoa, ja pensaskerroksessa paikoin katajaa. Pihapiirissä on vanha hirsirunkoinen asuintalo ja muutamia talusrakennuksia.

Hoito: Tienvarrtta tulisi avata puoliavoimeksi. Tavoitteena on vaihteleva maisema, jossa pienet niittyaukiot ja puuryhmät vuorottelevat. Kataja kannattaa jättää tuomaan pensaskerrokseen vaihtelevuutta. Samoin marjovia puita kuten pihlajia kannattaa jättää maisemapuiksi. Vadelma, maitohorsma ja mesiangervo kannattaa niittää aluksi kahdesti kesässä, jotta rehevyytystasoa saadaan pienemmäksi. Vaihtoehtoisesti alueen voi aidata laitumeksi. Tarvittaessa tällöinkin kannattaa vadelmaa ja mesiangervoa niittää, jotta tuoreen niityn lajisto saa lisää tilaa. Hoidon tueksi voi hakea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

67. Kostamojärven ranta, perinnebiotooppi (7,0 ha)

Kostamon kylän rantalaitumet ja niityt on otettu käyttöön, ja kylämaisemaa on hoidettu lampaiden avulla jo monien vuosien ajan. Kasvillisuus vaihtelee vesirajan korte- ja sarakasvillisuudesta tuoreiden niittyjen lajeihin.

Nurmilauhan lisäksi lajistossa on mm. *rantatädyke*, mesiangervo, peltohanhikki, maitohorsma, vadelma, nokkonen, pikkulaukku, niittynurmikka, siankärsämö, valko- ja puna-apila, niittyleinikki, korpi- ja viitakastikka, ruokohelpi, mesimarja, *kellosinilatva*, *kullero*, kultapiisku ja jousivihvilä. Lampaille ovat maistuneet myös vesikasvit, järvikorte ja vesisara.

Hoito: Laidunnuksen jatkuminen koko ranta-alueella on erittäin toivottavaa. Se paitsi avartaa kylämaisemaa, edistää myös niittylajiston leviämistä koko rantavyöhykkeelle. Lampaat ovat syöneet var-

sin tehokkaasti pajun ja koivun vesan alueelta. Riittävän suuri lammaskatras pitää myös nurmilauhan eli säärikkään kurissa. Alueen hoitoon voi hakea perinnebiotooppien hoitoon tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

68. Pellon pientareet ja saarekkeet (0,7 ha)

Kostamon kylän keskiössä, kyläraitin varrella, on laajalti etelään viettäviä rinnepeltoja, joiden takametsissä ovat ennen sijainneet kylälaitumet. Peltojen reunavyöhykkeissä, saarekkeissa ja latojen ympärillä on paahteisissa elinympäristöissä viihtyviä kasvilajeja, kuten pikku- ja *isolaukku*, kissankelloa, kissankäpälää ja lampaannataa, *pulskaneilikkaa*, siankärsämöä, *ahomataraa* ja pietaryrttiä. Suurelta osin reunavyöhykkeet ja katajaiset kivikasat ovat kuitenkin maitohorsman, nokkosen, vadelman ja mesiangervon vallassa. Alueita hoitamalla rehevää kasvuista lajeja saataisiin väistymään matalakasvuisten lajien tieltä, mikä kaunistaisi somaa kylämaisemaa entisestään. Esimerkiksi *ahomansikka* saattaisi hyvinkin viihtyä aurinkoisilla niittymäisillä pellon pientareilla.

Hoito: Vuosittainen niitto ja niitoksen poiskerääminen riittäisi hoidoksi kohteilla, joista pajukkoa on jo raivattu. Hoitoon voi hakea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea.

69. Kaakkuritörmä, perinnebiotooppi (5,0 ha)

Kaakkuritörmä on ollut hoidon piirissä jo useita vuosia, ja sitä ennen 1980–1990-luvuilla. Alueella ovat laiduntaneet lampaat. Osa alueesta on metsäisempää, koivuvaltaista tulvametsää. Jokitörmällä on paikoin hienoja kuivia ruohotulvaniittyjä, joiden lajistossa on mm. kielo, *ahomatara*, kissankello, *pulskaneilikka*, röllit, ja keltanot. Suurelta osin Kaakkuritörmä on tuoretta heinätulvaniittyä, jossa nurmilauha on vallalla. Lajistossa on lisäksi mm. siankärsämö, *niittymaarianheinä*, *rantatädyke*, mesimarja, tuoksusimake, metsäkurjenpolvi, heinätahtimö, ja ojakärsämö. Ruokohelpi- ja kastikkavaltaisia niittyjä on paikoin etenkin Kaakkurilammen ja Sorsajärven puolella. Pensaskerroksessa kasvaa katajaa, pajuja ja metsäruusua.

Hoito: Laidunnuksen jatkaminen Kaakkuritörmässä on erittäin suositeltavaa. Jokitörmällä on jo runsas joukko matalakasvuisia ruohoja, kuten kieloa ja ahomataraa ja kissankelloa. Ne ovat aikaisemmin olleet runsaita jokivarsien niityillä, mutta taantuneet niittyjen umpeutumisen myötä. Sorsajärvi on ollut nimensä mukaisesti hyvä lintujärvi, sittemmin parimäärät ovat laskeneet. Avoin laidunalue kosteikon reunalla lisää pesimäympäristöjä myös monille kahlaajille ja sorsalinnuille.

Kuva 42. Kaakkuritörmän pitkät ja kapeat laidunnetut niemet rajautuvat kauniiseen Kaakkurilampeen.

5 Yhteenvedo

Kemijokivarren kylien luonnon monimuotoisuuden ja kosteikkojen yleissuunnittelussa löytyi yhteensä 69 kohdetta, joiden yhteispinta-ala on 259,6 hehtaaria. Näistä suurin osa on erilaisia perinnebiotooppeja (taulukko 1). Lähes puolet perinnebiotooppien pinta-alasta on hoidon piirissä, osaa kohteista hoidetaan erityistuilla. Erityisen arvokkaiksi perinnebiotoopeiksi valittiin kymmenen pitkään hoidon piirissä ollutta kohdetta, joissa laidun- tai niitohistoria on katkeamaton tai lähes katkeamaton sekä kohteita, jotka ovat lajistonsa perusteella erityisen arvokkaita. Kaikki erityisen arvokkaat kohteet ovat pienipiirteisiä tulvaniittykokonaisuuksia, joissa kasvillisuustyypit useimmiten vaihtelevat metsäisistä laitumista kosteikkoympäristöihin.

Tarkoitus on, että tämä suunnitelma siirtyy paperilta käytäntöön. Siinä avain- ja vastuuasemassa ovat kyläläiset; asukkaat, viljelijät ja maanomistajat. Kohteiden

kuvauksen yhteydessä annetut hoitosuositukset ovat vain suuntaa antavia. Maanomistaja ja viljelijä voivat sopia kunkin alueen hoidosta tarkemmin hoitosuunnitelman yhteydessä. Seuraavassa esitettyihin yleisiin hoitoperiaatteisiin ja rahoitusmuotoihin on kuitenkin syytä tutustua, mikäli alueen hoitoon haetaan maatalouden ympäristötuen erityistukea ja ei-tuotannollisten investointien tukea.

Taulukko 1. Suunnittelualan kohteet yhteispinta-aloineen (ha).

Kohde	Pinta-ala (ha)
Perinnebiotooppi	199,6
Muu LUMO-kohde	46,5
Reunavyöhyke tai saareke	9,0
Tulvapelto tai kosteikko	4,5
Yhteensä	259,6

Kuva 43. Kemijokivarren perinnebiotoopeista lähes puolet on hoidon piirissä. Selkäsaassa hoidosta vastaavat hevoset.

6 Yleisiä hoitoperiaatteita maatalouden ympäristötuen erityistukialueilla

Peruskunnostus

Useimmissa pitkään hoitamattomina olleissa kohteissa ensimmäinen toimenpide on alueen raivaus. Raivauksen tavoitteena on palauttaa maisema vähitellen aikaisempaa maatalousympäristöä muistuttavaksi, avonaiseksi tai puoliavoimeksi. Peruskunnostuksen jälkeen alue on saatava jatkuvan hoidon, niiton tai laidunnuksen piiriin.

Raivauksella pyritään avartamaan pensoittunutta tai umpeenkasvanutta aluetta, onpa kyseessä sitten niitty, hakamaa, laidunmetsä, pellon metsäsaareke

tai pellon reunavyöhyke. Puuston harvennuksessa ei pyritä tasavälisyyteen eikä puisto- tai talousmetsän tyyliin harvaan ja siistiin metsikköön. Raivauksen tavoitteena on useimmilla hoitoalueilla luoda maisemaan avoimien niitty laikkujen ja puuryhmien vuorottelua. Varjostavia havupuita poistetaan ja erikäisiä lehtipuita, maapuita, pensaita ja katajia suositetaan. Erityisesti marjovia lajeja, kuten pihlajaa, tuomea, punaviinimarjaa ja ruusua jätetään tarjoamaan ravintoa linnuille ja nisäkkäille. Kookkaat haavat ovat maisemallisesti näyttävinä ja tärkeinä kolopuina säilyttämisen arvoisia. Toisaalla pensaita jätetään erityisesti vanhojen lehtipuiden sekä kolo- ja lahopuiden ympärille. Näin luodaan sopivia elinympäristöjä puun pinnalla kasvaville sammalille, jäkälille ja kääväkkäille. Aurinkoisilla paikoilla kannattaa pökölöitynyt koivun runko jättää alttiiksi paahteelle, siitä pitävät monet lahopuuhyönteiset; perhoset ja kovakuoriaiset. Lahopuut, kelot ja pökölöt ovat tärkeitä monille muillekin lahopuusta riippuvaiselle eliölajille ja

Kuva 44. Pajukon raivaaminen käy työstä. Markku Korpela pajukon kimpussa Oinaan tulvaniityllä.

ne on syytä jättää paikoilleen. Eroosion uhkaamilla rannoilla säästetään tarpeen mukaan jokitormän pensaita ja laajan juuriston omaavaa pihlajaa. Hoitokohteiden maisemaan pyritään saamaan vaihtelua paljastamalla kiviä ja siirtolohkareita sekä tuomalla esiin yksittäisiä maisemapuita ja maatalouteen liittyviä perinteisiä rakennelmia.

Puuston ja pensaikon raivausta tehdään kunnostettavilla alueilla mielellään vaihteittain usean vuoden aikana. Kaadettujen puiden ja pensaiden juuriston lahotessa maaperään vapautuu runsaasti ravinteita, jotka rehevöittävät kasvillisuutta ja saavat ns. ongelmakasvit rehottamaan. Voimistettu niitto tai laidunnus raivauksen jälkeisenä vuonna voi olla tarpeellista, jottei liika rehevöityminen tukahduta olemassa olevaa niittylajistoa. Rehevän pajukon raivaus on hyvä tehdä kasvukaudella, jolloin pääosa ravinteista on sitoutuneina lehtiin. Jokivarsiiniityillä laajempia raivauksia on kuitenkin suositeltavaa tehdä vasta elokuussa lintujen pesimäkauden jälkeen. Erittäin tärkeää on aina raivauksen jälkeen kerätä raivausjätteet pois hoidettavalta alueelta, jotta lahoava riskko ei jää ravitsemaan maaperää tai päädy tulvan mukana vesistöön. Vanhat piikkilanka-aidat ja muut alueelle kertyneet rojut kerätään pois alkukunnostuksen yhteydessä.

Laidunnus

Karja on Lapissa perinteisesti laiduntanut metsissä ja puustoisilla hakamailla. Tulvaniityille karja pääsi vasta heinänteon jälkeen loppukesästä. Suunnittelalueen saarten ja rantojen tulvaniittyjen, hakamai-

den ja metsälaitumien parasta hoitoa on edelleen perinteisen kaltainen laidunnus. Lisäksi laidunnus on usein ainoa mahdollisuus hoitaa laajoja alueita tai sellaisia kohteita, joiden koneellinen niitto on kivisyyden, epätasaisuuden tai jyrkkyyden takia käytännössä mahdotonta.

Laidunnuskausi on perinteisesti aloitettu kesäkuun alkupuolella kevään säistä riippuen. Laidunnuspaineen (eläinten määrä/ha) tulee olla alueen tuottoon nähden sopiva. Hoitosuunnitelmassa on huomioitava että luonnonlaitumilla ravinnon määrä vaihtelee selvästi vuosittain.

Laidunnusta on joskus tarpeen täydentää niitolla. Erityisesti rehevöityneitä laikkuja (esim. vadelma, nokkonen, koiranputki ja ohdakkeet) on hyvä niittää ja kerätä niittojäte pois. Luonnonniityn ravinnontuoton ehtyessä eläimet suositellaan siirrettäväksi toiselle laidunlohkolle. Luonnon monimuotoisuuden kannalta eläinten lisäruokinta on huono vaihtoehto, sillä se aiheuttaa laitumen rehevöitymistä tai eroosiota. Perinnebiotooppeina hoidettavat niityt, hakamaat ja metsälaitumet tuleekin aidata erilleen viljelylaitumista, eikä eläimille saa antaa kivennäisten lisäksi muuta lisärehua. Parhaita perinnebiotooppien hoitajia ovatkin eläimet, jotka pärjäävät laidunkauden ilman lisäruokintaa.

Kuva 45. Ylämaankarja on erinomainen maisemanhoitaja erityisesti kosteilla rantaniityillä.

Niitto

Niitto sopii hoidoksi pienialaisille kohteille ja toisaalta koneniittoon soveltuville tasaisille, kovapohjaisille niityille. Niiton ja niittoaineksen poiskeruun tarkoituksena on lisätä kasvupaikan avoimuutta ja valoisuutta sekä vähentää maaperän ravinteisuutta. Säännöllisen niiton myötä kookkaan ja rehevöitymisestä hyötyneen kasvillisuuden kilpailumahdollisuudet heikkenevät ja tilalle kasvaa matalia, valosta ja lämmöstä hyötyviä niitylajeja. Samalla runsastuvat lukuisat niityillä elävät päivä- ja pikkuperhoset, mesipistiäiset ja kovakuoriaiset.

Niitto tehdään tavallisesti kerran kasvukauden aikana. Niiton sopivin ajankohta on niittykasvien kukinnan ja siementen tuleentumisen jälkeen. Jotta niitto ei häiritsisi luonnonvaraisten eläinten ja lintujen pesintää, on paras ajankohta vasta loppukesästä, elokuussa.

Niittämiseen suositellaan ensisijaisesti leikkaavateräisiä niittovälineitä, kuten viikatetta tai traktoriin kytkettävää kaksoisterä-, sormipalkki- tai lautasniittonetta. Peruskunnostukseen ja ongelmalajien hävitykseen (nokkonen, koiranputki, maitohorsma, vadelma) sopivat sen sijaan murskaavateräiset koneet. Näitä ovat raivaussahat, trimmerit, ruohonleikkurit ja niittosilppurit.

Niitetty kasvillisuus kootaan ja kerätään pois muutamana päivänä kuluttua niitosta, jolloin tuleentuneet siemenet ovat ehtineet varista. Paras loppusijoituspaikka niittojätteelle olisi sen hyötykäyttö karjan talvirehuna. Jos tämä ei ole mahdollista, voi niittojätteen hävittää kompostoimalla tai polttamalla kasvistollisesti vähäarvoisella eli lajistoltaan yksipuolisella alueella. Esimerkkinä tällaisesta kohdasta on vaikkapa lähes kasviton laikku, josta on raivattu tiheää pajukkoa tai nokkosta tai maitohorsmaa kasvava paikka. Kasvijätteen läjittäminen hoitoalueen

Kuva 46. Saarikohteen hoito vaatii joskus kekseliäisyyttä. Ale Oinas niittää Mairisaarta mönkijä–hevosniitokone yhdistelmällä.

reunaan ei ole suositeltava toimenpide, sillä lahoava jäte houkuttelee paikalle ongelmalajistoa. Rehevällä alueella niiton vaikutuksia voidaan tehostaa vielä jälkilaidunnuksella.

Kulotus

Kulotus sopii kunnostusmenetelmäksi sellaisille kohteille, joille on kertynyt runsaasti kariketta ja kuloheinää. Kulotusta on suositeltu muutamille vanhoille pelloille ja niityille, joiden kasvillisuus muodostuu pääosin nurmilauhasta eli "säärikkäästä". Mättäisten niittyjen kulotus yhdistettynä vanhojen nurmilauhamättäiden kaulaamiseen traktorin kauhalla tai lapiolla, on havaittu tehokkaaksi tavaksi niitylajiston monipuolistamisessa.

Koska kulotus vapauttaa ravinteita, tarvitaan sen lisäksi aina tehokasta jatkohoitoa, kuten niittoa tai laidunnusta. Paikallisen niitylajiston siementen kylväminen kulotetuille alueille tehostaa vaikutusta. Lampaat on todettu jokivarsiniityillä varsin tehokkaiksi "mätäsleikkureiksi". Muutamana kesänä toteutettu tehokas laidunnus yhdessä kulotuksen kanssa on saanut nurmilauhamättäät kuolemaan pystyyn.

Suojavyöhykkeet

Suojavyöhykkeellä tarkoitetaan monivuotisen heinänurmen peittämää peltoaluetta vesistön tai valtaojan varressa. Suojavyöhykkeen tarkoitus on vähentää pelloilta vesistöön kulkeutuvien ravinteiden ja kiintoaineiden määrää. Jotta suojavyöhyke vähentäisi ravinnevalumaa jokeen, tulee sen olla vähintään 15 metriä leveä. Suojavyöhykettä ei lannoiteta eikä sillä käytetä kasvinsuojeluaineita. Kemi-jokivarressa suojavyöhykkeitä voi perustaa jyrkille, kalteville ja notkelmaisille rantapelloille sekä tulva-herkille pelloille.

Suojavyöhykkeen voi toteuttaa olemassa olevasta nurmesta tai viherkesannosta tai sen voi perustaa kylvämällä. Suojavyöhykettä hoidetaan niittämällä tai vaihtoehtoisesti laiduntamalla, mikäli siitä ei aiheudu vesiensuojelullista haittaa. Koska Kemi-jokivarren tulvaniityt uhkaavat pensoittua ilman hoi-

toa, voi suojavyöhykkeiden hoitoon vaihtoehtona edelliselle liittää myös pellon ja rantaviivan välisen alueen. Tällöin raivausjäte ja niitos tulee viedä suojavyöhykkeeltä pois. Suunnittelualueelle on merkitty muutamia tarpeellisia suojavyöhykkeen paikkoja. Lähes kaikilla jokeen viettävillä pelloilla sellainen oli jo olemassa reunavyöhykkeen muodossa.

Tulvaniittyjen ja kosteikkojen hoito

Kosteikolla tarkoitetaan tässä yhteydessä vesielinympäristöä tulvaniitytyneen. Kunnostus- ja hoitotoimenpiteet vaihtelevat kosteikon sijainnin ja luonteen mukaan. Tärkeintä on säilyttää pienialaiset, mutta jo nykytilassaan monipuoliset lintukosteikot. Kosteikkoon liittyviä rantaniittyjä raivaamalla voidaan laajentaa vesilinnuille ja kahlaajille sopivaa elinympäristöä. Jatkossa niitto tai laidunnus ylläpitää alueen avoimuutta ja parhaimmillaan vähentää maaperän ravinnetasoa. Kosteikkoon rajautuvien rantaniittyjen hoidon avulla voidaan lisäksi monipuolistaa tulvaniittyjen kasvillisuutta. Maatalouden erityistukien ehdot kosteikon perustamiselle ovat tiukat, eivätkä ne täytyneet tällä suunnittelualueella yhtä kohdetta lukuun ottamatta (Kohde 15). Tärkeätä suunnittelualueella onkin hyödyntää luonnontilaisia jo olemassa olevia kosteikkoja myös maatalouden vesiensuojelussa.

7 Hoidon toteutus ja rahoitus

LUMO-yleissuunnitelmassa esitettyjen hoitosuosittelusten toteuttamiseen on mahdollista saada taloudellista apua. Tukea voivat hakea kaikki ympäristötuen sitoutuneet maanviljelijät sekä rekisteröityneet yhdistykset. Seuraavassa on koottu tietoa maisemanhoitoon liittyvistä rahoituskanavista. Julkaisun lopussa, liitteessä 1, on erityistuen hakeminen esitetty tiivistetysti.

Maatalouden ympäristötuen erityiset

Maatalouden ympäristötuen erityiset on tarkoitettu ympäristönhoitotoimiin, jotka voivat kohdistua sekä peltolohkolle että muihin maatilan elinympäristöihin. Erityistukikohteelle laadittava sopimus on viisi- tai kymmenvuotinen. Erityistuen saaminen edellyttää, että viljelijä on sitoutunut maatalouden ympäristötuen perustoimenpiteiden ehtoihin. Pääsääntöisesti tuki määräytyy alueiden vuosittaisesta hoidosta aiheutuneiden kustannusten perusteella. Tuki on hehtaarikohtainen ja se maksetaan vuosittain.

Yleissuunnitelmassa esitetyille kohteille voi hakea perinnebiotooppien ja monivaikutteisten kosteikkojen hoitoon tai luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettuja maatalouden ympäristötuen erityistukimuotoja. Tulvaherkille tai kalteville jokirantaan tai valtaojaan rajoittuville peltoalueille voi hakea suojavyöhykkeen perustamiseen ja hoitoon tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea. Lisätietoja saa kunnan maaseutuviranomaisilta ja Lapin ELY-keskuksesta.

Ei-tuotannollisten investointien tuki

Perinnebiotoopin alkuraivaukseen ja aitaamiseen sekä monivaikutteisten kosteikkojen perustamiseen voidaan hakea ei-tuotannollisten investointien tukea. Tuki määräytyy kustannusten perusteella. Maksatushakemukseen täytyy liittää kopiot kuiteista ja selvitys omasta tai mahdollisesta talkootyöstä tuntikirjanpidon ja säädetyn tuntihinnan perusteella.

Investointituen saanti edellyttää, että peruskunnostetun perinnebiotoopin tai monivaikutteisen kosteikon hoidosta tehdään 5- tai 10-vuotinen maatalouden ympäristötuen erityistukisopimus.

Monivaikutteisen kosteikon perustamiselle voidaan maksaa tukea vain sellaisten vesistöjen tai valtaojien valuma-alueelle, joiden pinta-alasta yli 20 prosenttia on peltoa. Tämä ehto täyttyi yhdellä kohteella tällä suunnittelualueella. Lapissa ehdot täyttäviä kohteita on erityisesti Lounais-Lapissa.

Tukea yhdistykselle

Paikalliset rekisteröidyt yhdistykset voivat hakea maatalouden ympäristötuen erityistukea perinnebiotooppien ja monivaikutteisten kosteikkojen hoitoon sekä luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen. Vuodesta 2008 alkaen yhdistykset ovat voineet lisäksi hakea em. ei-tuotannollista investointitukea arvokkaiden perinnebiotooppien alkuraivaukseen ja aitaamiseen tai monivaikutteisten kosteikkojen perustamiseen, jonka jälkeen yhdistyksen tulee sitoutua kohteen hoitoon 5- tai 10-vuotisella maatalouden ympäristötuen erityistukisopimuksella. Yksityisistä viljelijöistä poiketen yhdistyksen ei kuitenkaan tarvitse sitoutua maatalouden ympäristötuen perustoimenpiteisiin.

Muut rahoituskanavat

Lapin ELY-keskuksen maisemanhoitokohteet valitaan aina tapauskohtaisesti. Työkohteiksi valitaan alueita, joita ei voida rahoittaa maatalouden ympäristötuen erityistuella. Etusijalla ovat arvokkailla maisema-alueilla olevat kohteet sekä perinnemaisemien inventoinneissa löydetty arvokkaat kohteet.

Lisäksi muut kohteet, joilla on paikallisesti maisemallista merkitystä, voivat päästä hoitokohteiksi kuntakohtaisten YTY-töiden (ympäristönsuojelua ja -hoitoa edistävät työllisyystyöt) kautta. YTY-töinä tehdään tienvarsien raivauksia, umpeutuneiden pelto- ja laidunalueiden raivauksia, vanhojen rakenteiden ja rakennusten entisöintiä ja kunnostusta sekä historiallisesti arvokkaiden kohteiden ympäristön hoitoa.

Rakennusperinnön hoito

Kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten korjauskustannuksiin voi hakea tukea Museovirastolta. Lisäksi Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella on määrärahoja arvokkaan rakennusperinnön hoitoon. Avustusta voidaan myöntää myös kunnalle sen suorittamiin rakennussuojelukorvauksiin, kohteen hankkimiseksi kunnalle, kohteiden ja niiden ympäristön kunnostamiseen sekä hoidon edellyttämiin selvityksiin ja kulttuuriympäristöohjelmiin.

Lisätietoja rakennusperinnön hoidosta saa Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta ja Museoviraston rakennushistorian osastolta. Lisätietoja on myös internet-sivuilla: www.rakennusperinto.fi ja www.ymparisto.fi > maankäyttö ja rakentaminen. Arvokkaalla kulttuuriympäristöllä tarkoitetaan paitsi rakennuskantaa, myös rakennuksia ympäröivää perinnemaisemaa. Näitä arvokkaita alueita tulisikin hoitaa kokonaisuuksina.

Kuva 47. Kemijokivarressa on komeita peräpohjalaisia taloja. Kuvassa Arvospuolen Lehtolan vanha päärakennus.

Kuva 48. Rakennusperinnön hoitoon voi hakea tukea. Kuvan lato on Kostamon Pöykkölästä, jossa tilan vanhasta rakennuskannasta on pidetty huolta.

Lampaista mökille

Useat kesäasukkaat olivat kiinnostuneita pienten rantakohteiden kunnossapidosta lampaiden avulla. Kun maanomistaja suunnittelee kesälampaiden hankkimista, on ensiksi otettava yhteyttä kotikunnan maaseututoimistoon. Täällä tila rekisteröidään lammas-tilaksi. Rekisteröinnistä ei aiheudu kuluja eikä muita velvoitteita, ja rekisteröinnin purkaminen on helppoa: jos lampaista aiotaan luopua kokonaan niin, ettei seuraavana kesänä hankita enää uusia, riittää, että ilmoitetaan asia maaseututoimistoon. Jos lampaat puolestaan halutaan vuokrata, rekisteröintiasioista vastaa lampaat toimittava lampola. Kemijärven maaseututoimistosta saa lisää tietoa aiheesta.

Kiitokset

Luonnonsuojelupäällikkö Päivi Lundvall ohjasi työtä. Taina Kojola hoiti veneen ja kuljettajan Kemijärveltä. Marjut Kokko ohjasi ja auttoi kaikissa työn vaiheissa. Annika Kostamo oli tukena ja apuna kohteiden luokittelussa sekä maastoseurana monena päivänä kesän aikana. Riku Elo teki suunnitelman kartat, Hannu Lehtomaa käsitteli julkaisuun tulevat kuvat ja Ritva-Liisa Hakala taittoi tekstin. Kiitokset Lapin ELY:n väki.

Kiitän Kemijärven ja Pelkosenniemen maataloussihteerin Markku Heikkilää monesta arvokkaasta käytännön tiedosta liittyen suunnittelualueen historiaan ja maankäyttöön. Pirkka Aalto ja Eino Kettunen kertoivat lintuhavainnoistaan ja Jaakko Mattila tunnisti kovakuoriaiset kuvista sekä kertoi eräistä pohjoisista perinnebiotooppien kovakuoriaislajeista. Kiitokset asiantuntijoille.

Erityisen lämpimästi kiitän kaikkia kylien asukkaita, maanomistajia ja viljelijöitä, joita kesän ja maastotöiden aikana tapasin. Suuri kiitos kuuluu myös kyläseuroille kyläiltojen järjestämisestä. Erityiskiitokset veneekyydeistä kuuluvat Ale Oinaalle, Urpo Kunnarille, Teemu Autioniemelle, Antero Hyväriselle, Markku Korpelalle ja Ari Aholle.

Kuva 49. Elävää ja monimuotoista maaseutua Kemijokivarressa, monessa mittakaavassa.

Yhteystietoja

Kemijärven kaupunki

Hallituskatu 4
98100 Kemijärvi

sähköposti: etunimi.sukunimi@kemijarvi.fi
Maaseutusihteeri Markku Heikkilä: 0400 128986

Pelkosenniemen kunta

Sodankyläntie 1, 98500 Pelkosenniemi

Maaseutusihteeri Markku Heikkilä: 0400 128986

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

PL 8060 (Hallituskatu 5 C)
96101 Rovaniemi

sähköposti: etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Ympäristö ja luonnonvarat/Luonnonsuojelu
Ylitarkastaja Taina Kojola: 040 571 7734
Ylitarkastaja Pekka Herva: 040 503 7148
Tarkastaja Kari Kemppainen: 0400 163 466

Ympäristö ja luonnonvarat/Alueiden käyttö
Tarkastaja Tapio Pukema: 040 571 9944

Elinkeino, työvoima, osaaminen ja kulttuuri/Maaseutu ja energia
Asemakatu 19
94100 Kemi
Toimistoinsinööri Osmo Saloniemi: 040 575 8163

Lähteet

Aalto, Pirkka 2010. Suullinen tiedonanto, 18.8.2010.

Heikkilä, M. 2002. Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitteluopas. Suomen ympäristö 591. Maa- ja metsätalousministeriö ja Ympäristöministeriö, Vantaa.

Kalpio, S. ja Bergman, T. 1999. Lapin perinnemaisemat. Lapin ympäristökeskus, alueelliset ympäristöjulkaisut 116. Lapin ympäristökeskus & Metsähallitus, Rovaniemi.

Karhunen, A. 2007. Maatalousalueiden monivaikutteisten kosteikkojen yleissuunnitteluopas. Ohjeita suunnittelijalle. Lounais-Suomen ympäristökeskuksen raportteja 1/2007. Lounais-Suomen ympäristökeskus. Vesiensuojeluosasto. Karhukopio, Turku.

Kääriäinen, S., Pirinen, T. ja Siira, J. 1997. Kemijärven lintuvesikunnostusten esitutkimukset vuosina 1995–1998. Lapin ympäristökeskuksen moniste 30. Lapin ympäristökeskus, Rovaniemi.

Lapin ympäristökeskus 2010. Kemijoen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelma vuoteen 2015. Yhteistyöllä parempaan vesienhoitoon. Vammalan kirjapaino Oy, Vammala.

Lokio, J. 1997. Lapin kulttuuriympäristöohjelma. Lapin ympäristökeskus, Rovaniemi.

Maatalouden ympäristötuen erityiset v. 2007–2013, Luonnon ja maiseman monimuotoisuus, perinnebiotoopit, suojavyöhykkeiden perustaminen ja hoito, kosteikot ja laskeutusaltaat. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki.

Mattila, J. 2010. Tiedonanto sähköpostitse, 11.8.2010.

Pykälä, J., Alanen, A., Vainio, M. ja Leivo, A. 1994. Perinnemaisemien inventointiohjeet. Vesi- ja ympäristöhallituksen monistesarja 559. Vesi- ja ympäristöhallitus, Helsinki.

Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. ja Mannerkoski, I. (toim.) 2001. Suomen lajien uhanalaisuus 2000. Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

Rytönen, R. 1990. Kemijärven historia I. Karisto Oy:n kirjapaino, Hämeenlinna.

www.birdlife.fi, 28.9.2010

www.lintuatlas.fi, 28.9.2010

www.luomus.fi, 28.9.2010

www.rky.fi, 4.10.2010

Miten maatalouden ympäristötuen erityistukea haetaan?

Seuraavassa esitetään lyhyesti, miten suunnitelmassa esitetyille kohteille voi hakea maatalouden ympäristötuen erityistukea. Tukea voivat hakea ympäristötukeen sitoutuneet viljelijät, joilla on vähintään 3 ha tukikelpoista peltopinta-alaa sekä rekisteröityneet yhdistykset. Tarkemmat ohjeet löytyvät tukihakuoppaista, joita saa mm. kunnan maaseutuviranomaisilta ja Lapin ELY-keskuksesta.

1. Tukisopimukset ovat 5- tai 10-vuotisia.
2. Tukihaku on samaan aikaan keväisin muiden maataloustukien kanssa.
3. Erityisympäristötuille on omat lomakkeet, joita saa mm. maaseutusihteeriltä kunnasta ja MMM:n lomakepalvelusta: <http://lomake.mmm.fi>.
4. Lomake palautetaan suoraan Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukseen.
5. Lomakkeen yhteydessä vaadittavat liitteet tulee myös lähettää vuotuisen hakupäivään mennessä.
6. Vaadittavia liitteitä: lohkokartta (johon selkeästi rajattuna mahdolliset U-lohkotunnukset), hoitosuunnitelma sisältäen kustannuslaskelman ja mahdolliset vuokrasopimukset koko tukikauden ajalta, jos tukeen haettu alue on vuokrata.
7. Hakemukseen liitettävän hoitosuunnitelman voi tehdä käyttäen valmiita lomakkeita, joita saa em. tahoilta.
8. Uudet erityistukisopimukset alkavat 1.10. Kuitenkin keväällä päättyvät vanhat sopimukset, joille haetaan jatkoa, voivat alkaa 1.5.

Lisäksi arvokkaiden perinnebiotooppien alkuraivaukseen ja aitaamiseen sekä monivaikutteisten kosteikkojen perustamiseen voi hakea ei-tuotannollisten investointien tukea. Lisää ympäristötuen erityistuista ja ei-tuotannollisten investointien tuesta kappaleessa 7.

Julkaisusarjan nimi ja numero Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen julkaisuja 4/2011				
Vastuualue Ympäristö ja luonnonvarat/Luonnonsuojeluyksikkö				
Tekijät Merja Lipponen		Julkaisu-aika Huhtikuu 2011		
		Julkaisija Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus		
		Hankkeen rahoittaja/toimeksiantaja		
Julkaisun nimi Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden ja kosteikkojen yleissuunnitelma				
Kemijokivarren kylät: Kostamo, Oinas, Arvospuoli, Tapionniemi, Vuostimo, Kiemunkivaara–Autioniemi ja Saunavaara				
Tiivistelmä Luonnon monimuotoisuuden ja kosteikkojen (LUMO) yleissuunnittelu on maa- ja metsätalousministeriön rahoittama valtakunnallinen hankekokonaisuus, jonka tarkoituksena on parantaa maaseutu-ympäristöjen vesistönsuojelua sekä auttaa arvostamaan, säilyttämään ja palauttamaan luonnon monimuotoisuuden ja maiseman kannalta tärkeitä kohteita. Kemijokivarren kylät valikoituivat suunnittelualueeksi, koska kylissä on useita aktiivitiloja sekä halu hoitaa kaunista kulttuuri- ja kylämaisemaa. Kemijoki on myös kuuluisa tulvaniityistään. Lisäksi alueella on jo ennestään lukuisia maatalouden ympäristötuen erityistukisopimuksia. Tässä suunnitelmassa kartoitetut kohteet vaihtelevat jokivarsien rehevistä tulvaniityistä vanhoihin hakamaihin ja metsälaitumiin. Vesistönsuojelun näkökulmasta pelloilta tapahtuvaa huuhtoumaa voidaan merkittävästi pienentää hoitamalla nykyiselläänkin varsin leveitä reunavyöhykkeitä sekä vanhoja säännöstelyn myötä vettyneitä tulvapeltoja ja –niittyjä, joiden kautta vedet valuvat Kemijokeen. Luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittävimmän kokonaisuuden muodostavat Kemijoen saarien tulvaniityt ja rantapeltöjen reunavyöhykkeet. Kemijoen rehevät säännöstelyn myötä veden vaivaamiksi jääneet, tulvaniityihin rajautuvat alueet sekä pienet sivujoet rehevine lahdelmineen ovat myös linnustollisesti merkittäviä kohteita. Lisäksi hoidetut tulvaniityt pidättävät osaltaan yläpuolisilta valuma-alueilta tulevaa ravinnekuormaa. Suunnitelmaan valittiin 69 kohdealuetta, joista suurin osa on muodostettu yhdistämällä useampia erillisiä tai luontotyy-piiltään erilaisia kohteita. Kohteiden yhteenlaskettu pinta-ala on noin 260 ha. Pinta-alat vaihtelevat aarien ketolaikuista useiden hehtaarien tulvaniityihin. Perinnebiotooppien yhteispinta-ala on noin 200 ha. Valtaosa perinnebiotoopeista sijoituu saarien ja rantojen tulvavyöhykkeelle, missä kevättulvat ovat ylläpitäneet niittykasvillisuutta perinteisen maankäytön loppumisen jälkeenkin. Suunnitelma tehtiin yhteistyössä kyläyhdistysten, maanviljelijöiden ja asukkaiden kanssa. Pensoittuneiden jokivarsien ja kylien viljelysmaisemien avaamiseksi tarvitaan nyt aktiivisia hoitotoimia. Kemijärvellä ja Pelkosenniellä on erinomaisia maisemanhoitajia nauta-, hevos- ja lammastiloilla. Tässä yleissuunnitelmassa esitetyille kohteille voidaan hakea perinnebiotooppien hoitoon sekä luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettuja maatalouden ympäristötuen erityistukimuotoja. Tulvaherkille tai kalteville vesistöön rajautuville peltoalueille voi hakea suojavyöhykkeiden perustamiseen ja hoitoon tarkoitettua erityistukea tai hoitaa jo olemassa olevia reunavyöhykkeitä.				
Asiasanat Asiasanat: perinnemaisema, perinnebiotooppi, luonnon monimuotoisuus, lumo, maisemanhoito, vesistönsuojelu, kosteikko, tulvaniitty, ympäristötuki, Kemijoki, Kemijärvi, Pelkosenniemi				
ISBN (painettu)	ISBN (PDF)	ISSN-L	ISSN (painettu)	ISSN (verkkojulkaisu)
978-952-257-285-1	978-952-257-286-8	1799-3865	1799-3865	1799-3873
Kokonaissivumäärä		Kieli		Hinta (sis. alv 8%)
86		Suomi		-
Julkaisun myynti/jakaja Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus PL 8060 (Hallituskatu 5 C), 9601 Rovaniemi Puh. +358 40 562 2821 sähköposti: kirjaamo.lappi@ely-keskus.fi Julkaisu on saatavana myös verkossa: www.ely-keskus.fi/Lappi/julkaisut				
Julkaisun kustantaja Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus				
Painopaikka ja -aika Kopijyvä Oy, Kuopio 2011				

Lapin elinkeino-,
liikenne- ja ympäristökeskus
PL 8060 (Hallituskatu 5 C)
96101 Rovaniemi
puh. 040 562 2821

ISBN 978-952-257-285-1 (painettu)
ISBN 978-952-257-286-8 (PDF)

ISSN-L 1799-3865
ISSN 1799-3865 (painettu)
ISSN 1799-3873 (verkkojulkaisu)